

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1912. Andra kammaren. Nr 28.

Lördagen den 13 april.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt behandling lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om understödsföreningar, lag om ändrad lydelse af 162 och 163 §§ i lagen om försäkringsrörelse samt lag om ändring i vissa delar af lagen om sjukkassor den 4 juli 1910, dels ock i anledning däraf väckta motioner.

Förslaget till lag om understödsföreningar.

87 och 88 §§; öfverskriften till 86—88 §§; 89—92 §§ med tillhörande öfverskrift rubriken till 2 kap.; 93 och 94 §§. Godkändes.

95 §.

Utskottet hade i anslutning till Kungl. Maj:ts förslag hemställt, att denna paragraf skulle erhålla följande lydelse:

Åsidosättes föreskrift, som är meddelad i 25 §, 33 § första stycket, 35 § sista stycket, 46 § första eller tredje stycket, 66 § första stycket, 80 §, 81 § första stycket eller 86 § fjärde stycket, eller underlåter förening, som erhållit föreläggande enligt 81 § tredje stycket, att ställa sig föreläggandet till efterrättelse,

straffes den försumlige med böter från och med fem till och med tre hundra kronor.

Samma lag vare om likvidator, som ej fullgör hvad honom enligt 55 §, 56 § andra stycket eller 63 § åligger.

Förseelse mot 33 § första stycket, 35 § sista stycket eller 56 § andra stycket må åtalas allenast af målsägande; och skall härvid såsom målsägande anses såväl föreningen som hvarje medlem däraf.

Reservation hade emellertid afgifvits af herr *Persson* i Norrköping, som yrkat, att i paragrafens första stycke skulle uteslutas orden: »35 § sista stycket».

Lag om under-
stödsföreningar
n. n.
Forts.)

Efter föredragning af paragrafen yttrade:

Herr Persson i Norrköping: Herr talman! Som de närvarande kammarledamöterna finna, har undertecknad vid denna paragraf reserverat sig, och jag har gjort det hufvudsakligast därför, att lagutskottet i 35 § föreslagit skärpning af den bestämmelse, som Kungl. Maj:t hade framlagt. Genom det beslut, som kammaren sedermera fattat beträffande denna paragraf, har emellertid ändring blifvit beslutad för denna kammars vidkommande därhän, att tiden för protokolls föreläggande för medlemmarna flyttats från af utskottet föreslagna två veckor till fyra veckor, och därigenom hafva ju i någon mån anledningarna bortfallit för min reservation.

Emellertid vill jag i allmänna ordalag uttrycka min uppfattning angående dessa många straffbestämmelser, och jag tillåter mig därvid framhålla, att man synes vara synnerligen generös i hvad gäller bötesstraffbestämmelser för dem, som skola handha denna lag. Det finnes ej mindre än ett tjugutal olika paragrafer, för hvilkas öfverträdande eller åsidosättande bötesstraffbestämmelser fastställts, varierande mellan 25 och 1,000 kronors eller mellan 5 och 300 kronors böter etc. Såsom jag förut tillåtit mig säga, ha de juridiskt oskolade arbetarne utsikt att snubbla på en hel massa bötesstraffbestämmelser, som de icke känna till, och som de ej ha lätt för att taga reda på, därför att vid de paragrafer, hvilkas öfverträdande är belagdt med bötesstraff, straffbestämmelserna icke äro upptecknade, utan de ha sammanförts i en enda paragraf, där man ansett, att man borde reglera straffbestämmelserna för alla öfriga paragrafers öfverträdande. Det anses naturligtvis från juridiskt håll, när man yrkar afslag å bötesstraffbestämmelser eller straffbestämmelser i allmänhet, såsom varande rent af angrepp på den lagliga ordningen, ty man förmenar, att det bakom hvarje stadgande ovillkorligen måste finnas en straffbestämmelse, för att stadgandet skall bli upprätthållet. För mitt vidkommande kan jag icke underlåta att säga, att det förefaller mig icke alls vara nödvändigt, att man har straffbestämmelser för att upprätthålla lagstadgade påbud i alla både möjliga och omöjliga fall, ty blott det att lagen föreskrifver, att så och så skall förfaras, bör gifvetvis verka med moralisk kraft i hög grad för lagens upprätthållande. Jag reagerar i allmänhet mot fastställande af straffbestämmelser i alltför stor omfattning, och därför har jag ansett mig böra på något sätt opponera mig mot denna mångfald af straffbestämmelser, som äro inrymda i denna paragraf.

Utan att vilja förlänga debatten vidare skall jag tillåta mig yrka bifall till reservationen. Vinner den kammarens bifall, är jag tacksam. Dock fäster jag icke — efter den ändring, som kammaren faktiskt för sin del beslutat beträffande en föregående paragraf — så stor vikt vid ett bifall: jag kommer i hvarje händelse icke att besvåra kammaren med någon votering.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! I Lag om understödsföreningar m. m. (Forts.) förmiddags var det en talare, som vädjade till kammarens sunda förstånd för bifall till sitt yrkande, och han lyckades också. Nu är det en talare, som hufvudsakligen vädjat till kammarens goda hjärta för att få en ändring i utskottets förslag. Herr Sven Persson är rädd för att de i juridiken oskolade arbetarne och deras vederlikar vid tillämpningen af denna lag skola råka illa ut, därför att densamma är försedd med så många straffbestämmelser. Innan kammaren emellertid låter af sitt goda hjärta förleda sig att följa reservanten i hans yrkande, skulle jag vilja hemställa till herrarne att taga något reda på, hvilka straffbestämmelser lagförslaget verkligen innehåller.

Förslaget skiljer i hufvudsak mellan två grupper förseelser, af hvilka den ena gruppen drabbas af något strängare straffpåföljd än den andra. Till den förra gruppen höra t. ex. sådana förseelser, som att styrelseledamot eller annan vid anmälan för registrering mot bättre vetande meddelat oriktig uppgift. Dit hör också, om styrelseledamot i registrerad understödsförening uppsåtligt använder någon föreningens tillgång för ett annat ändamål än det, för hvilket samma tillgång är afsedd o. s. v. Jag hemställer, om man verkligen behöfver vara skolad i juridiken för att begripa, att ett sådant förfarande är oriktigt, och att den, som har att sköta en förenings angelägenheter, är skyldig att icke låta sådana handlingar komma sig till last. Jag tror, att man icke behöfver den ringaste juridiska underbyggnad för att fatta detta.

Den andra gruppen af förseelser omtalas i 95 §, där det talas om straff för försummelse att anmäla förändring i styrelsens sammansättning, att hålla protokoll tillgängligt inom den föreskrifna tiden o. s. v. Nu skall jag villigt erkänna, att dessa förseelser äro mycket lindriga. Men straffet är icke heller mycket högt — minimum är 5 kronors böter. Men å andra sidan får man ju också medgifva, att, om en person åtagit sig att sköta en förenings angelägenheter, så är det också hans skyldighet att först och främst taga reda på de regler, som gälla för föreningen, och att rätta sig efter dem, ty reglerna äro naturligtvis icke meddelade för ro skull, utan för att föreningen skall verka i enlighet med dem. För öfrigt är ju att märka, att straffbestämmelser af fullkomligt samma lydelse, som dessa äro redan af Riksdagen fastställda, dels för ekonomiska föreningar och dels för sjukförsäkringskassorna. De personer, som äro ledamöter i styrelsen för understödsföreningar, äro ofta också ledamöter i styrelserna för ekonomiska föreningar eller i styrelserna för sjukförsäkringskassor. De hafva således väl reda på hvad det här är fråga om och veta af sin erfarenhet från sjukförsäkringsväsendet och det ekonomiska föreningsväsendet, att dessa bestämmelser skola efterlevas. Någon så synnerligen stor hårdhet mot dem att bestämma, att de drabbas af en lindrig straffpåföljd, om de försumma sig, har jag därför svårt att finna, att dessa bestämmelser innebära, i synnerhet om man betänker, att bestämmelserna äro gifna till trygghet för

Lag om under- förenings medlemmar. Jag har dessutom svårt att finna något
stöd-föreningar skäl, hvarför det skulle vara mindre straffbart att begå en försum-
m m. melse inom styrelsen för en understödsförening än för en ekonomisk
(Forts.) förening eller en sjukkassa.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Rydén: Herr talman, mina herrar! Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på att det kanske ändå icke är så alldeles likgiltigt, hvilket beslut här blir fattadt. Nu är det så, att vi i förmiddags beslöto att i 35 § sista stycket ändra utskottets förslag därhän, att den däri föreskrifna tiden i stället för två veckor skulle bli fyra veckor. Det är klart, att, om denna bestämmelse blir Riksdagens beslut, betänkligheterna mot att 35 § sista stycket ryckes in bland öfriga bestämmelser, hvilkas öfverträdande är belagdt med straffpåföljd, kunna förfalla. Men om det blir så, att Första kammaren kommer att följa utskottet och alltså besluta att fastställa ifrågavarande tid till två veckor, då skall det bli sammanjämkning här på denna punkt, och då anser jag det vara klokt af denna kammare att ha biträdt reservationen för att ha den vid sammanjämknigen. Skulle det nämligen bli så, att Första kammaren vid sammanjämknigen fordrar de två veckorna, böra vi från Andra kammarens sida hålla på, att orden »35 § sista stycket» utgå ur denna punkt. Skulle det däremot bli så, att Första kammaren ger med sig i fråga om tiden och går med på de fyra veckorna, då kan Andra kammaren låta orden 35 § sista stycket kvarstå.

Jag tror således, herr talman, att man bör ur nu angifna synpunkt tills vidare hålla på reservationen och bifalla densamma. Det gäller icke någon stor sak, men jag tror, det vore bra att finna vid sammanjämknigen, att man tänkt äfven på detta.

Herr Widén: Den synpunkt den siste talaren anlade på denna fråga kan jag icke i ringaste mån vara med om. För min del tror jag det är ganska sannolikt, att Första kammaren beträffande 35 § går med på yrkandet att sätta fyra veckor i stället för två veckor — jag, har från intresserad håll i Första kammaren hört, att det yrkandet kommer att framställas, och det är väl att antaga, att Första kammaren kommer att bifalla ett så rimligt yrkande; jag kan åtminstone icke finna ringaste anledning, hvarför Första kammaren skulle motsätta sig detta. En ändring i 95 § är alltså ur sammanjämkningsynpunkt sannolikt onödigt och skulle endast skaffa oss en ytterligare svårighet vid sammanjämknigen; det finnes sannerligen tillräckligt många stridiga punkter förut, för att det skall bli krångligt nog med sammanjämknigen, hvarför det enligt mitt förmenande är allt skäl att undvika tillkomsten af nya sådana punkter.

Nu är det så, mina herrar, med afseende på denna straffbestämmelse, att sedan den ändringen blifvit vidtagen, att protokollet behöfver vara färdigt först om fyra veckor i stället för två, det ej

bör möta ringaste svårighet för vederbörande att åstadkomma protokollet inom den tiden. Men däremot kan det blifva svårt för en ledamot inom en förening, som vill öfverklaga ett föreningsbeslut att utfå därför erforderligt protokollsutdrag, om icke denna straffbestämmelse finnes. Han kunde härigenom bli alldeles urståndsatt att göra sin rätt gällande. Enligt mitt förmenande är därför denna straffbestämmelse fullt väl på sin plats, då den innebär en trygghet för en enskild föreningsmedlem att bli i tillfälle att öfverklaga ett beslut inom den därför föreskrifna tiden. Och då dessutom straffbestämmelsen är så lindrig som den är — 5 kronors böter minimum, det lägsta som kan fastställas — och hvilket enligt all erfarenhet också torde komma att vanligen ådömas, bör ingen betänklighet däremot finnas.

*Lag om under-
städsföreningar
m. m.
(Forts.)*

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Detta är den enda punkt, i fråga om hvilken herr Persson och jag skilt oss från hvarandra. Anledningen till att jag icke biträdt hans reservation är den, att, när nu lagen en gång föreskrifver, att någonting skall ske inom viss tid, kan man, oafsedt hvilken mening man må hysa om ifrågavarande föreskrift, tycka, att det bör bli samma påföljd af en försummelse här som på andra ställen i lagen, annars blir det en död bokstaf, om ingen påföljd stadgas. Dessutom är det ju också så, att de andra lagarna, sjukkassalagen och föreningslagen, hafva motsvarande stadganden, i det att där också finnes bestämd samma straffpåföljd för motsvarande förseelser. Skulle åter straffbestämmelsen icke finnas här, blef det hela mosaikartadt och hvarken hackadt eller malet.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats vara afslutad, framställde herr talmannen propositioner å dels godkännande af utskottets förslag och dels godkännande af samma förslag med den ändring, som innefattades i herr Perssons i Norrköping reservation; och godkände kammaren utskottets förslag.

96 och 97 §§; öfverskriften till 93—97 §§; 98 och 99 §§ med tillhörande öfverskrifter; lagförslagets rubrik.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten 1) förklarades vara besvarad genom kammarens i fråga om lagförslaget fattade beslut.

Förslaget till lag om ändrad lydelse af 162 och 163 §§ i lagen om försäkringsrörelse.

Godkändes.

Lag om under-
stödsföreningar
m. m.
(Forts.)

Utskottets hemställan i punkten 2) förklarades vara besvarad genom kammarens nu fattade beslut.

Förslaget till lag om ändring i vissa delar af lagen om sjuk-
kassor den 4 juli 1910.

3 och 87 §§.

Godkändes.

105 § föredrogs härpå. Därvid yttrade

Herr Persson i Norrköping: Äfven vid denna paragraf förefinnas reservationer, och det förefaller mig, som om man utan nämnvärd utredning och debatt skulle kunna anse det vara erforderligt att i full konsekvens med det beslut, som har fattats förut rörande § 2 af lagen angående understödsföreningar, äfven företaga ändring i sjukkasselagens 106 § i så måtto, att man höjde begravningshjälpen från 200 till 500 kronor, samt vidare att man i fråga om antalet medlemmar ställde sjukkasselagen i full öfverensstämmelse med den nu beslutade lagen angående understödsföreningar.

Talaren afbröts här af herr talmannen, som anförde: Jag ber att få fästa talarens uppmärksamhet på att det är 105 §, som är föredragen.

Vidare yttrades ej. Paragrafen godkändes.

106 §.

För paragrafen var, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag, af utskottet föreslagen följande lydelse:

Oregistrerad sjukkassa må, där den består af flera än femtio medlemmar, ej utfästa eller utbetala högre begravningshjälp än tvåhundra kronor.

Öfverträdes detta förbud, straffes den, som i åtgärden eller beslut därom deltagit, med böter från och med fem till och med ett-tusen kronor.

Fortsättes under tid, då åtal pågår för förseelse som nu är sagd, samma förseelse, skall, för hvarje gång stämning därför utfärdats och delgifvits, dömas till de böter, som äro stadgade för sådan förseelse.

Vidkommande denna paragraf hade emellertid reservationer af gifvits

dels af herrar *Widén, Söderbergh, Stårner, Pettersson* i Söder-

tälje, *Jansson* i Edsbäcken och *Olsson* i See, hvilka yrkat, att paragrafen skulle gälla endast sådan oregistrerad sjukkasse, som består af flera än etthundra medlemmar, *Lag om understödsföreningar*
m. m.
(Forts.)

dels ock af herrar *Lindhagen* och *Persson* i Norrköping, hvilka hemställt, att paragrafens första stycke måtte få följande lydelse:

Oregistrerad sjukkasse må, där den består af flera än tvåhundra medlemmar, ej utfästa eller utbetala högre begravningshjälp än femhundra kronor.

Sedan paragrafen föredragits, lämnades på begäran ordet till

Herr *Persson* i Norrköping, som yttrade: Med hänvisning till hvad jag nyligen, visserligen något för tidigt, anfört, ber jag att få yrka bifall till den af herr *Lindhagen* och mig här afgifna reservationen.

Vidare anförde

Herr *Widén*: Det torde vara alldeles nödvändigt att vid den nu föredragna paragrafen göra en förändring i enlighet med den af herrar *Lindhagen* och *Persson* i Norrköping afgifna reservationen. Efter mitt förmenande är det icke möjligt att tänka sig, att det bestämmes olika gränobelopp i sjukkasselagen och i lagen om understödsföreningar, utan måste dessa sammanfalla. När vi alltså tagit reservationen i fråga om § 2 i lagen om understödsföreningar, så synes det mig vara nödvändigt att här taga den härmed öfverensstämmande reservationen i fråga om sjukkasselagen. Detta är en enkel konsekvens, som kammaren är skyldig att taga. Jag hörde icke, om herr *Persson* i Norrköping framställde något yrkande; och jag skall därför för min del göra ett yrkande i ofvan angifna riktning.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Efter det herr talmannen framställt propositioner först på godkännande af utskottets förslag och vidare på godkännande af samma förslag med den ändring, som innefattades i den af herrar *Lindhagen* och *Persson* i Norrköping afgifna, vid paragrafen fogade reservationen, fattade kammaren beslut i enlighet med sistnämnda proposition.

Lagförslagets ingress och rubrik.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten 3) förklarades härmed vara besvarad.

§ 2.

Äng. ändring i
förrordningen
om tjuguarig
häfd m. m.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande ändring i förordningen den 22 april 1881 om tjuguarig häfd och lag om ändrad lydelse af 10 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom, dels ock en i anledning af denna proposition väckt motion.

Genom en den 16 februari 1912 dagtecknad proposition, nr 44, hvilken blifvit till lagutskottet hänvisad, hade Kungl. Maj:ts, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga i propositionen intagna förslag dels till lag innefattande ändring i förordningen den 22 april 1881 om tjuguarig häfd, dels till lag om ändrad lydelse af 10 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom.

Det förstnämnda lagförslaget var af följande lydelse:

Med ändring af förordningen den 22 april 1881 om tjuguarig häfd förordnas, att frihet från klander, enligt hvad i nämnda förordning stadgas, ej vidare må mot kronan vinnas i afseende å egendom, som är kronan afhänd, före den 1 maj 1922 och ej heller i fråga om inteckning i sådan egendom, därest egendomen återvinnes genom klander, som instämts före sagda dag.

Denna lag skall träda i kraft genast efter utfärdandet.

I sammanhang med förevarande proposition hade utskottet till behandling förehaft en i anledning af densamma inom Första kammaren af friherre *Fleming* väckt motion, nr 93, däri motionären, med instämmande af herr *Knut Larsson*, hemställt, att Kungl. Maj:ts berörda proposition icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med afslag å den i ämnet väckta, här ofvan omförmälda motionen, måtte godkänna de i propositionen intagna förslagen till

- 1) lag innefattande ändring i förordningen den 22 april 1881 om tjuguarig häfd; och
- 2) lag om ändrad lydelse af 10 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer dels af herrar *Håkanson*, *Gustaf Andersson* och *af Ekenstam*, dels af herr *Trana*, med hvilken herr *Bergendahl* instämt, och dels af herr *Petersson* i Lidingö villastad, hvilka samtliga yrkat afslag

å förslaget till lag, innefattande ändring i förordningen den 22 april 1881 om tjuguarig häfd,

dels ock af herrar *Pettersson* i Södertälje och *Stärner*, hvilka hemställt att sisberörda lag måtte erhålla följande affattning:

*Ang. ändring i
förordningen
om tjuguarig
häfd m. m.
(Forts.)*

Med ändring — — före sagda dag.

Hvad sålunda stadgats äge dock ej tillämpning i afseende på egendom, beträffande hvilken kammarkollegium, i anledning af ansökning, hvarom nedan förmäles, förklarar, att anledning till klander från kronans sida icke föreligger.

Vill den, hvilken såsom ägare innehar fast egendom, hvarå lagfart första gången meddelats å sådan tid, att tjugu år efter lagfarten icke förflutit, då denna lag träder i kraft, dock sist före den 1 maj 1902, erhålla besked om anledning till klander från kronans sida föreligger, göre därom framställning hos kammarkollegium, som har att låta ofördröjligen verkställa erforderliga undersökningar och där- efter skyndsamt meddela det begärda beskedet. Innehåller detsamma, att anledning till klander föreligger, stånde sökanden fritt, att, där han ej vill afbida kronans klandertalan, själf genom stämning påkalla den yppade tvistens pröfning vid domstol.

Denna lag skall träda i kraft genast efter utfärdandet.

Sedan utskottets hemställan i *punkten 1* blifvit uppläst, gaf herr talmannen på begäran ordet till

Herr *Petersson* i Lidिंगö villastad, som anförde: Herr talman, mina herrar! Då jag står som reservant vid detta utskottsutlåtande, tillåter jag mig öppna debatten därom.

Om jag rätt läst den motivering, som herr justitieministern fogat vid förslaget, så skulle detsamma ha ett dubbelt syfte: *dels* skulle det göra det möjligt för kronan att i grund och botten genomföra den räfst efter kronan olagligen frånhänd egendom, som man nu är ifrigt sysselsatt med i kammarkollegium, och *dels* skulle det i så måtto verka mildrande och lugnande vid denna räfst, att kammar kollegium skulle få tid att noga undersöka hvarje särskildt fall, så att det icke skulle behövas att anhängiggöra dessa massrättegångar, som man hotar med och som sägas vara nödvändiga, därför att man behöfver dem för att afbryta häfdetiden.

Utgångspunkten för hela detta lagförslag är således den nu igångsatta räfsten efter kronans bortslarfvade jordegendomar, om jag får begagna det uttrycket, och det är därför ganska naturligt, om jag ber att till en början få sysselsätta mig just med denna räfst. Jag skulle önska för kammaren klargöra dess innebörd och dess verkningar, ty jag tror, att man i det hänseendet har ganska oklara föreställningar. Och jag kan så mycket hellre taga upp den frågan, som den är fullt aktuell äfven efter det beslut, som Första kammaren fattat i fråga om denna lag.

Herr justitieministern erkänner själf i statsrådsprotokollet, att vi

*Ang. ändring i
förordningen
om tjuvårig
höfd m. m.
(Forts.)*

en tid framåt ha att räkna med osäkerhet i äganderätten, inskränkningar i företagsamheten och hvarjehanda andra olägenheter, men han tröstar sig med, såsom han själf säger, att man icke bör se dessa förhållanden alltför mörkt. Jag skall be, mina herrar, att få komplettera herr justitieministerns framställning i den vägen, och jag tror, att jag bäst gör det, om jag tager ett alldeles konkret exempel. Det exemplet är icke utvaldt ur en hög andra, utan det har så att säga mött mig af sig själf. Det var nämligen så, att under det vi med en ledamot af kammarkollegium öfverlade i lagutskottet, så meddelade han, att i Jämtland skulle det finnas åtskilliga byar — och han namngaf en af dem — där kronan skulle ha jord att återvinna. Det föranelde mig att undersöka förhållandet just med denna by, och det är verkligen så belysande, att jag anser mig böra taga kammarens tid i anspråk för att visa, huru förhållandena ligga däruppe. Det klarar ut de frågor, som det nu gäller, på ett mycket tydligt sätt.

Den byn heter Ytterocke, den ligger i Matmars socken och är ett gårde mantal i skatt. Byn afvittrades 1824, och då hade byn inom ostridiga gränser, som det står i afvittringsinstrumentet, ett område af nära 6,000 tunnland. Häraf fick byn det högsta antal tunnland, som är tillåtet enligt afvittringsstadgan, d. v. s. 3,000 tunnland för sin gamla skatt. Vidare ansåg afvittringsförrättaren, att 750 tunnland voro af den beskaffenhet, att de kunde användas till nybyggen, och dem skulle det sättas ökeskatt på. Så återstod 2,104 tunnland och 28 kappland, som utgjorde den sämsta skogsmarken. Med den skulle förfaras enligt 10 § i afvittringsstadgan; och den paragrafen innehåller, att så beskaffad mark skall afsättas såsom kronomark. Den skall särskildt afrösas till kronoallmänning, och vårdas till framtida behof samt får icke mot särskild skogsränta upplåtas. Däremot fick byn tills vidare behålla mulbetet därå.

Året därpå, d. v. s. 1825, gingo Ytterocke byamän in till Konungens befallningshafvande och begärde att få sig underlagd den mark, 750 tunnland, som skulle vara afsedd till nybyggen, och den marken fingo de också genom Konungens befallningshafvandes utslag den 8 september 1825 mot särskild skatt. Men de begärde också att få äfven de andra 2,000 tunnlanden, hvilket dock Konungens befallningshafvande sade nej till. Det lyckades emellertid bättre för byamännen 1850, då de gingo in till Konungens befallningshafvande och begärde att få äfven dessa 2,100 tunnland mot ökeskatt. Konungens befallningshafvande beviljade det och taxerade marken till 13/64 mantal, och byn kom därefter att utgöra 1,29/64 mantal enligt Konungens befallningshafvandes utslag den 20 maj 1854.

Detta 1854 års utslag anses nu af kammarkollegium vara olagligt, som det väl äfven var, eftersom man disponerade en mark, som icke fick på det sättet disponeras. Och nu, d. v. s. 60 år efter sedan utslaget fälldes, har kammarkollegii advokatfiskal öfverklagat detsamma hos Kungl. Maj:t. Får han nu det utslaget undanröjdt

— en sak hvarom jag i detta sammanhang alldeles icke vill yttra mig — så följer naturligtvis därefter från kammarkollegii sida åtgärder för att återvinna dessa 2,100 tunnland, som jag talat om. Ytterroche by har således i närvarande stund det så ställdt, att den har mark för sin gamla ökeskatt, som ostridigt den tillkommer. Den har vidare mark för 1825 års ökeskatt, som heller ingen kan göra invändning emot, och så har den mark för 1854 års ökeskatt, som nu anses olagligen ha tillkommit, och som det är fråga om att taga åter till kronan.

Ang. ändring
förordningen
om tjuguårig
häfd m. m.
(Forts.)

Under den tid, som gått sedan dess, har denna by undergått upprepade skiften. På 1890-talet skedde där ett laga skifte, som blifvit fastställdt, och i detta laga skifte har intagits byns samtliga mark, således äfven de 2,100 tunnland, som jag talat om. Vid det skiftet afsattes en del områden för byns gemensamma behof, bland annat en kvarnplats vid Kvitsle ström. Det visar, att byn har anspråk på åtminstone en del af den strömmen, och det är nu fråga om att återvinna äfven den. Till detta skall jag dock återkomma senare.

Efter nu lämnade upplysningar ber jag att få tala om, hur det nu är. Jag har skaffat mig utdrag ur 1910 års taxeringslängd, och enligt den består byn af 18 brukningsdelar med taxeringsvärde, den högsta 11,200 kronor och den minsta 1,000 kronor. Och jag ber att i parentes få tillägga, att, såvidt man kan döma af mantalslängden, tillhör icke någon af dessa delar något bolag, utan det är endast fråga om enskilda jordbrukande bönder. Om jag undersöker dessas lagfart och häfd, som ju är afgörande för eventuell återvinningstalan, så finner jag, att *en* af dessa har fått lagfart såväl på den gamla skatten som på all ökeskatt, äfven 1854 års. Och det har han fått år 1883, således på sådan tid, att han har häfd på sin fastighet. En annan har fått lagfart både på den gamla skatten och på ökeskatten, men den lagfarten är beviljad först 1894 och således inom sådan tid, att kammarkollegium ännu har i sin makt att mot honom väcka process. En tredje har fått lagfart på den gamla skatten, men icke på 1854 års ökeskatt, då hans ansökan härom af någon anledning blifvit förklarad hvilande. Mot honom har således kammarkollegium sin talan öppen. De tre, som jag talat om, representera de tänkbara möjligheterna i afseende å lagfart.

Jag antager nu, att kronan stämmer och vinner åter dessa 2,100 tunnland. — I afseende å sannolikheten för kronan att vinna en sådan rättegång, vill jag i detta sammanhang alldeles icke uttala mig, ty det finnes minsann så många stenar på vägen, innan kronan får bärgadt in det lasset, att det kanske aldrig sker. — Men eftersom nu kammarkollegium, eller åtminstone den representant för kollegiet, som vi talat med, ansett denna mark olagligt fränhänd kronan, och att kronan bör ha rätt att återvinna den, så får man ju äfven räkna med, att kronan kan vinna processen. Hur ställer det sig då för dessa hemmansägare? Jo, den som har lagfart och häfd på all

Ang. ändring i
föreläggningen
om tjugudrig
häfd m. n.
(Forts.)

den gamla såväl som 1854 års skatt, sitter naturligtvis orubbad vid sina ägor, sådana de utlades vid 1899 års laga skifte — jag tror, det var det året. Men de, som icke hafva häfd, skulle naturligtvis, om kronan återvinner något, få lämna ifrån sig jordbitar och skogsbitar. Det blefve väl icke annat att göra — om det för öfrigt låter sig göra, hvilket är en sak, som jag i närvarande stund icke kan säga — än att bryta ut bitar här och hvar af den sämsta skogsmarken för att tillägga dem kronan. Hvad ha då på detta sätt spridda skogsbitar för värde för kronan? Såvidt jag kan förstå, knappast annat än att kronan kan sälja dem tillbaka till de gamla ägarna, ty att lägga hop dem eller sälja dem till någon annan lär icke vara mycken utsikt till. Då framställer sig osökt den frågan, huruvida verkligen hvad kronan i ett sådant fall, som jag nu talar om, skulle vinna motsvarar de kostnader, som måste läggas ned därpå af kronan och af dessa innehafvare, och om den vinsten kan rimligtvis motsvara all den oreda, som däraf skulle följa i äganderätts- och skiftesförhållandena.

Men så kommer det till en annan sak, och det är inteckningarna. Nu är det väl ganska troligt, att dessa småbönder icke ha sina hemmansdelar gravationsfria. Är det så, att lagfart är meddelad såväl på den gamla skatten som på ökeskatten och det hela sedan är intecknad, så graverar naturligtvis inteckningen både den gamla skatten och ökeskatten. Återvinner då kronan denna ökeskatt, så går inteckningen om intet, eller den blir ogiltig i ökeskatten, och underlaget för inteckningen minskas naturligtvis i värde. Det är väl icke omöjligt, särskildt om hemmansdelen är något så när hårdt intecknad, att vederbörande inteckningshafvare blir orolig och säger upp sin inteckning. Och när så ägaren skall ut med den, så försöker han belåna den på annat håll. Men det är ingen som vill belåna den, och så kan följden bli den vanliga, att det går till exekutiv försäljning o. s. v.

Och hvad som är nästan ändå värre än det speciella fallet, det är, att denna oro, denna osäkerhet och misstänksamhet mot inteckningar i ökeskatt träffar icke bara Ytterocke by, utan den träffar nog äfven andra ökeskatter i Jämtland. Det sades oss, att det i Jämtland skulle finnas åtskilliga andra hemman, där ungefär likartade förhållanden råda som i Ytterocke. Och det är väl alldeles gifvet, att däruppe kan man icke ha tillgång till alla de handlingar, som behöfvades för att bedöma, huruvida en ökeskatt är oantastlig eller icke, och äfven om man hade tillgång till de handlingarna, skulle man icke kunna reda sig med att klara ut dem. Då blir den naturliga följden den, att misstron sträcker sig, som jag nämnde, till alla ökeskatter. Det blir svårighet att sälja, åtminstone till fulla värdet, dessa hemman, och inteckningarna bli uppsagda o. s. v. Alla dessa olägenheter, som rättmätigt, om jag så får säga, träffa Ytterocke, därför att där föreligger en oegentlighet, de träffa annan jord äfven i sådana fall, där ingen dylik oegentlighet föreligger.

Men tro nu herrarne, att det är slut med det? Nej, visst icke. Sedan ha vi kvar hemulsskyldigheten. Det är nämligen, enligt vår lag så, att om en godtroende innehafvare frånvinnes en fastighet, så är han berättigad att vända sig mot sina hemulsmän för att af dem få ersättning för hvad den är värd i den stund, då han mister den. En hemulsman är således icke befriad med att betala t. ex. hvad han fick i köpeskilling, utan han får betala hvad egendomen är värd i det ögonblick, då den frångår innehafvaren. Det förefaller mig ganska sannolikt, att i samma stund, som dessa processer väckas mot bönderna i Ytterocke, så kommer det att bli ett ganska lifligt efterfrågande efter föregående ägare och deras barn och barnbarn — hemmansdelen har naturligtvis gått genom många händer sedan 1850-talet — för att få reda på om och af hvem af dessa det kan finnas möjlighet att plocka ut ersättning för hvad som gått förloradt. Huru långt en sådan härfva grenar ut sig, är naturligtvis icke möjligt att göra sig någon föreställning om.

*Ang. ändring
förordningen
om tjugudr.
häfd m. m.
(Forts.)*

Jag nämnde något om, att vid denna by ligger en fors, som heter Kvitsle fors, och som det också är fråga om att återvinna. Nu är det möjligt, att en sådan ström kan återvinnas till kronan, utan att någon hemulstalan kan göras gällande mot föregående ägare. Men det kan också finnas fall, där äfven förlust af ett sådant vattenfall kan grundläggas hemulstalan mot föregående ägare. På de juridiska faktorer, som betinga skillnaden mellan dessa fall, skall jag icke inlåta mig. Här är det nog att säga, att båda fallen kunna föreligga. Och jag kan nämna, att i en af de vattenfallsprocesser, som äro anhängiggjorda, nämligen beträffande Lanforsen, har det sagts mig, att redan 60 hemulsmän äro instämnda. Om det då blir fråga om att plocka ut de pengar, som Lanforsen för närvarande är värd, af en mängd olika personer på olika ställen i landet, så är det ju alldeles klart, att det blir en fruktansvärd härfva.

Hvad jag nu sagt om Ytterocke gäller icke allenast om den byn och icke heller blott om andra byar i Jämtland, utan det gäller alla de fastigheter, som falla in under den räfst efter kronans bortkomna egendomar, som nu pågår. Den enda skillnaden är, att i andra delar af landet är det icke fråga om en del af fastigheten, den som motsvarar ökeskatten i Jämtland, utan där är det fråga om hela fastigheten. Och den osäkerhet och misstro, som i Jämtland träffar ökeskatten, den träffar i andra delar af landet alla de fastigheter, som en gång varit i kronans ägo, som innehafvarne icke hafva häfd på, och som för öfrigt falla under någon af de kategorier af jordegendomar, som det nu är fråga om att återvinna.

Som herrarne veta, och som framgår af den motion, som är väckt i detta ämne, så har på enskild väg igångsatts en utredning angående under bruk skatteköpta hemman. Jag har haft tillgång till den utredningen och har tagit ett stickprof af den — något mer kunde jag icke göra — och det belyser en annan sida af denna samma återvinningstalan. Det gäller Örebro län och Lindes domsaga

Ang. ändring i
 förordningen
 om tjuguårig
 häfd m. m.
 Förtl.)

Inom denna domsaga har det upplåtits under åren 1701 till 1801 till hammare järnbruk, stål- och manufakturverk 27 jordeboksnummer om $17 \frac{5}{8}$ mantal samt en kvarn. Dessa $17 \frac{5}{8}$ mantal ägas nu på följande sätt. Kungl. Maj:t och kronan har 7 jordeboksnummer om $2 \frac{1}{8}$ mantal. Bruks- och bergverksbolag ha 2 jordeboksnummer och del af ett tredje utgörande tillsammans något öfver 2 mantal. Allt det öfriga äges af enskilda personer, jordbrukare, och dessa enskilda jordbrukare uppgå till ett antal af 126 stycken, delvis med ytterligt små hemmansdelar, med taxeringsvärde, som växlar mellan i ett flertal fall några hundratal kronor och ett eller annat tusental kronor. Af dessa ha de allra flesta sin häfd klar. Det, på hvilket ännu inte finnes häfd, och som det således finnes möjlighet att återvinna — om för öfrigt sådana betingelser föreligga, att kronan anser sig böra göra någon återvinningstalan gällande, hvilket jag icke vet — uppgå till endast något öfver 20 hemmansdelar, hvilka ägas af små hemmansägare. Den af dem, som har den största possessionen, äger $\frac{3}{8}$ mantal. Jag har velat omnämna detta för att visa, att den återvinningstalan, om hvilken här är fråga, ingalunda träffar ens företrädesvis stora bolag utan kan i lika många fall om icke fler träffa små jordbrukare.

Att nu jord, som olagligen frångått kronan, återvinnas, därom må ju icke vara något annat att säga, än att man endast måste beklaga, att nuvarande godtroende jordinnehafvare skola behöfva lida för fel och försummelse, som kronans ämbets- och tjänstemän begingo för kanske 50-tal af år tillbaka. Men jag kan dock icke undanhålla den frågan: är det verkliga regeringens mening att sätta igång denna processapparat i ett sådant exceptionellt fall, som exempelvis Ytterocke. Kan det icke tänkas som en möjlighet, att regeringen, innan denna flod af processer släppes lös, tager kannedom om handlingarna i förväg och om så kräfves, går in till Riksdagen med begäran att få ordna detta på annat sätt än genom processer. Om det förfarandet skulle vålla kronan någon förlust, så skulle säkerligen denna icke på något sätt motsvara eller, rättare sagdt, den skulle vara betydligt mindre än all den oreda och alla de svårigheter, som de enskilda komma att lida af i sådana fall som dessa.

Emellertid ser det icke ut, af den kungl. propositionen att döma, som om något sådant skulle ingå i regeringens planer. Den förutvarande regeringen satte i gång en undersökning angående åtskilliga vattenfall och föreskref därvid, att när en sådan undersökning var slutförd, så skulle resultatet däraf föreläggas regeringen, som då naturligtvis hade att bedöma, hvilka åtgärder som däraf borde föranledas. Men detta beslut har den nuvarande regeringen upphäft. Dokumentet härom finna herrarna på pag. 17 i den kungl. propositionen, och det är ganska intressant. Regeringen har stadgat, att anmälan, när en undersökning är slutförd, skall göras icke hos Kungl. Maj:t utan hos kammarkollegium, som har att besluta i ärendet. Endast i det fall, att kammarkollegium beslutar att icke anställa

någon rättegång och kammarkollegii beslut därom icke är enhälligt, skall anmälan göras hos Kungl. Maj:t. D. v. s. det ser ut, som om Kungl. Maj:t endast hade tänkt draga försarg om att processerna icke blifva för få. Om nu ett liknande förfarande skall användas i fråga om jordbruksprocesserna, så är det gifvet, att regeringen aldrig blir i tillfälle att pröfva huruvida ett så ytterligt fall föreligger, att det vore bättre att välja en annan väg. Ty det är alldeles klart, att kammarkollegium kan icke handla på annat sätt än att strängt hålla på den formella rätten.

*Ang. ändring i
förrordningen
om tjugudrig
häfd m. m.
(Forts.)*

Det är mot bakgrunden af de faktiska förhållanden, som jag har nu försökt ådagalägga, som det föreliggande lagförslaget bör ses, detta lagförslag, som ju är afsedt att så att säga sätta pricken öfver i på denna räfst. Det kan göras och ha ju blifvit gjorda mot detta lagförslag åtskilliga anmärkningar ur rent principiell synpunkt. Jag skall dock alldeles förbigå dessa. Jag är nämligen af den mening att huru litet tilltalande, som förslaget i och för sig än är, så kan man dock icke beteckna det såsom juridiskt oantagligt, och jag står därutinnan ungefär på den ståndpunkt, som är uttalad af lagrådets samtliga ledamöter. Jag vill i stället se förslaget ur rent praktisk synpunkt, och frågan är då, om det nu verkligen fyller de syften, som justitieministern enligt sin motivering velat, att det skulle fylla.

Ja, är det frågan om att bereda kronan tillfälle att grundligt genomföra sin räfst, så är det intet tvifvel om, att icke lagförslaget är fullt effektivt. Men är det återigen fråga om att förslaget skulle mildra olägenheterna och göra krisens lösning lättare, afvecklingen mera mjuk, då svarar jag, att det syftet fyller förslaget icke, utan snarare tvärtom. Om nu de verkligt svåra förhållanden, som jag förut berört, om osäkerhetstillståndet med afseende på äganderätten till fastigheter, fastighetskrediten o. s. v. verkligen vore beroende på det lagförslag, som föreligger till behandling här i afton, så skulle jag icke ett ögonblick hafva reflekterat på att biträda det. Men det är icke så. Krisen och de olägenheter, som jag talade om, komma, vare sig lagförslaget antages eller faller. — Ja, det är ju redan fallet, så att man har icke annat att räkna med. Men det var med hänsyn härtill, som jag till en början sökte finna en utväg att genom tillägg till lagförslaget verkligen realisera justitieministerns tanke att därigenom åstadkomma en mjuk och lugn afveckling af krisen. Detta mitt förslag vann emellertid ingen anslutning, och det återstod mig då ingenting annat än att, såsom jag gjort i min reservation, yrka afslag på hela lagen, ty i sin nuvarande form är denna enligt mitt förmenande oantaglig.

Jag hade tänkt mig, att här något närmare redogöra för innebörden af det tilläggsförslag, som jag framkommit med, men numera saknar den frågan all aktualitet, och jag skall därför icke besvara kammaren med något uttalande i den vägen.

Det är endast två anmärkningar, som jag vill göra; den ena är, att den skärfva af mitt förslag, som två reservanter hafva upptagit

Ang. ändring i
förrordningen
om tjuguårig
hufv. m. m.
(Forts.)

och som, efter hvad det sagts mig, justitieministern i första kammaren accepterat, är i och för sig värdelös; den gifver icke hvad i detta fall måste ges. Och den andra är den, att om förslaget hade fått de tillägg, som jag ifrågasatt, skulle denna lag hafva haft den verkan att så att säga amortera sig själf. Genom den enskildes initiativ — det var ju meningen att insätta detta i arbetet — skulle förhållandena snart nog uppklareras, så att det aldrig kunde blifva fråga om någon förlängning af lagen, när de tio åren gått till ända, hvilket man däremot måste räkna med, om förslaget antoges, sådant det nu är. Det torde därför från min synpunkt varit det bästa som skett, då lagen genom Första kammarens beslut redan fallit. Det är, såsom frågan nu ligger, utan tvifvel att föredraga, att denna oundvikliga kris får det hastigare förlopp som skildras i regeringspropositionen, och att kronan får komma med dessa masstämmningar, som man talar om. För hvarje år, som går, blir det i alla fall ett mindre antal hemmansägare, mot hvilka talan kan riktas, och det kanske icke behöfves så synnerligen många förlorade processer, innan kammarkollegium kommer att iakttaga den varsamhet, som i i detta fall måste anses nödig.

Jag har ännu icke kunnat se så mycket af de saker, som härmed äga sammanhang. Men det lilla jag har sett, har hos mig bildat en föreställning om, dels att kronan i verkligheten kanske icke har så mycket att vinna, som man föreställer sig, och dels att de egentliga jordtvisterna af annan anledning måste afvecklas på annat sätt än genom processer. Jag har nu icke alls talat om vattenfall. Med dem är förhållandet något annat och där äro värdena andra.

Jag har med dessa ord endast velat ytterligare motivera det yrkande, som innehålles i min reservation, nämligen om afslag på lagförslaget, hvilket jag, herr talman, anhåller att få framställa.

Härpå yttrade

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Sandström: Herr talman, mina herrar! Jag har med mycket intresse åhört herr Peterssons i Lidingö villastad anförande och är honom tacksam för den synnerligen klara bild, som han gifvit af det nuvarande tillståndet uti ifrågavarande hänseende, en bild, som är ganska trogen, dock möjligen med undantag däraf, att just utelämnandet af det hufvudsakliga af de värdeföremål, som kronan genom sina återvinningsprocesser söker att återförvärfva, nämligen vattenfallen, har gjort bilden något skef. Men jag förstår ju ganska väl, att han för att komma detta lagförslag till life — så har det gjorts i pressen och så har det gjorts i Riksdagen — företrädesvis fäster sig vid de små jordägarna och söker taga betäckning bakom dem. Det är fullkomligt riktigt, att de jordområden och de fastigheter, som hafva fränhändts kronan, hafva varit icke blott stora skogskomplex, som

ännu finnas kvar odelade, och vattenfall af stort värde, utan äfven hemman och egendom, hvilka nu äro fördelade på små händer, och med hvilka det förhåller sig på det sättet, att å ena sidan deras återvinnande är af mycket ringa värde för kronan i förhållande till de omkostnader, hvarmed detta är förenadt, och att å andra sidan det vore mycket ömmande och betänkligt att taga från innehafvarne denna deras jord. Det är ju en fullkomligt riktig bild af dessa förhållanden, som gifvits genom de exempel, hvilka den föregående ärade talaren framdrog från Norrland.

Jag är honom också tacksam därför att han uttryckligen betonade, att all den osäkerhet och alla dessa ledsamma förhållanden, som nu råda, ingalunda bero på, huruvida denna lag antages eller icke. De bero därpå, att det för närvarande finnes så många egendom, som tillhöra kronan, men som äro i annans besittning och att kammarkollegium arbetat på att taga tillbaka dessa egendom.

Den ärade talaren uttalade såsom sin mening, att om detta kronans sträfvande är ju icke synnerligen mycket att säga, men att det i alla fall har konsekvenser, som äro mycket betänkliga. Det vållar svårigheter i kreditafseende för dem, som innehafva dessa omtvistade fastigheter, och äfven för andra enskilda som hafva annan egendom, som en gång tillhört kronan. Och denna framställning af förhållandena är så mycket mera erkännansvärd, som de rättegångar, hvilka på detta sätt vålla icke blott olägenheter för dem, som träffas därpå, utan äfven osäkerhet och konsekvenser inom rätt vidsträckt område, ju i de flesta fall hafva blifvit igångsatta redan af den förra regeringen. Detta gäller icke blott i fråga om vattenfallsprocesserna, utan det gäller angående de rättegångar, som blifvit instämnda rörande de under bruk skattessålda hemman, af hvilka rättegångar ett par blifvit till kronans fördel afgjorda i hofrätten och nu ligga hos högsta domstolen. Detta visar ju, att den förra regeringen har i trots af alla de olägenheter och ledsamheter, som i detta afseende vållas af kronans återvinningstalan, dock icke kunnat undgå att inse, att det varit dennes plikt att bevaka kronans egendom, och det får man ju hålla den räkning för.

Det synes mig emellertid, som om den logiska konsekvensen af den framställning, som den förre ärade talaren gaf af förhållandena sådana de nu äro, skulle blifva, att man ju icke gärna kan låta det fortfara på det sättet utan måste söka åstadkomma en ändring till det bättre.

I detta sammanhang vill jag med afseende på det af den föregående talaren omnämnda beslutet i fråga om kammarkollegiums befogenhet att anställa rättegång anmärka, att nämnda beslut gäller endast vattenfallen. Beträffande kronans jord i öfrigt har nämnda ämbetsverk skyldighet att göra kronans rätt gällande i rättegångsväg utan någon order från Kungl. Maj:t. Denna befogenhet hade de äfven under den föregående regeringen. För öfrigt är att märka, att kammarkollegium under den nya regeringen har fått en högst

Ang. ändring i förordningen om tjuguarig läfd m. m.
(Forts.)

Ang. ändring i förordningen om tjuguarig häfd m. m. (Forts.) välbehöflig förstärkning af juridiska krafter, så att dess kompetens därigenom ökats, hvilket förmodligen kommer att hafva en mycket nyttig inverkan på kammarkollegii verksamhet såsom processmyndighet.

Om man nu finner, att de rådande förhållandena äro beklagliga, och man ytterligare erkänner, såsom den siste ärade talaren gjorde, att man har skyldighet att bevaka kronans rätt i hvarje fall, där det gäller större egendommar, större värden, äfvensom att kronans rätt är i fara att gå förlorad genom preskription på grund af den tidsutdräkt, som utredningen kräfver, är det tydligt, att något måste göras. Nu säger den ärade talaren, att det föreliggande förslaget afser att fullfölja två syften. Det ena syftet är att tillse, att icke betydande värden frågå kronan. Han godkänner detta syfte, och jag tror, att det är riktigt.

Det andra syftet är, att vid den räfst, som redan är i full gång, det skall kunna gå så mjukt och försiktigt till som möjligt, att tvisterna skola kunna i möjligaste mån ordnas genom godvilliga öfverenskommelser, att förlusten skall kunna göras så litet kännbar som möjligt för jordinnehafvarne i god tro, samt att i fall, då kronans intresse är mycket ringa och omständigheterna ömmande, hvarpå den siste talaren anförde åtskilliga exempel, kronan rent af, såsom den gör vid danaarf, skulle kunna efterskänka sin rätt. Detta var de båda syftena.

Härom säger nu den ärade talaren vidare, att det ena syftet torde kunna vinnas. Utan tvifvel blir det så, att kronans möjligheter att bevaka sina intressen blifva större, om lagen antages. Det andra syftet anser han däremot icke skall kunna vinnas på detta sätt. Då frågar jag: hur skall det då vinnas? Kan det vinnas genom att man bibehåller de nuvarande förhållandena, då kammarkollegium har att stämma in den ena rättegången efter den andra för att afbryta häfdetiden? Veta herrarne, huru många processer kammarkollegium för detta ändamål redan har nödgats anhängiggöra? Under de sista tre veckorna hafva måst instämmas 16 rättegångar mot hemmansägare blott för att afbryta häfdetiden. Och det kommer gifvetvis att fortgå i samma tempo, om man icke gör något åt saken. Men man kan icke göra annat än bereda kronan rådtrum att taga saken försiktigt och lugnt. Detta möjliggöres genom förslaget, därigenom att man får häfdetiden hvilande, så att kronan får en öfverblick öfver allt detta, kan behandla de stora värdena, såsom de böra behandlas, och behandla de små värdena efter deras beskaffenhet genom förlikning och efterskänkande af kronans anspråk.

De försämringar — det vågar jag påstå gentemot den siste ärade talaren — i vederbörande jordinnehafvares ställning, som skulle kunna föränledas däraf, att deras återstående häfdetid förlängde med 10 år, äro i och för sig icke synnerligen betydande, och de skulle fullt förebyggas icke blott genom det förslag, som antydes i

den ärade talarens egen reservation, utan också genom det tilläggsförslag, som innehålles i herr Petterssons i Södertälje reservation. Därigenom berättigas innehafvare af f. d. kronojord att hos kammarkollegium erhålla besked, huruvida anledning till klander finnes eller ej. Är fånget klart, får han besked härom, och häfdeförlängningen får icke tillämplighet på hans egendom. Är fånget tvistigt lämnas besked härom med den påföljd, att jordinnehafvaren icke behöfver afvakta kronans klandertalan, utan kan själf instämma saken. Sistnämnda rättighet bör emellertid icke tillkomma jordägaren förr än nu gällande häfdetid af 20 år utgått. Eljest kommer han till förfång för kronan i afsevärdt bättre ställning, än han nu har, och kammarkollegium skulle på en gång blifva öfverhopadt med flera processer, än det kan sköta.

Den första och viktigaste fördel, man vinner genom häfdesuspensionen, är sålunda, att man endast på detta sätt kan förebygga, att kronans egendom förskingras under händerna på statsmakterna. Vidare får man rådrom att öfverblicka saken och koncentrera återvinningsförsöken på hvad som för kronan har något större värde, samt försöka på ett eller annat lämpligt sätt ordna förhållandena med afseende på det, som för kronan är af ringa värde, men hvars återtagande kan vålla mycket stora olägenheter för nuvarande jordinnehafvarne.

Har man denna uppfattning klar, synes det mig, som om just den framställning, som gjorts af den siste ärade talaren, af den närvarande ställningen utgör det starkaste skäl för lagförslagets antagande, hvilket skulle vara till gagn såväl för staten som för de enskilde.

Herr von Hofsten: Herr talman! Det må ju synas förmätet att gentemot lagrådet, som enhälligt tillstyrkt det föreliggande förslaget, gifva uttryck för betänkligheter mot detsammans antagande. Man kan emellertid icke enligt min uppfattning fränkomma, att flertalet af lagrådets ledamöter med stor tveksamhet tillstyrkt förslaget. Äfven kammarkollegium yttrar sig med stor försiktighet därom, då kollegium framhåller, att »ett upphäfvande af lagen i fråga obestriddligen skulle äga afgörande betydelse för utredning angående kronans rätt» i förevarande afseende. Då det emellertid är min personliga öfvertygelse, att omförmälda betänkligheter äro synnerligen starka och vägande, kan icke heller jag för min del underlåta att gifva uttryck för desamma.

De skäl, som tala mot förslaget synas mig nämligen vara af såväl principiell eller formell som praktisk art. Från principiell synpunkt blir ju onekligen konsekvensen af ett sådant förfarande, som det föreliggande förslaget gifver uttryck åt, följande: om en lagbestämmelse, som reglerar ett rättsförhållande vare sig emellan enskilda inbördes eller emellan enskild person och staten, befinnes vara för staten ofördelaktig, kunna statsmakterna helt enkelt suspen-

Ang. ändring i
förrordningen
om tjuguarig
häfd m. m.
(Forts.)

Ang. ändring i
förordningen
om tjugudrig
häfd m. m.
(Forts.)

dera en sådan lagbestämmelse; hvar går då gränsen för den enskildes rätt gentemot staten? Härvid bör ju jämväl bemärkas, att lagstiftningen på detta område enligt ärendets natur kommer att i sak verka retroaktivt. Visserligen kan i förevarande afseende anföras, att i äldre lagstiftning *häfd* icke tillämpats gentemot statens anspråk, men då i 1881 års lag, om hvars suspension nu är fråga, denna princip öfvergifvits, måste efter mitt förmenande staten i förevarande hänseende anses likställd med den enskilde. Hittills gällande grundsatser lära då fordra, att dens ställning, för hvilken viss tids häfd börjat löpa, ej försämrans genom ny lagstiftning på området. *Staten* bereder sig onekligen eljest *genom sin maktställning ett företräde* i rättsförhållanden af enskild natur.

Då man emellertid måste medgifva, att i förevarande hänseende föreligger behof af — som departementschefen yttrar — »*en noggrann och fullständig undersökning med hvilken rätt visst slag af egendom, som tillhört kronan, numera innehafves af enskilda personer*», och då man eventuellt skulle på den grund kunna frånsä de principiella betänkligheterna, framstå däremot de praktiska olägenheterna så mycket mera vägande. Ty hvad innebär i verkligheten det föreliggande förslaget, om man tänker sig ett särskildt fall? En person har ärft eller annorledes i god tro lagligen förvärfvat en fastighet, därå han erhållit lagfart exempelvis något af åren 1892 eller 1893; han vet, att enligt gällande lagstiftning hans rätt är absolut tryggad 1912 eller 1913, då han haft lagfart därå i 20 år. Nu kommer staten och säger: denna egendom har för exempelvis 100 år sedan upplåtits af staten till understöd af någon industri och därefter obehörigen sålts till enskild person, hvilken dock så väl som efterföljande ägare i god tro betalt fastighetens fulla värde.

Nu suspenderar staten således utan vidare den lagbestämmelse, på hvilken personen i fråga ansett sig kunna stödja sin lagliga rätt. Om rättsgången vinnes, kommer fastigheten icke att häfta för de inteckningar, som däruti meddelats. Uppkommer icke genom detta förhållande ett osäkerhetstillstånd, som icke förbättras därigenom att detsamma kan fortfara till 1922, innan mannen i fråga vet, om kronan behagar uttaga stämning å honom eller icke? Hans äganderätt står på spel med en oviss regressrätt mot föregående ägare, och hans kredit försvagas. Inteckningshafvarens uppmärksamhet väckes nämligen lätt å förhållandet och en osäkerhet i kredithänseende inträder för alla sådana ägare till jord, som en gång tillhört kronan, hvilka icke under 20 år före den 1 maj innevarande år haft lagfart å sin fastighet. Detta osäkerhetstillstånd kommer visserligen i alla händelser att föreligga genom de undersökningar som göras, men det framträder synnerligen mycket skarpare genom en suspension af häfdelagen. Då ovisshet mångenstädes är rådande, huruvida viss jord någon gång kan hafva tillhört kronan, blir följden en *allmän osäkerhet* beträffande äganderätts- och kreditförhållanden.

En sak må emellertid ytterligare betonas: ett bifall till utskottets

förslag skulle ingalunda, som här sagts och kommer att sägas, svårast drabba bolagen som eventuella ägare till vattenfall, utan i långt högre grad en mångfald ägare af små fastigheter, hvilka i god tro förvärfvat och erhållit lagfart å sina egendomar.

Den åtgärd står alltid öppen för vederbörande myndighet, hvarigenom samma mål vunnas, att så ordna arbetet utan detta massprocessande, hvarom talas i den kungliga propositionen, att efter inhämtande af uppgifter om meddelade lagfarter sådana fång först pröfvades, å hvilka häfd omedelbart skulle vinna tillämpning, d. v. s. i år och nästa år sådana fång, därå lagfart meddelats under åren 1892 och 1893.

Ang. ändring i
förordningen
om tjuguarig
häfd m. m.
(Forts.)

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke upptaga till bemötande den siste talarens principiella anmärkningar mot detta lagförslag, åtminstone icke i någon vidare mån. En af dessa principiella anmärkningar gick ut på att staten gör orätt i att ingripa i lagstiftningen uteslutande för att gynna sina intressen. Det är efter min uppfattning icke heller meningen att göra så med den lagstiftning, som nu föreslås, utan meningen är nog att gagna *det allmänna*. Staten är icke någonting särskildt i den bemärkelse, att staten bör ha något från sina medborgare särskildt intresse, som det gäller för staten att gagna, utan staten gagnar sig själf i och med det att den sörjer för sina medborgare på bästa sätt. Efter mitt förmenande är det den saken, vi här ha att afgöra, om icke det lagförslag, som föreligger, på bästa sätt tillgodoser just de enskilda medborgarnes i staten intressen, på samma gång som det formellt kan sägas afse ett tillgodoseende af statens rätt. För min del är jag af den lifliga öfvertygelsen, att det lagförslag, som här föreligger, verkligen också på bästa sätt tillgodoser de enskilda medborgarnes bästa och därigenom det allmänna. Då hafva vi, synes det mig, principiellt fullt fog för en sådan lagstiftning, som här föreslagits.

Största delen af den förste talarens anförande innefattade exempel, som han framdrog för att klarlägga förhållandena för oss. De exempel, som han anförde, voro delvis hämtade från det län, som jag representerar. De borde således intressera mig i allra högsta grad, och det göra de också. Jag får dock säga, att dessa exempel icke ha den ringaste tillämplighet med afseende å det nu föreliggande lagförslaget. Beträffande det af honom anförda exemplet från Ytterocke tillkännagaf han ju själf, att kronan i det fallet redan börjat sin återvinningstalan. Hvad kan då ett afslag å detta lagförslag hjälpa vederbörande egendomsinnehafvare? Icke ett dugg hjälper dem ett sådant afslag. Jag kan icke finna annat, än att dessa exempel framdrogos för att skrämja oss från att antaga denna välbehöfliga och nyttiga lag; det var åtminstone det enda som det exemplet efter mitt förmenande *kunde* verka med afseende på förvarande lagförslag.

Jag får säga, att jag ser så på denna saken, att jag, så lands-

Ang. ändring i
förordningen
om tjugudrig
häfd m. m.
(Forts.)

höfding i Jämtlands län jag är, önskar, att kronan måtte få rådrum för att kunna klargöra förhållandena och göra upp saken med vederbörande på billigaste sätt, i stället för att till skydd för sin eventuella rätt behöfva öppna en hel massa rättegångar. Detta sista skulle säkerligen icke blifva erforderligt, om kronan finge tid på sig att undersöka förhållandena. Det är detta, som man begär, och det är *endast* detta, som man med lagen vill vinna.

Den förste ärade talaren sade, att det är bäst, att vi nu låta det vara som det är. Ja, det är ju nu så, att vi måste låta saken vara, ty Första kammaren har afslagit förslaget. Vi kunde godt låta saken vara, menade den ärade talaren, ty om kronan förlorade några processer, så skulle kronan sedan låta bli att öppna några nya. Ja, det kunde ju så vara, om vi verkligen kunde ställa den diagnosen härvidlag, men det kunna vi icke. Kronan har under de veckor, som gått, medan frågan behandlats i lagutskottet, stämt i ej mindre än sexton fall, och det taltes om att inom den närmaste tiden stämma i ytterligare 14. Tro icke herrarne, att det skulle vålla ännu större osäkerhet, om kronan genom kammarkollegium eller andra myndigheter skulle börja öppna dylika processer i större utsträckning, än om vi nu toge denna lag och låte saken i lugn redas ut. Det kanske då vore tillräckligt att stämma i ett eller två fall i stället för i alla dessa trettio, som kanske kronan för öfrigt förlorar. Kronan sluppe på det sättet att lägga ut penningar för en 27 eller 28 processer, ock icke heller behöfde då ägarne af dessa 27 eller 28 egendomar blifva oroade i sin besittning af dem på samma sätt, som de blifva genom en process. Detta är det verkliga sakförhållandet här, mina herrar, om man ser rätt på saken.

Hvar ligger den innersta grunden till motståndet här? Jo, man tror, att man genom att hålla emot detta lagförslag skall förmå kronan att eftergifva sin rätt härvidlag. Det är möjligt, att kronan både kan och bör göra det i en hel mängd fall. Det är äfven min mening — ja, jag har till och med den uppfattningen, mina herrar, att kronan i de processer om vattenfall, som öppnades redan under den förra regeringen, till och med gått litet för långt i vissa fall. Jag menar, att kronan icke hade bort stämma, där vattenfallen redan voro exploaterade och lagda under industrien. Det var emellertid under den förra regeringen, som man gjorde detta. För att kronan emellertid skall kunna få klarhet i fråga om sin rätt, behöfva de, som skola bevaka dess rätt, otvifvelaktigt rådrum. Det är icke så, som den siste talaren tänkte sig, att man blott har att reda ut, i hvilka fall häfden slutar 1912 eller 1913 och stämma i dessa, men låta de öfriga vara. Detta är en absolut omöjlighet, mina herrar, med hänsyn till det stora antal egendomar, som det här gäller.

När man sålunda, såsom den förste talaren gjorde, går ut från den synpunkten, att kronan här skall göra sina anspråk gällande, då är det, mina herrar, efter mitt förmenande alldeles omöjligt att komma till något annat resultat, än att man bör gifva kronan råd-

rum för att kunna reda ut frågorna. På det sättet får regeringen äfven tillfälle att, om den så vill, hvilket jag hoppas skall blifva fallet, inkomma till Riksdagen med framställningar om att på förmånligaste sätt för besittarne göra upp saken eller eftergifva kronans anspråk, där det finns skäligt. Härför måste dock regeringen ovillkorligen ha rådruum; den kan icke komma in med en framställning i klump utan att veta hvad saken gäller; det går icke, och jag antager, att Riksdagen alldeles icke skulle vilja vara med om en framställning i sådan form. För mig står det sålunda alldeles klart, att äfven om detta lagförslag har vissa formella brister, är det dock ett lagförslag, som är gagnande äfven för de enskilda personer, som saken gäller; detta är min lifliga öfvertygelse. Jag får säga, att jag såsom landshöfding i Jämtlands län, där det likväl, såsom den förste talaren påvisade, gäller ganska mycket härvidlag — det gäller icke blott Ytterocke, där sak ju dock redan är anhängiggjord, och de s. k. ökeskatterna, i fråga om hvilka jag dock tror att den ärade talaren i viss mån målade den onde på väggen, för att piska honom, då han påstod, att alla ökeskatter i Jämtland skulle blifva utsatta för att kunna återgå till kronan — jag tror icke det är så farligt — utan det gäller till också många och betydande vattenfall — att jag just som landshöfding, vill jag säga, lifligt önskar, att kronan måtte sättas i tillfälle att taga reda på, huru det förhåller sig, så att kronan icke behöfver stämma mer, än nödvändigt är. I ett fall har kronan redan eftergifvit sin rätt. Det gällde där ett vattenfall, som hette Äggforsen; där förlorade kronan i underinstansen och var därmed nöjd. Men så kan fallet vara med många andra vattenfall. I afseende på de flesta har kronan icke ännu hunnit med att göra sin talan gällande, men den måste i dessa ovillkorligen stämma, äfven om liknande förhållanden föreligga som i fråga om Äggforsen; detta till följd af, att man icke får tillfälle att reda ut saken. Det vore väl då bättre att få undersöka och göra upp i godo. Att så ej kan ske, därpå förlorar emellertid kronan och enligt min uppfattning äfven de enskilde.

Nej, mina herrar, motståndet mot det lagförslag, som nu föreligger, kommer icke ifrån deras sida, som verkligen vilja, att kronan skall bevaka sina rättigheter, utan ifrån dem, som vilja, att kronan skall eftergifva dessa rättigheter. Men huru de kunna tänka sig, att detta skall kunna ske därigenom, att man afslår detta förslag, det förstår jag verkligen icke. Ty lika så litet som den regering, hvilken var före den nuvarande, kunde tänka på att eftergifva kronans rätt och säga åt kammarkollegium att eftersätta sin skyldighet i detta fall, lika litet vågar den regering, som nu sitter, eller hvilken kommande regering som helst göra det. Jag ber för öfrigt att i förbigående få fästa uppmärksamheten på, att hvad man här begär icke är någon suspension af häfdeinstitutet i samma mening, som sådan begärdes af herr Lindhagen i fjol, hvilket förslag ju Andra kammaren då icke gick med på, utan i stället beslutade en skrif-

Ang. ändring i förordningen om tjuguarig häfd m. m.
(Forts.)

Aug. ändring i
förordningen
om tjuguårig
häfd m. m.
(Forts.)

velse just i den riktning, hvori det af regeringen nu framlagda lagförslaget går. Det gäller, säger jag, icke här en suspension af häfdelagen, utan det gäller blott en framflyttning af häfdetiden, så att den, när den blir som längst, omfattar trettio år, men för en hel del fall naturligtvis icke blir trettio år, utan framflyttningen begränsas från 1 till och med 9 år. Detta är min syn på denna sak, och därför är det, som jag, ehuru jag villigt medgifver, att det kan påvisas en del teoretiska bristfälligheter i förslaget, dock anser detsamma ha så stort praktiskt värde, att jag icke ett ögonblick tvekar att vara med om detsamma.

Nu har här äfven varit tal om den reservation som är afgifven af två ledamöter af det liberala partiet. Jag skulle gärna ha varit med äfven om denna reservation, men efter mitt förmenande gagnar den icke särdeles mycket. Ser jag denna sak rent praktiskt, tror jag icke, att denna reservation egentligen i och för sig skulle kunna leda till särdeles stort resultat. Dess hufvudändamål är ju att gifva den enskilde jordägare, som så vill, tillfälle att själf stämma. Jag tror, att man skall kunna leta upp blott få fall, där jordägarne verkligen skulle taga sig före att begagna sig af en dylik rättighet; de allra flesta af dem skulle nog hellre vänta för att bli svarande, och därför tror jag, att reservationen icke heller spelar någon vidare roll, rent praktiskt sedt. Efter det beslut, som Första kammaren fattat, och om denna kammare, som jag antager, vill själfva saken, synes det mig för öfrigt, att kammaren icke har något annat att göra än att bifalla lagutskottets förslag. Jag har för min del gått med på detta förslag, oaktadt jag vet, att det här i rätt hög grad gäller just mitt län. Men det är just därför att så är fallet, som jag vill ha saken ordentligt utredd och klargjord. Först sedan det väl blifvit klart, huru det verkligen förhåller sig härvidlag, kan regeringen gripa in för att ordna förhållandena på ett både för kronan och de enskilda tillfredsställande sätt.

Jag ber att få yrka bifall till lagutskottets förslag.

Herr Lindman: Herr talman, mina herrar! Den siste ärade talaren förklarade, att han vore absolut öfvertygad om, att detta lagförslag borde antagas, och han upprepade för större eftertrycks skull den ena gången efter den andra, att han vore *absolut* öfvertygad om dess nödvändighet. Han var vidare öfvertygad om en annan sak, nämligen att den, som är emot denna lag, är detta blott därför, att han icke är så angelägen om, att kronan skall få behålla sina egendomar. Jag undrar, om icke den ärade talaren i alla fall själf måste erkänna, att han sköt väl långt öfver målet, när han med en sådan bestämdhet vågade påstå, att den, som är motståndare till denna lag, är detta blott därför, att han vill efterskänka kronans rätt till nu ifrågavarande egendomar. Skall det göras gällande, att endast den, som är anhängare af lagförslaget och vill antaga detsamma, önskar bevara kronans egendomar, då tror jag, att de, som stå på den si-

dan, bedöma dem, som ha en motsatt uppfattning om detta förslag, bra oriktigt. Det torde väl icke vara förmätet af oss, som ha en annan mening härvidlag, att påvisa, att, ehuru väl det kan blifva fråga om, att kronan i ett eller annat fall förlorar egendom, det därför ändock icke måhända är skäl att nu antaga en dylik lag och än mindre att antaga den i den form, som här är föreslagen. När man talar om sådana egendom, som nu kunna gå förlorade, därför att häfdetiden utlöper under detta eller nästkommande år, vill jag endast fråga: Huru kan man då anse sig vara tvungen att påfordra, att hvar och en skall vara med om att antaga en lag, som utsträcker häfdetiden i ytterligare tio år och sålunda utsträcker den äfven för sådana egendom, i fråga om hvilka häfdetiden började löpa år 1902, i ytterligare hela tio år? Det är sålunda, tror jag, fullt berättigadt att diskutera, huruvida det är så klokt att antaga detta lagförslag, äfven om man har pietet för kronans egendom. Den siste ärade talaren var ju nog vänlig att gifva den förra regeringen ett erkännande för, att äfven den hade tagit till vara kronans intressen; ja, i vissa fall ansåg han ju till och med, att den förra regeringen hade gått för långt, när det gällde vattenfallen.

Här har det nu sagts, att hvarken denna regering eller den förra regeringen eller någon annan regering skulle eftergifva kronans rätt. Men det har väl icke någonsin fallit vare sig den nuvarande regeringen eller den förra regeringen in att efterskänka kronans rätt. Ja, det kan ju tänkas att den kan efterskänkas i sådana fall, som påpekats t. ex. i Första kammaren och äfven här i denna kammare under debatten nu i afton af herr Petersson i Lidingö villastad, där ömmande omständigheter föreligga, såsom t. ex. i fråga om fallet Ytterocke. I sådana fall bör regeringen gå in till Riksdagen och begära, att Riksdagen ville medgifva, att kronan finge efterskänka sin rätt. Men icke kan det väl blifva tal om, att någon regering i öfrigt skulle efterskänka kronans rätt, det har väl aldrig någon tänkt.

Detta hindrar naturligtvis icke, att betänkligheter kunna uppstå mot detta lagförslag, och efter min mening betänkligheter af ganska allvarlig art.

Den första af dessa betänkligheter, som jag här skulle vilja framhålla, är, att genom en dylik lag skulle kronan sättas i en undantagsställning beträffande sina egendom. Detta är en betänklig sak, emedan det skulle betyda, att man skulle komma tillbaka till de förhållanden, som gällde före 1881, det skulle alltså vara ett steg tillbaka och en återgång till äldre tiders uppfattning. Jag är för min del icke öfvertygad om, att man skulle vinna så mycket genom att på detta sätt lägga om förhållandena och slå in på en ny bog. I 1881 års lag om 20-årig häfd stipuleras, som bekant, uttryckligen, att kronan med afseende å sina egendom skall vara likställd med andra. Jag säger därför med full rätt, att ett antagande af detta förslag skulle betyda, att man ginge tillbaka. Men det skulle betyda något mera. Det skulle betyda, att den, som gjort

Ang. ändring i förordningen om tjuguarig häfd m. m.
(Forts.)

*Ang. ändring i
förorordningen
om tjuguarig
häfd m. m.
(Forts.)*

ett aftal med kronan i förlitande på, att det aftalet skall äga bestånd och äga samma kraft som ett annat aftal, skulle rubbas i sin tro, att kronan icke kan begagna sin rätt som lagstiftare till att taga bort de rättigheter, som kronan gifvit honom. Det är ett betänkligt förhållande att på detta sätt rubba tilltron till de rättigheter, som svensk lag tillförsäkrar svenska medborgare.

I detta fall har ju staten haft tid på sig att genom sina ämbetsmän och sina myndigheter undersöka och tillse, när kronan haft någonting att återvinna. Staten har här haft på sig 31 år och för hvarje särskildt fall har staten på grund af lagen om den 20-åriga häfden haft på sig 20 år, men staten har försummat sig eller, rättare sagdt, statens ämbetsmän ha försummat sig, säger man, och, fastän de gjort det, är saken mycket lätt att ordna. Kronan är icke blott ägare till denna jord, utan kronan är äfven i den lyckliga ställningen, att den kan lagstifta. Statsmakterna kunna här lagstifta, och de behöfva endast bestämma: Vi ändra lagen! och därmed är hela denna försummelse godtgjord, hvilken åstadkommits genom kronan själf och dess ämbetsmän.

Antag att denna lag nu skulle träda i kraft och att häfdetiden skulle ökas med dessa tio år och således i de fall, hvarom här särskildt är fråga, utlöpa först år 1922. Hvem svarar för, att icke kronans ämbetsmän, som ha att öfvervaka kronans rätt, äfven sedan denna lag har blifvit antagen, skola kunna tänka som så: Ja, nu ha vi god tid på oss igen, nu slå vi oss i ro, det är icke så förfärligt brådtom, och det är för öfrigt icke något farligt, ty äro vi icke färdiga, när de tio åren äro slut, gå vi blott in till Riksdagen och säga: Vi behöfva ytterligare tid på oss; det finnes här ett prejudikat: Riksdagen beslöt nämligen år 1912, att man skulle utsträcka denna tid, därför att kronan försummat sig. Detta prejudikat skall naturligtvis med all sannolikhet upprepa sig, och då kommer alltså en ytterligare förlängning af häfdetiden att äga rum. En förlängning skulle komma att ske, säger jag; ja, det tror jag nog kommer att inträffa, men den förlängningen kanske icke blott inskränker sig till en ytterligare förlängning på tio år med ett ytterligare förlängdt osäkerhetstillstånd, utan det skulle, mina herrar, kunna hitta på att hända att denna förändring komme att innebära äfven andra åtgärder, komme att innebära en annan lagstiftning, om hvilken vi nu kanske icke tro, att den då skall kunna komma till stånd, men hvilken när de tio åren fullbordat sitt lopp, i så fall kan komma öfver oss. Det är den faran, som vi frukta, och jag vill säga, att om vi taga detta afsteg här i dag, kan det blifva mycket svårt för dem, som sitta här tio år härefter, att icke taga ett andra afsteg.

Det är för öfrigt ganska egendomligt att höra talet om, att statens ämbetsmän i så hög grad försummat sig härvidlag, ty statens ämbetsmän ha väl icke varit alldeles fullkomligt obekanta med denna sak. Jag vill här endast erinra om t. ex. hela den stora frågan angående rekognitionsskogarna, som förekom på 90-talet. Borde

icke den frågan om något ha kunnat gifva en väckelse i den riktningen, att kronan borde tillvarataga sin rätt? Men fortfarande tyckes icke så mycket ha händt; en eller annan återvinningsprocess har kommit till stånd, men i öfrigt har man hittills tagit saken med god ro, och min tro är, att man så kommer att göra äfven i framtiden.

Departementschefen anför i sitt yttrande till statsrådsprotokollet rörande denna proposition, att den, som häfdar en viss egendom, har icke på grund däraf någon rätt till egendomen utan han har endast möjlighet och utsikt till att kunna få en sådan rätt. Någon rättskränkning skulle således icke kunna tillfogas honom genom denna lag, som kanske medförde, att denna utsikt i följd af ändrade förhållanden också förändrades. Ja, jag kan ju gå med på, att någon rättskränkning i den bemärkelsen icke skulle tillfogas honom, och utan tvifvel har kronan rätt att vidtaga en dylik åtgärd. Men det är en sak att ha rätt att göra något, och en annan sak, huruvida det är klokt af kronan att göra det och huruvida det är billigt gentemot dem, emot hvilka kronan vänder sig.

Ett stycke ofvanför på samma sida, som det af mig nyss anförda yttrandet af departementschefen återfinnes, förekommer ett annat yttrande, där han säger, att »hittills antagna grundsatser i fråga om införande af ny lagstiftning syntes i allmänhet fordra att dens ställning, för hvilken viss tids häfd redan börjat löpa, ej skulle försämrans genom ny lagstiftning». Ja, denna princip fanns redan 1881, ty när 1881 års lag antogs, föreskrefs, att den, som kunde ha bättre rätt enligt äldre lag, skulle icke få det sämre genom den nya lagen. Jag vill äfven tillägga, att den principen har tillämpats så sent som i lagberedningens förslag till jordabalk, och såsom lekman må jag väl kunna utgå ifrån, att detta förslag af lagberedningen är fotadt på de modernaste rättsprinciper, som finnas, ty det är väl sådana, som lagberedningen anser böra läggas till grund för en ny lagstiftning. I nämnda förslag nedsattes häfdetiden ifrån 20 år till 10 år. Huru kan då departementschefens förslag här om utsträckning af häfdetiden förlikas med de moderna rättsprinciper, på hvilka lagberedningens nyssnämnda förslag väl är grundadt? För mig är det ganska svårt att förstå, huru det skall vara möjligt.

Ehuru säkerligen litet hvar känner till den saken redan förut, skulle jag dock här vilja uttryckligen betona, att det gäller här endast sådana personer, som sitta på egendomar och som äro i *god tro*. Det fordras vidare, att dessa personer skola ha *lagfart* på sina egendomar. Dessa två saker få vi icke glömma bort, när vi bedöma denna fråga. Här är icke tal om sådana människor, som äro bedragare och som ha förvärfvat sig dessa egendomar på något orättmätigt sätt, utan det är, som sagdt, fråga om personer, som sitta på sina egendomar i *god tro*; det är endast dem, och icke några andra, som det här gäller. Om en person köpt en sådan egendom och besitter den i *god tro* och om han fått *lagfart* på den, men häfdetiden ännu löper,

Ang. ändring i förordningen om tjuguaris häfd m. m.
(Forts.)

Ang. ändring i
förordningen
om tjuguårig
häfd m. m.
(Forts.)

så vet han ju, att med nu gällande lag är han, när häfden löpt i tjugu år, ägare till egendomen, och det kan väl då icke gärna kännas för honom annat än såsom en kränkning, en stöt, som han får i sin tilltro till svensk lags giltighet, när en vacker dag statsmakterna utan vidare ändra denna lag och säga: Nej, nu skall det icke vara nog med den hittills bestämda tiden, nu skall häfden löpa ytterligare några år, för att egendomen skall blifva eder. Departementschefen säger därom endast: Det kan icke hjälpas, vi måste ju ändra lagen! Och på ett annat ställe, där han talar om, att man skulle kunna undvika denna betänklighet i fråga om kronans undantagsställning, om man utsträcker lagen till att gälla för alla, säger han följande: Ja, det skulle man ju kunna göra, men däraf skulle kunna följa en stor rättsosäkerhet. Därmed erkänner han ju fullt ut den rättsosäkerhet, som skulle uppkomma, om lagen utsträcktes till att gälla för alla. Men rättsosäkerheten är väl lika stor, om lagen gäller för ett mindre område, som om den gäller för ett större. För den, som drabbas däraf, är i hvarje fall rättsosäkerheten lika otreflig att ha öfver sig, han må sitta på en kronans egendom eller på en annan egendom, så att enligt min mening är skillnaden i detta fall ganska oväsentlig.

Att döma af den kungl. propositionen synes det för statsrådet afgörande i fråga om denna lagstiftning ha varit, om och i hvad mån något väsentligt och öfvervägande gagn kunde beredas allmänheten genom en förändring af bestämmelsen om häfden, och statsrådet har därvid kommit till den uppfattningen, att man skulle göra en sådan vinst, att en dylik ändring skulle vara till fördel för det allmänna och för staten. Det är denna fråga, huruvida staten har fördel häraf, som är för honom enbart afgörande, nämligen frågan om, huruvida staten kan förvärfva någon egendom mera genom att lagen kommer till stånd. Men den ölägenhet för det allmänna, som uppkommer därigenom, att en stor allmänhet blir rubbad i sin tilltro till svensk lagstiftning, den har icke för departementschefen samma betydelse.

Väsentligen afgörande härvidlag synes ha varit hvad som framhålls i den kungl. propositionen om, att därest icke lagen antages, så kommer en hel massa rättegångar att öppnas, vi få rättegångar öfver oss som ifrån en kulspruta, såsom herr statsrådet nyss uttryckte sig. Det torde dock vara skäl i att något undersöka, huru det förhåller sig med dessa massrättegångar och se till, om det verkliga är så farligt och om icke talet därom snarare är betydligt öfverdrifvet. Herr statsrådet har själf i propositionen framhållit de så kallade typiska fallen, och han förmenade, att man där skulle göra en stor vinst genom att endast fullfölja en rättegång af flera likartade och sedan låta de öfriga blifva beroende på utgången i detta ena fall. Men därjämte ha vi ju alla dessa andra fall, som icke äro typiska, utan som hvart för sig är olikartadt gentemot de öfriga. Jag tror, att det är nödvändigt, när man bedömer denna

sak, att skilja på dessa båda olika slag af fall, nämligen sådana, som äro olikartade, och sådana, som äro typiska, men enligt hvad jag funnit är propositionen i väsentlig grad byggd just på dessa typiska fall.

Om jag nu tager ett enskildt fall, är det ju efter min uppfattning alldeles klart, att när lagen nu utsträcker på sätt, här är föreslaget, skulle man i fråga om en sådan fastighet, där hemulstiden löper ifrån t. ex. den 1 maj år 1902 och å hvilken lagfart erhållits före nämnda datum, alltid ha på sig en tid af tio år, och om häfden löper från år 1901, har man nio år på sig o. s. v. Det är således i fråga om dessa fall endast i sådana, där lagfart är beviljad efter den 1 maj 1902, under senare hälften alltså af år 1902 och under år 1903, som det kan blifva tal om, att det förefinnes någon risk för kronan. Min tro är, att det skulle kunna gå bra lätt för sig att afhjälpa missförhållandena härvidlag, om man blott ville sätta till all kraft för att omedelbart undersöka hithörande saker; man behöfde ju där endast taga så att säga ett år i sänder.

Hvad återigen de s. k. typiska fallen beträffar, går, såsom jag nyss sade, departementschefens resonemang ut på, att man har just ett antal sådana fall och att man skulle stämna i ett af dem och sedermera, när den rättegången är fullföljd i högsta instans, afgöra huruvida staten skall fullfölja saken i de öfriga fallen eller om, såsom departementschefen antager skall komma att blifva händelsen, en uppgörelse med vederbörande skall träffas.

Ja, för det första tänker jag, att det är icke så helt med alla dessa typiska fall. Det är icke så lätt att finna dessa. Äfven små olikheter kunna bli af afgörande betydelse i en rättegång. Vidare tror jag, att om det också går att få fram de typiska fallen, skall det bli svårt för kronan att skänka efter sin rätt. Man måste noga se efter alla sådana fall, som äro likartade. Nu talade icke herr statsrådet i sitt anförande i afton om dessa typiska fall. Jag vet icke, hvarför han icke framhöll detta, ty såvidt jag förstår anför han just detta såsom ett af de hufvudsakligaste argumenten i propositionen. Men det kan möjligen bero på en erinran, som gjordes från fullt sakkunnigt håll i Första kammaren i ett anförande af professor Thyren, hvilket anförande jag åhörde. Han framhöll därvid beträffande hemulsskyldigheten att, äfven om typiska fall funnes, kunde icke kronan göra upp i godo med de andra i likartade fall, om icke innehafvaren har uppgörelse träffad med sin hemulsman och denne med sin hemulsman undan för undan. Ty det kan inträffa rättegångar, där innehafvaren först måste anställa rättegång mot den förre innehafvaren, om han icke skall gå förlustig sin rätt mot såväl kronan som den förre innehafvaren. Det var en invändning, som var ytterst intressant att höra, och jag tror, att därmed har det väsentligaste skälet framkommit mot hela lagen, ett skäl, som det efter min tro varit lyckligt, om det blifvit beaktadt i Kungl. Maj:ts proposition.

Ang. ändring i förordningen om tjugovåring häft n. n.
(Forts.)

Ang. ändring i
förordningen
om tjuguarig
häfva m. m.
(Forts.)

Samme talare förklarade också, och jag tyckte att det lät mycket plausibelt, att om man skulle vilja ha gjort någon lag för tillfället, som här är fråga om, hade man kunnat göra det på ett bra mycket mindre uppseendeväckande och mindre stötande sätt genom att, i stället för att göra den nu föreslagna lagförändringen, göra en annan sådan, som medgäfvde att i de typiska fallen fullfölja endast ett af alla instämnda och låta de andra bli hvilande i domstolen på parternas begäran.

Beträffande inteckningarna är efter min mening också en mycket allvarlig fara för handen. Departementschefen talar om inteckningarna på icke fullt en rad i sin proposition. Han säger, att med sådan egendom, hvarom här är fråga, bör inteckning däri likställas. Nu hade jag den tron, att en inteckningshafvare är bra mycket oskyldigare än den, som innehar egendomen. Ty den, som innehar egendomen, bör väl i alla fall ha större skyldighet att veta, hvarifrån den i tidernas lopp kommit, än inteckningshafvaren. Men denne inteckningshafvare bryr man sig icke om. Inteckningen har kunnat belånas; pengarna ha kunnat lämnas till innehafvaren af egendomen mot denna inteckning, och detta har gjorts därför, att den, som lämnat lånet, har vetat, att det icke är så stor fara, ty om ett eller två år är den tjuguariga häfden ute, och ett eller två år till lefver han nog, resonerar inteckningshafvaren. Men om häfden utsträcker i ytterligare tio år, är det min tro, att man icke så lätt kan förbise den saken, att lånet kommer att uppsägas, och hvar fastighetsägaren skall placera inteckningarna, sedan de blifvit på detta sätt, så att säga, utskämnda, förstår jag verkligen icke. Det sannolika är, att han får sälja sitt hemman på exekutiv auktion och gå ifrån detsamma, och detta i trots af att, om process blifvit inledd med kronan, hade det kanske kunnat visa sig, att hemmanet varit hans.

Olägenheterna af denna lag äro dessutom ganska många, och departementschefen har själf framhållit dem, fastän jag må säga, att de icke fått så stort utrymme i propositionen. Han förklarar, att förlusterna kunna blifva betydande. Han säger: »Skulle den osäkerhet i äganderätten, som en tid måste bli rådande i ganska stor omfattning, inskränka företagsamheten och särskildt blifva till hinder för vattenkraftens tillgodogörande, vore detta utan tvifvel mycket att beklaga, icke minst från det allmännas synpunkt.» Detta är ett citat ur herr statsrådets yttrande till statsrådsprotokollet. Men han tröstar sig mycket lätt. Han säger, att man får icke se för mörkt på saken. Det är ett typiskt resonemang, tycker jag, som återkommer i denna, proposition. Herr statsrådet förklarar på ett annat ställe: »Den enskildes förlust kan icke antagas i allmänhet bli större än i andra fall, då från honom vinnes egendom, som han kanske i god tro länge besuttit.» Ja, mina herrar, det värsta, som kan hända honom, är, att han förlorar sin egendom, och det kunna

andra göra också. Det är försvaret för detta. Jag tycker, att det är att taga saken ganska lätt.

För min del ser jag icke saken på det viset. Jag har den uppfattningen, att denna lag skulle ovillkorligen vålla en stor rättsosäkerhet både för fastigheter och inteckningar. Ja, säger departementschefen, detta gäller också nu; denna rättsosäkerhet finnes redan nu. Det är ju klart, att så förhåller sig, men det är dock den väsentliga skillnaden, att nu gäller den under den tid, som lagen om tjuguarig häfd föreskrifver, men här är det fråga om att för en väsentligt ökad tid utsträcka osäkerheten och det kan väl icke vara till nytta att förlänga osäkerhetstillståndet på det sättet.

*Ang. ändring i
förordningen
om tjuguarig
häfd m. m.
(Forts.)*

Ja, jag vill endast ytterligare tillägga en sak, och det är en rent praktisk sida af saken, som jag skulle vilja tala om, nämligen frågan om tillgodogörande af vattenfallen, för hvilkas tillgodogörande denna lag skulle blifva till en väsentlig olägenhet. Vattenfallens återvinnande synes ha varit en hufvudsak i propositionen. Här torde det förnämsta ekonomiska intresset vara att finna, säger departementschefen. Jag vill svara, att genom denna lag lägges en väldig dämpare på utvecklingen just beträffande vattenfallen, och det är departementschefen också rädd för, hvilket framgår af hans yttrande, att det skulle bli händelsen, och detta icke minst från det allmännas synpunkt. Han tänker kanske då på de vackra orden i trontalet i år, där det talas om den synnerliga nödvändigheten att ägna näringarna den sorgfälligaste omvårdnad. Men många näringar äro för sin utveckling beroende af just vattenfallen och deras tillgodogörande, och vi ha sannerligen i dessa dagar icke råd att uppskjuta och förlänga den tid, under hvilka våra vattenfall icke skola kunna tillgodogöras. Vi ha haft en varning under den sista tiden, nämligen i den stora stenkolstrejken i England. Den borde ha lärt oss, att vi böra så fort som möjligt söka tillgodogöra vattenfallen för svensk industri och svenskt näringslif i stället för att tillskapa lagar, som göra, att de få rinna där de rinna under en lång tid framåt.

Man får icke öfverdrifva olägenheterna, det är jag den förste att erkänna, och jag är lifligt öfvertygad om, att denna lag är framkommen i den goda meningen, att man skall vinna för kronan egendommar, som kronan kanske annars skulle gå förlustig, och jag vill icke klandra den saken, men hvad jag riktat mina anmärkningar mot är, att man icke beaktat, att, när man vill vinna dessa fördelar, trampar man andras intressen under fötterna, intressen som just från det allmännas synpunkt efter min mening äro större och och viktigare än att vinna det, som man genom denna lag kunde vinna, sedan vinsterna blifvit reducerade på sätt, vi hört från sakkunnigt håll i Första kammaren i dag.

Ja, med dessa ord har jag nu icke vidare att tillägga. Jag vill endast såsom slut på mitt anförande säga, att det viktigaste, som för mig talar mot denna lag, är, att i alla fall en stor mängd

Ang. ändring i
förordningen
om tjuguarig
häfil m. m.
(Forts.)

människor kommer att få lida oförskyllt genom densamma, människor, som ha förlitat sig på att svensk lag skulle bestå och litat på att de rättigheter, som en gällande lag ger dem, skulle bli bestående, men som på detta sätt komma att få lida en oförrätt eller åtminstone sättas i ogynnsammare ställning än den, de haft full rätt att tro, att lagen skulle gifva dem.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Sandström: Herr talman! Den siste ärade talaren har gifvit en liten repetitionskurs af herr Thyréns anförande i Första kammaren, som det varit nog så intressant att höra än en gång, ehuru jag medger, att det gjorde sig bättre första gången. Emellertid synes herr Lindman hafva gjort sig skyldig till samma missuppfattning af lagens både syfte och verkan, som varit så vanlig vid denna frågas behandling så väl i pressen som i Riksdagen. Han sade, att det skulle vara synd, om vattenfallens utnyttjande genom förslagets antagande skulle fördröjas, att det komme att uppstå ett osäkerhetstillstånd, och att det blefve särskildt svårt för dem, som ha sina egendomar intecknade. Osäkerhetstillståndet råder, såsom herr Petersson i Lidingö villastad lojalt erkänt redan nu, och lagförslagets syfte och verkan är icke att förvärra utan fastmer mildra densamma. Äfven om man icke anser sig kunna offra kronans egendomar, och det anser ju herr Lindman också, att man icke bör göra, bör man naturligtvis söka göra det så lätt som möjligt för de enskilda, som drabbas af kronans återvinningstalan och herr Lindman har icke med ett ord visat, att icke detta lagens syfte vinnes. Men om detta syfte blott i någon mån kan vinnas, så är ju allt detta tal om att kronan här lagstiftar till andras nackdel och egen fördel utan fog.

Jag vill särskildt fästa uppmärksamheten på de inteckningar i f. d. kronojord, hvarom herr Lindman talade. De äro visserligen osäkra redan nu i de fall, där det är tvistigt fång. Blir lagförslaget antaget, kunna sakerna i många fall ordnas utan rättegång i lugn och ro under det rådrum, som kronan får. Då äro egendomarna visserligen fortfarande »misstänkta», men bankerna kunna då, liksom nu sker, visa det tillmötesgående, att inteckningarna få stå kvar ouppsagda. Afslås lagen, blir följden den, att rättegångar komma att anställas i långt större omfattning än eljest och, när det blir processer, vet herr Lindman såsom en praktisk man, att en bankdirektör eller bankstyrelse icke är försvarad med att bibehålla lån mot inteckningar, hvars riktighet är föremål för rättegång. Man riskerar då låneuppsägning i större skala. Det är därför efter min mening äfven ur fastighetskreditens synpunkt en fördel, om lagen antages.

Sedan riktade herr Lindman samma anmärkning som herr Thyrén förut gjort i Första kammaren mot det resonemang, som jag fört beträffande de s. k. typiska rättegångarna, att får kronan

Ang. ändring i
förorordningen
om tjugudrig
häfd m. m.
(Forts.)

rådtrum, vinnes äfven den fördel, att det forcerande processande, som eljest är nödigt, kan inskränkas till några få prejudikatprocesser. Jag anförde på tal om de under bruken skatteköpta hemmanen, som uppgå till ett antal af omkring 800, att om man, i stället för att få några hundra rättegångar, får en eller två afgjorda i högsta instans, skulle man sannolikt kunna få de andra fallen afgjorda genom förlikning. Däremot anmärkte professor Thyren, att förlikning är mycket svår att åstadkomma i dessa fall. Antag att kronan vinner i prejudikatprocesser. De jordägare, till hvilka kronan därefter vänder sig för att få dem att i godo afstå sina egendommar, måste ändå kräfvat process, för att kunna af sina hemulsmän utfå ersättning. Häremot erinrar jag för det första, att det icke är så alldeles säkert, att hemulstalan är utesluten, därför att en vindikationsprocess ej föregått. I Första kammaren åberopades prejudikat, som utvisade, att hemulsersättning utdömts utan föregående rättegång. Men äfven om så icke vore, så är det en betydlig skillnad mellan en rättegång, som mera för skenets skull måste anställas för att få talan öppen, jämväl mot hemulsmannen, och en process, som går alla instanserna upp och afser verklig tvist. Men än viktigare är, att om kronan skulle förlora en dylik prejudikaträttegång — hvilket är fullt lika möjligt som motsatsen — då är vinsten påtaglig och odisputabel, att man behöft blott en eller ett par rättegångar i stället för ett mycket stort antal — en vinst icke blott för kronan och lika mycket för jordinnehafvarne. Sedan nämnde herr Lindman, att vi måste noga tänka på att vi ha att göra med hederligt folk, som sitter med lagfart på sina hemman och äro i god tro, och dem få vi icke behandla såsom elakt och ohederligt folk och försöka komma till lifs. Ja, hur var det med de vattenfallsägare, som under herr Lindmans statsministertid stämdes in? De voro väl också hederligt folk, som i god tro förvärfvat sin egendom, men detta fick icke hindra deras instämmande. Om man då icke drog sig för att till skyddande af kronans rätt stämma in innehafvare af vattenfall, hvarför skall det nu vara så betänkligt att göra en lagändring, som icke blott främjar värnandet af kronans rätt, utan jämväl sätter oss i stånd att göra detta på ett sätt, som för de hederliga jordinnehafvarne i god tro är så litet besvärande som möjligt, och som dessutom ger möjlighet att i ömmande fall helt och hållet eftergifva kronans anspråk? Det förstår jag icke.

Slutligen, och det tycktes ha en afgörande inverkan på den ärade talarens uppfattning i denna fråga, var han rädd för att äfven, om det icke vore så betänkligt att nu göra denna förlängning af häfdetiden och taga detta första steg, så skulle det om tio år kunna föranleda till ett andra steg i riktning af verklig reduktion. Jag förstår icke riktigt logiken i detta resonemang. Jag tror tvärtom, att om man nu icke tar detta nödvändiga steg, om kronan vägras nödigt rådtrum att med *lagliga* medel värna sin egendom, så kom-

Ang. ändring i
förordningen
om tjuguårig
häfd m. m.
(Forts.)

mer detta att blifva ett af de starkaste vapnen för dem, som redan nu omhulda tanken på en reduktion. Jag tror, att farorna af ett afslag äfven ur denna synpunkt skulle bli mycket större än af ett bifall till förslaget. Nu är det tyvärr så, att förslaget är för denna gång fallet genom Första kammarens beslut. Det är ett beslut, som efter min mening kommer att medföra så ledsamma följder, att det nog kommer att ångras.

Herr Palmstierna: Herr talman! Efter det beslut, som herr statsrådet erinrat om att Första kammaren fattat i dag, tror jag nu, att det kan vara skäl i att man i denna kammare säger något så när rent ut, hvad som ligger en på hjärtat. Hvad är det i själfva verket, som ligger bakom hela detta högerns tal, bakom alla dessa skrifter, som spridas, bakom detta, som skrives i tidningarna i den föreliggande frågan? Ja, man kan icke undanskjuta den realitet, som ligger där bakom. Och det går näppeligen att dölja det motiv, som är driffjädern i det hela, åtminstone för rätt många, som arbeta i detta spel.

Här ha ju under en tid, då skogar och vattenfall stego i värde på grund af en bristfällig lagstiftning, enskilda, medvetet eller omedvetet, förmått att flytta sina gränsmärken milavis in på allmän egendom. Ofta nog har det icke behöfts annat än bouppteckning och arfskiftesinstrument, för att man skulle få lagfart på sådan egendom. Nu gäller det icke 18 eller 19, utan 20 år; vi skola akta oss för 30 år, säger herr Lindman, *precis* 20 år skall det vara, då blir det laga fång på detta. Här vakta nu många på dessa 20 år. På sina håll äro masugnar, på sina håll grufdrift i gång, man är fullt medveten om, att efter 20 år kommer ingen stämning att ske, då faller det, då äro alla stora värden borta, då kan, som kammarkollegium skrifer, »bortslarfvade skogsegendor» falla i enskildas händer. Det är denna realitet, som ligger bakom det hela och som vi i främsta rummet böra fästa oss vid.

Striden står i själfva verket om, huruvida ett större rådrum för staten att på bästa sätt få sina intressen tillgodosedda skall beredas eller icke. Det är fråga här om äganderätten. Det är fråga om den äganderätt, som tillhör staten, som tillhör hela svenska folket, och då frågar man sig: hvar stå i denna fråga de äganderättens riddare, som bruka tända rökelse på den heliga äganderättens altare och vilja, att vi skola falla ned och jämte dem dyrka denna äganderätt? Ja, när *vi* vilja betrygga den äganderätt, som ligger däri, att arbetets frukter skola ograverade och odelade tillfalla dem, som arbeta, eller i verkligheten bevara bondens lott, ha vi sett, hvar äganderättens förespråkare äro, och nu, när det gäller *statens* äganderätt, vill man då gå i breschen för staten?

Här har herr Lindman sagt, att man får icke betvifla, att icke intresset är lika stort på det ena hållet som det andra. Jag säger, att när ett sådant uttalande fälles på det hållet, man nog bör efter-

forska i vår politiska historia, huru gärningarna vittnat. Det är dock näppeligen så, som herr Lindman sagt.

Äfven herr Hildebrand har i sin tidning erkänt, att man borde utgå från år 1903, då vattenfallskommittén påpekade nödvändigheten af en utredning, och frånsedt den korta tid, som kungamakten tillät en vänsterregering att fungera, har högern suttit vid makten och haft möjlighet att bevaka kronans, det allmännas intressen på ett effektivt sätt. Men se vi efter, hvad som möjligen här skett, så är det två saker, som kunna framhållas, dels spörsmålet om vattenfallen och dels spörsmålet om skogsområden och jordsbruksdomäner. Tar man då först i betraktande spörsmålet om vattenfallen, så vill jag erinra, att mellan åren 1903 och 1909 skedde rakt ingenting. Så tillkom den nya vattenfallsstyrelsen, som 1909 begärde dels en förteckning öfver de vattenfall, som vid afvittringarna förbehållits kronan, dels ock afskrifter af afvittringsutslagen och kopior af afvittringskartorna. Detsamma var förhållandet med kammarkollegium, som samma år riktade en skrifvelse till Kungl. Maj:t i frågan, men den föranledde icke någon åtgärd från Kungl. Maj:ts sida. Så skrifver vattenfallsstyrelsen 1909 i oktober och framhåller nödvändigheten af att *dels* utredningar snarast igångsattes angående kronans äganderätt till vattenfallen i de norra länen och Kopparbergs län, *dels* att rättegångar anhängiggjordes till bevakande af kronans anspråk. Resultatet blef då endast, att i januari 1910 från civilministern utgick en rundskrifvelse med begäran om utfyllande af formulär rörande vattenfallen i Kopparbergs län och de norrländska länen. Först i november 1910 får vattenfallsstyrelsen rätt till ett litet anslag för att kunna komplettera dessa uppgifter och använda dem. Så började man varsna, hvad saken gällde äfven på högre ort. I januari 1911 begär styrelsen att befrias från befattningen med ifrågavarande rättegångar och därmed sammanhängande utredningar. Man vill icke föra rättegång man anser sig icke kompetent därtill. Så i augusti 1911 finner sig häradshöfding Hagelin föranlåten att fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på nödvändigheten af särskilda åtgärder för bevarande af den 20-åriga häfden. I september 1911 skrifver tillförordnade advokatfiskalen i kammarkollegium, att åtskilliga lagfarter beviljade å strandfastigheter under slutet af år 1891 samt början af år 1892 äro af beskaffenhet att den rätt kronan antages äga till grunda vatten utanför samma fastigheter äfvensom till utmål gå förlorade.

Nu har en opinion börjat bildas i denna fråga, petitioner inlämnas, man börjar röra i saken, det beslutes af Kungl. Maj:t en utredning eller, rättare sagdt, det öfverlämnas åt en enskild person, herr Hagelin, att därest *han* funne sådana omständigheter föreligga, skulle anmälan därom göras till Kungl. Maj:t. På denne enskilde mans godtycke lades sålunda i själfva verket i väsentlig mån detta spörsmål. Häremit gjordes anmärkning af Riksdagen, sedan fjärde tillfälliga utskottets betänkande lagts på kammarens bord i denna

Ang. ändring i förordningen om tjuguarig häfd m. m. (Forts.)

Ang. ändring i förordningen om tjuguårig häfvd m. m.
(Forts.)

fråga. Sedan måste äfven herr Hagelin erkänna, att detta icke var ett lämpligt förfarande. Han frånträder och säger, att han icke har tillräcklig kraft, icke tillräckliga utredningsdokument för att kunna utföra detta uppdrag, och slutligen blir det kammarkollegium, som får förstärkta arbetskrafter för att kunna utföra detta uppdrag.

Men får man icke af denna långa tid, af samtliga handlingar i saken den uppfattningen allt tydligare klar för sig, att den föregående regeringen icke besjälats af det intresse för denna fråga, som man likväl hade rätt att kräfvat och detta så mycket mera, när man tänker på, att spörsmål om skogsområden och jordbruksdomäner icke alls upptagits, ehuru äfven därom framställning gjorts.

Först af den nuvarande regeringen ha åtgärder vidtagits i denna sak. Man kan för öfrigt icke undra på, att samma starka intresse icke besjälade den förra regeringen som den nuvarande. Jag erinrar mig, hurusom numera herr Petersson i Lidingö villastad stod som justitieminister i Första kammaren och med fasa framställde, huru man här i Andra kammaren stode i begrepp att återinföra ett kronans regale beträffande grufvor. Ja, den som så fasar öfver den blygsamma reservation, som låg i sammansatta lag- och jordbruksutskottets betänkande 1910, han är enligt min uppfattning omöjligt den lämplige mannen för att med starkt intresse bevaka det anspråk, som enligt gammal regalrätt här kan föreligga. Har man sett, huru man ställt sig till spörsmålet om kungsådra m. m., så har man anledning att framställa ännu starkare tvifvel rörande detta intresse.

Huru var det förra året? Då ville man icke ens gå med på det liberala medlingsförslaget i denna fråga. Det åsyftades där en utredning angående hvilka åtgärder o. s. v., men endast *eventuellt* inskränkning af häfdeinstitutet. Man ville då icke alls vara med på en undersökning om det *eventuella* behofvet i den frågan. Nu i år intager man en ståndpunkt, som kanske är klarare, därför att man tvingats fram att fatta en bestämd ståndpunkt i frågan. Man vet, att under de närmaste åren det är det mesta som kan gå till spillo, och nu skall också plundringen fortfara undan för undan, därför att vi icke få tillräckligt rådrum att kunna skapa fram en sådan utredning, att man på hvarje punkt kan bevaka kronans rätt. Sålunda gäller det i själfva verket att vinna hvarje år nu.

Så säger herr Lindman, att här råder sådant förhållande, att man måste tänka på den industriella utvecklingen beträffande vattenfallen. Ja, det är sant, och jag tror icke, att det finnes heller någon i denna kammare, som vill lägga hinder i vägen för produktionen. När herr Lindman själf förra året svarade på en interpellation i frågan, förmålde han också, att sådant tillägg gjorts till 1910 års arrendelag beträffande vattenfallen, att man hade möjlighet att under pågående vattenfallstvist lösa detta spörsmål.

Så har man äfven här talat om att skydda de små, precis som om någon vore intresserad af att angripa småfolket i bygderna. Man resonerar kanske som så, att »räddas kan man med en bonde», och

det talet hör man ofta, men i praktiken, i lifvet se vi dock, att »bonden är gjord att offras upp». Ja, hur var det, när det gällde en utsträckning af förbudet mot bolagsförvärf i Hälsingland och Gästrikland? Man tvangs till kompromiss. Hur har det varit förut, när det gällt undersökning om bolagsförvärf i hela landet? Har man icke på samma sätt satt sig emot i själfva verket och visat, hur löst detta tal är?

Nu har slutligen herr Lindman fruktat för den kommande tiden och pekat på, att här kan komma andra lagstiftare, och det kan komma andra män med större makt och myndighet, som skulle införa i svensk lag andra synpunkter än dem, han och hans meningsfränder förfäktat. Då skulle jag vilja säga herr Lindman, att med sådana beslut, som Första kammaren fattar, med sådant tal, som han för här i kammaren, påskyndar han den tiden till vår glädje. Herr justitieministern stod i Första kammaren i dag och varnade kammaren. Han framhöll där, att med afslaget, med den ståndpunkt Första kammaren intager, tankarna på ett reduktionsförfarande komma att vakna. Ja, jag tror nog, att man kan säga, att de tankarna vaknat förut, men ett är säkert, att det beslut, som fattats, ger de tankarna luft under vingarna, och den stämningen breder sig ut öfver vårt folk. Ett sådant slag i ansiktet, som det här gäller, när man icke vill gifva allt möjligt för att bevaka folkets rätt till sin egendom, det skall skapa bittra känslor hos vårt folk.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Som herrarne se, har jag jämte en ledamot af Första kammaren vid detta betänkande fogat en reservation. Denna reservation går i korthet ut på att om någon såsom innehafvare af egendom, som en gång varit kronans, icke vunnit häfd på egendomen, han skulle vara berättigad att, därest lagfart första gången meddelats före 1 maj 1902, få besked af kammarkollegium, huruvida från kronans sida föreligger anledning till klander af hans äganderätt. Kammarkollegium skulle då vara skyldigt att genast anställa undersökning i frågan och meddela det begärda beskedet. Ifall då beskedet innehölle, att anledning till klander ansågs föreligga, skulle vederbörande vara berättigad att, ifall icke kronan stämde, själf i stället stämma för att få saken tidigare pröfvad.

Syftet med detta förslag är helt enkelt det, att man vill i någon mån förekomma de olägenheter, som kunna vara förenade med ett förlängdt osäkerhetstillstånd. Nu har lagutskottets ärade ordförande sagt, att förslaget skulle ha ringa praktisk betydelse. Jag tror dock, att en sådan bestämmelse skulle kunna få rätt stor praktisk betydelse. Det skulle exempelvis kunna inträffa, att en person, som har en fastighet, ämnar på densamma nedlägga ett större kapital i form af en byggnad. För honom kan det då vara af ganska stor vikt att veta, huruvida han kan vara säker på äganderätten till fastigheten

Ang. ändring i förordningen om tjuguarig häfd m. m.
(Forts.)

Ang. ändring i förordningen om tjuguårig häfd m. m. eller icke. I sådant fall skulle det för honom vara af betydelse att få ett sådant besked, som här föreslås.

(Forts.) Jag har också med glädje förnummit af herr justitieministerns anförande, att han ansåg, att denna reservation med någon liten modifikation vore ägnad att förbättra förslaget. Emellertid, nu har beklagligtvis Första kammaren på förmiddagen afslagit denna proposition, och det finnes sålunda icke möjlighet att få en lag till stånd i ämnet i år. Det synes mig då af föga intresse att vidare diskutera en detalj som denna och upptaga tiden med att påyrka votering om densamma. Jag skall därför icke nu här framställa yrkande om bifall till denna reservation.

Medan jag har ordet, ber jag att få säga några ord till herr Lindman, hvars anförande för en stund sedan var ägnadt att väcka uppmärksamhet. Herr Lindman yttrade bland annat i början af sitt anförande, såvidt jag fattade honom rättt, att när man 1881 stiftade en lag om tjuguårig häfd, det innebar, att staten hade ingått ett slags aftal med de enskilda jordägarna af innehåll, att de alltid skulle vara säkra på att efter tjugu års innehaf i god tro efter vunnen lagfart deras äganderätt icke skulle kunna fränvinnas dem, och herr Lindman gick vidare så långt, att han tycktes vilja förmena, att man åtminstone af billighetsskäl borde anse den rätt, dessa enskilda jordägare erhållit, rent af som orubblig. Det är alldeles gifvet, att om detta skulle vara riktigt, det skulle i praktiken alldeles omöjliggöra lagstiftning på alla de områden, som redan förut voro reglerade genom lag. Jag tror nog i själfva verket, att herr Lindman själf får lof att medgifva, och ett och annat yttrande i hans anförande tyddedärpå att han ville gifva det erkännandet, att den lagstiftande myndigheten har fullkomligt fria händer, när det gäller att stifta en sådan lag som den ifrågavarande. Herr Lindman riktade i sitt anförande skarpt klander mot justitieministern, för att han kommit med denna proposition. Jag kunde förstå af hans anförande, att det var delvis en återklang af minst lika skarpa utfall, som i förmiddags gjordes i medkammaren. Såvidt jag kan se, är detta klander i hög grad obefogadt, ty hvad innebär detta förslag? Jo det innebär, att justitieministern vill skydda kronan mot afsevärda ekonomiska förluster, och det har varit justitieministerns plikt att så göra. Förslaget innebär vidare, att kronan skulle i dessa viktiga fall trygga sin rätt på sådant sätt, att enskilda icke komma att lida alltför svårt af detta, och det är också justitieministerns plikt att tillse.

Såvidt jag kan se, har justitieministern och hans kamrater i regeringen genom att på detta sätt försöka lösa denna svåra fråga, gjort sig förtjänta af heder och tack men icke af klander. Jag har, herr talman, intet annat yrkande att framställa än bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Till den föregående debatten skall jag bara be att få göra ett inlägg rörande något, som icke blifvit tillräckligt

framhållet enligt min uppfattning. För det första vill jag säga något om den skräckmålning, som herrar Lindman och Petersson i Lidingö villastad upprullat för oss i sin allra högsta potens.

*Ang. ändring i
förordningen
om tjuguarig
häfd m. m.
(Forts.)*

Om vi gå till själfva rättsfrågan, till hvad som är svensk lag i fråga om rätt att återvinna fast egendom, förhåller det sig på det sättet, att man har rättighet att återvinna en egendom, som tillhör en och obehörigen kommit ur ens besittning; jag kan göra det från i god tro innehafvare och jag kan också på det sättet få de in-teckningar, som beviljats i fastigheten förklarade ogiltiga. Det är svensk rätt; man får gå till väga på det sättet.

Före 1881 fanns viss preskriptionstid också, men den var ganska overksam, så att man kan säga, att så godt som ingen preskriptionstid fanns. I alla händelser var kronan fullkomligt fri i fråga om preskription. Därefter genomfördes 1881 den tjuguariga häfden och särskildt på initiativ från de häll, som hade mest intresse af densamma, hvilket alltid plägar vara förhållandet och som också är förklarligt. Man inskränkte då rätten till klander till 20 år från lagfarten och man tog till en så pass lång tid, att man tyckte, att alla, som hade rätt, skulle hinna klarera ut sina papper. Men under dessa 20 år får man låta komma sig till last allt, hvad dessa talare målat upp för oss. Alla de stämningar, som uttagas under denna tid, kunna hafva den förskräckliga följden att rubba besittning i god tro, och att upphäfva in-teckningar. Det är sålunda icke det ringaste nytt, som de talat om för oss, utan det gäller för närvarande och tillämpas också. Hvad är då hela denna lags innebörd? Jo, helt enkelt, att man funnit, att den där tiden af 20 år på grund af särskilda förhållanden här i landet just nu är för kronan för kort, och man har också tyckt, att då kronan förut, i öfverensstämmelse med romersk rätt samt för öfrigt också gammal svensk rättsgrundsats icke varit underkastad preskription alls, det icke vore rimligt annat än att kronan finge tillräcklig tid på sig för att återtaga sin egendom, som svensk lag tillerkänner hvar och en att få göra. Det är hela lagens innebörd.

Då har i dag härpå svarats, att det beror på kronans ämbetsmän att kronans rätt blifvit försummad. De kunde ha använt de stadgade tjugu åren.

Hvad då först angår kronans ämbetsmän, handlade de under denna tid ännu under intryck af en nationalekonomisk lära eller stämning, kan jag kalla det, som gick ut på, att kronan skulle göra sig af med all sin egendom. Och de handlade i allra bästa samförstånd just med statsmakterna själfva och deras representanter, som sutto i riksdagen, hvilka ville, att det skulle gå på det sättet, och som under hand i det enskilda lifvet plockade till sig den ena kronoegendomen efter den andra. Det rådde stort förbund och samförstånd mellan ämbetsmännen och de enskilda intressena. Det låg i tidens anda och politiska spel, att man härvidlag icke skulle se upp.

*Ang. ändring i
föreläsningen
om tjugudrig
häfd m. m.
(Forts.)*

Nu komma emellertid samma intresses målsmän och säga: Detta som vi varit med om att hindra, nämligen att kronan såg upp med sina egendomar, skylla vi icke på oss utan uteslutande på kronans administration, som af hemliga skäl och drifkrafter med enskilda intressen bakom arbetade så, att kronan skulle plundras. Men nu har kommit en efterräkningens tid, man har funnit, att detta är på tok, och nu är meningen, att det skall bli ett annat förhållande.

Det är sålunda hela innebörden af denna lag, att man skall tillmäta kronan en längre tid, därför att den tid, man tillmätt, icke räcker för kronans del.

Det kan då först vara skäl att se efter litet, hvad det är för fastigheter, det här gäller.

Af jordbruksfastighet är det först under bruk skatteköpta hemman. Vidare sådana rekognitionsskogar, som ännu icke varit föremål för process. Dessutom har det inträffat, när rekognitionsskogarna skattelades, att det var delar som icke ingingo i skatteläggningen, men som i alla fall den, som fick skogen, lade sig till med obehörigt; dem kan kronan återvinna. Slutligen förekomma mångestädes så kallade bortslumpade kronoegendomar. Under den tid, då det gällde, att kronan skulle göra sig af med allting, och de enskilde ansträngde sig öfver allt, både i regering och riksdag och på andra håll att få lägga sig till med så mycket man kunde, var det många gånger icke fråga om några former, utan öfverloppsmarker kommo bort för kronan utan vidare. Tid efter annan inlöpa anmälningar om sådana bortslumpade öfverloppsmarker, som ingen har rätt till mer än kronan.

Vidare är det en outredd sak, hur det gått till med afvecklingen af stockfångstprivilegierna, som vissa sågverk erhöilo, i det att i ett tidigare skede dessa privilegier ersattes med hemman. Äfven därvid har det antagligen gått till på mycket underliga sätt, som man icke hunnit undersöka.

Dessutom förekommo de stora privata donationer till vissa bruk i Norrbotten, hvilka donationer sedan gått all världens väg genom något hokus pokus, som ingen känner riktigt till och som man inte hunnit ta reda på.

Så ha vi de många kronoanspråken på vattenfall.

Nu räcker icke den tid till att göra detta, som är tillmätt i lagen för kronan. Här har framhållits bara det, att kronan måste anhängiggöra en massa processer, utan att en utredning först kommer till stånd, och redan detta är i och för sig en betänklig sak. Men dessutom är det så, att kronan icke hinner få reda på, hvad den äger, i synnerhet när ingen människa vet, hvad den nu äger. Det kommer nästan hvarje år anmälningar så där händelsevis till kammarkollegium, att här och där äger kronan en skog eller något annat, som enskilda utan vidare lagt under sig. För att få en utredning om detta måste man få förlängning af tiden. Därvid kan

icke kronan tillvarataga sin rätt ens med att kasta in en stämning, ty den vet icke, hvad den verkliga äger.

Nu är det ganska klart, att motståndet mest kommer från det håll, som är mest intresserad af, att kronan icke skall ta igen sin egendom, men de intressena böra bekämpas, och Riksdagen, som skall representera svenska folket, bör hjälpa kronan att komma till sin rätt. Man ser emellertid, hur man häremot ganska lättvindigt invänder: ja, men kammarkollegium kan ju lägga in all sin kraft härvidlag eller göra så eller så. Men då talar man om saker, som man icke alls vet något om. Kammarkollegium har i ett afgifvet utlåtande sagt, hvad den kan göra och icke göra, men den kan icke göra det omöjliga och kan icke tillvarataga kronans rätt inom de 20 åren, och då nu svenska folket är så fattigt, behöfver verkliga svenska folket återfå hvad det kan af den jordegendom, som af forna tider sparats för kronans räkning.

*Ang. ändring i
förordningen
om tjugudrig
häfd m. m.
(Forts.)*

Herr Lindman: Herr talman, mina herrar! Jag har endast ett par ord att säga och kommer icke att beröra denna sak så mycket, ehuru dock något.

Herr justitieministern, som nu icke är här närvarande, började sin replik mot mig med eu liten elakhet. Han började med att säga, att det var icke vidare uppmuntrande att här i kammaren få höra en repetition utaf, hvad man fick höra af professor Thyren i Första kammaren på förmiddagen. Jag skulle vilja svara honom, om han vore här, att jag undrar, om han tyckte det var så rysligt roligt att höra, hvad professor Thyren sade honom i dag i Första kammaren. Åtminstone misstänker jag, att han icke tyckte det var så roligt, eftersom han föredrog att låta bli att svara herr Thyren i den kammare, där herr Thyren kunnat svara igen, utan föredrog att lämna svaret i Andra kammaren, där herr Thyren icke sitter och följaktligen icke kan gifva någon replik. Men det hör icke så mycket till saken.

Jag begärde ordet, icke så mycket på grund af hvad herr justitieministern yttrade i anledning af mitt utalande, ty hans anförande innehöll, såvidt jag förstod, icke någonting utöfver, hvad som redan var utaf mig besvaradt. Vi röra oss på litet olika linjer. Jag talar om de olägenheter, som uppkomma till följd af en utsträckning af denna lag, och han håller sig vid och talar om, att dessa olägenheter finnas förut. Orsaken till att jag begärde ordet var särskildt, att jag ville göra en liten erinran mot herr Pettersson i Södertälje, som påstod — visserligen med tillägget »om han förstod mig rätt» — att jag hade talat om, att kronan vid stiftandet af 1881 års lag skulle ha träffat ett aftal med dessa personer. Jag vill endast upplysa honom om, att det var missförstånd, det må nu bero på, att jag uttryckt mig illa, eller att han missuppfattat mig, ty så ha gifvetvis icke mina ord kunnat falla.

Ang. ändring i
förordningen
om tjugudrig
häfd m. m.
(Forts.)

Herr Petersson i Lidingö villstad: Herr talman, mina her-
rar! Jag kan icke låta denna debatt afslutas utan att till protokollet
få antecknad en gensaga emot ett yttrande, som fälldes utaf lag-
utskottets högt ärade ordförande, då han behagade säga, att jag hade
tagit det exempel, som jag anförde, för att skrämma kammaren
ifrån att taga en välbehöflig lag. Jag förvånar mig öfver, att denne
talare kunde komma fram med något sådant, då jag uttryckligen
sagt ifrån, att de olägenheter, som jag med det exemplet ville på-
visa, existerade, ehvad denna lag togs eller icke, och det erkände
också justitieministern lojalt i sitt anförande. Nej, det var för
annat ändamål jag tog fram det exemplet, och det var, mina her-
rar, för att klargöra de olägenheter och det osäkerhetstillstånd, som
måste följa utaf de processer, det nu är fråga om att etablera,
osäkerhet i afseende på äganderätten, i afseende på inteckningar,
svårighet vid försäljningar och allt annat dylikt mera, som jag icke
behöfver upprepa. Hvarför ville jag så skarpt poängtera detta? Jo,
därför, att denna lag är af den beskaffenhet och har den verkan,
att den lägger dessa olägenheter i större mån än förut varit fallet
på alla de egendomar, som förut varit kronojord och för hvilka häfd
ej mellankommit, äfven om det ej kan bli tal om någon process.
Det är nämligen så, att utaf de fastigheter, som en gång varit i kro-
nans ägo, men sedermera öfvergått i enskildas hand, finnas stora
massor, där den enskildes fång är så klart och så tydligt, att det
icke kan tänkas blifva tal om, att kronan mot innehafvaren kan
göra något anspråk gällande. Och jag kan som ett exempel från
de kategorier, som just här i den kungl. propositionen äro anförda,
nämligen från bruk skatteköpta hemman, nämna att många af dem
sedermera till följd af särskilda kungliga förordningar hafva sålts
till enskilda på sådant sätt, att kronan numera aldrig kan tänka på
att ta igen dem. Nu skall man emellertid kasta ut samma miss-
tanke öfver all gammal kronojord, som icke finnes häfd på och dess
innehafvare ha all möjlig utsikt att bli oskyldiga offer och få lida
samma olägenheter, som ägarne till de hemman, till hvilka kronan
verkligen har obestriddig rätt.

Nu säger man: »ge kronan rådrum att reda ut sin rätt!» Ja,
min reservation visar, att jag har velat gå med på sådant och att
ge det rådrum, kronan begär. Men jag har velat göra det på ett
sådant sätt, att man icke skall bota ondt med hälften värre. Jag
har velat göra det på sådant sätt, att det skulle beredas möjlighet
för dessa, som skulle oskyldigt lida under misstanken att besitta
orättfången jord, att få sin ställning klar, en möjlighet att i denna
stora massa f. d. kronoegendomar skilja ut de stridiga, dem, om
hvilka process kan komma i fråga, från de ostridiga, så att de senare
skulle undgå olägenheterna. Jag har anvisat en väg, hvarpå man
skulle kunna nå detta mål, men den ha herrarne icke velat gå,
utan herrarne säga i stället nej; denna osäkerhet skall råda öfver
hela linjen. Är det då någonting att säga om, att jag föredrar att

afslå hela lagen, hvilket jag för min del anser vara ett mindre ondt, än att utsträcka dess verkan på sådant sätt, att den träffar massor af oskyldiga? Det är, mina herrar, så mycket nödvändigare att söka få en sådan möjlighet till stånd som folk just i dessa dagar genom dessa processer fått ögonen öppna för, att man sitter på mycket osäkrare grund än man trott sig göra. Det har nämligen i allmänhet varit så, att den som fått fasta på sin egendom, därmed ansett sig sitta säkert; han har aldrig tänkt på lagen om tjuguarig häfd, utan så fort fastebref erhållits till egendomen, har han ansett allt vara tryggadt. Då ha inteckningar tagits och ansetts säkra, så snart lagfart varit beviljad på egendomen. Men nu rullas ett annat perspektiv upp: det är först tjugu år efter sedan lagfart beviljats, som allt detta är säkert. Då blir misstron stor, och det blir också nödvändigt — jag betonar det ännu en gång — att få något medel, hvarigenom man kan från de andra skilja ut de egendomar, beträffande hvilka det icke finnes någon som helst grund för kronan att göra anspråk gällande, så att icke äfven dessa underkastas den tio års förlängning af preskriptionstiden, som man nu vill etablera. Och när man icke velat undanröja den olägenheten, anser jag det vara en större skada att taga lagen än låta den falla.

Ang. ändring i
förordningen
om tjuguarig
häfd n. m
(Forts.)

Herr Rune: Herr talman! Den siste ärade talaren protesterade mot, att han hade velat, såsom en annan ärad talare påstått, skrämman från att antaga lagen. Och han anförde för att visa detta, att han lojalt erkände, att olägenheter finnas med nuvarande lagstiftning, och att olägenheter skulle uppstå äfven efter den ifrågasatta lagens tillkomst. För min del må jag säga, att jag också fick den uppfattningen, detta oakadt, att den ärade talaren verkligen hade velat skrämman oss ifrån lagens antagande, och detta just därigenom, att han anförde ett sådant egendomligt exempel på, hvad lagen skulle innebära. Han talade ensidigt om hur illa det skulle gå de där små bönderna uppe i Jämtland, och hur hårdt detta skulle vara för dem. Detta synes mig vara ett ganska typiskt exempel på, hur debatten hela tiden fortlupit här. Man hör mycket lifliga beskrifningar öfver, hur stor synd det är, om dessa människor skulle förlora sin egendom. Man hör talas om det osäkerhetstillstånd, lagen skulle åstadkomma. En talare på skaraborgsbänken — den andre i ordningen tror jag — sade, att han icke kunde förneka, att det redan nu *i någon mån* föreligger osäkerhet.

Ja, det är nog mycket vackert, att det erkännes, att det för närvarande *i någon mån* föreligger en osäkerhet, när man vet, att processer stå för dörren, och människor riskera att bli stämnda i stora massor, om icke rådrum gifves för nödig utredning.

Nu kan ju detta lagförslag i alla fall icke antagas, men jag tycker verkligen, att dessa förhållanden — de, som föreligga om lagen icke tages — kunde förtjäna att litet närmare tagas i skärskådande från det hållet, där man motsätter sig lagen, så att man

Ang. ändring i förordningen om tjugouårig häfd m. m.
(Forts.)

icke bibringar kammaren och allmänheten den uppfattningen, att, om man tager lagen, det blir en massa elände, och så tiger man med, hur det blir, om lagen icke antages. Det ser emellertid ut, som om det skulle uppstå ännu mer elände i detta senare fallet.

Herr Lindman talade också så vackert om, att här sitta dessa hemmansägare och veta, att, när den tjugouåriga häfdetiden löpt ut, de äro ägare till sina hemman. Det var ett nära nog idylliskt tillstånd som han beskref; de hade det så bra, man kunde tänka sig; de veta, när de skola bli ägare. Men, mina herrar, man vet icke, om kronan stämmer, innan den tiden utgår, och då är det icke mycket att förlita sig på, att en lagbestämmelse finnes, som säger, att, om man icke blir stämd inom ett eller två år, får man säker äganderätt till sin egendom vid häfdetidens utgång. Vill man vara rättvis och jämföra förhållandena, sådana de äro, och sådana de skulle bli efter lagens tillkomst, borde man icke kunna vara tveksam om, att det vore till förmån för *alla* parter, om lagen blefve antagen. Det är väl icke meningen, att man i detta fall skall anställa en jämförelse mellan, å ena sidan, huru det skall bli genom häfdelagens suspension, d. v. s. om tiden för häfdens utlöpande skulle förlängas, och å andra sidan, hur det ser ut nu, hvarvid man i senare fallet nästan synes önska, att kronan skulle tröttnas i sina bemödanden och utan vidare afstå från sina rättigheter. Men, mina herrar, under förutsättning, att fastighetsägarne möjligen skulle kunna få välja, antingen att efter flera års grundlig utredning *måhända* blifva stämde eller stämmas med detsamma, så tror jag icke, att man kan säga, att de skulle förlora så mycket, om lagen och därmed det förstnämnda alternativet antoges.

Herr Lindman talade äfven om, att man icke borde gifva ytterligare uppskof åt statens tjänstemän i deras utredningsarbete; de ha haft så god tid på sig, men solat under flera år och komma fortfarande att göra det, så att när dessa tio år, som man nu ifrågasätter, äro utgångna, skulle man få begära nytt rådrum. Såvidt jag vet, har herr Lindman själf under flera år haft tillfälle och äfven skyldighet att se efter, att dessa ämbets- och tjänstemän skött sina åligganden ordentligt. Det är då egendomligt, att just han nu kommer och beklagar sig öfver, att de icke gjort det.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Widén: I anledning af det anförande, som nyss hölls af herr Petersson i Lidingö villastad, vill jag endast säga det, att då han framhöll, att hans mening med de exempel, som han framtog från Jämtlands län och i öfrigt icke var att skrämja från lagens antagande, så tror jag honom. Men jag vill äfven säga, att det synes mig vara bra litet bevisande att draga fram såsom exempel fall, där denna lag icke kunnat ha något som helst inflytande. Jag finner icke något skäl att såsom stöd för afslag å föreliggande lagförslag draga fram och med lifiga färger utmåla för oss, hur illa

det står till i sådana fall, som icke kunna bero af denna lag, utan där rättegångar äro anhängiggjorda af kronan, innan detta lagförslag ens framlades.

För min del kan jag icke finna annat än, som jag förut sagt, att de talare, som här uppträdt mot lagen — och det var samma förhållande med motionären i Första kammaren — när de jämföra, hur förhållandena skulle bli om lagen antoges, och hurudana de skulle bli, om den icke antoges, göra sina jämförelser under det antagandet, att om den nu föreslagna lagen blir antagen, så skall kronan komma att fullfölja alla sina anspråk, men om den icke antages, skall kronan efterge alla sina anspråk. Endast under dessa förhållanden erhåller den af den uppdragna jämförelsen något underlag, som kan göra densamma berättigad. Herr Lindmans anförande gick också i den riktningen. När han skildrade, huru förhållandena blefve, om lagen icke antoges, förutsatte han uppenbarligen, att kronan icke skulle anhängiggöra de rättegångar, som den nödvändigtvis måste göra för att bevara sin rätt. För mig är det däremot alldeles klart, att om det nu framlagda förslaget icke antages, så måste kronan anställa mycket flera rättegångar, än om lagen blifver antagen.

Det är möjligt, eftersom förslagets motståndare säga att de icke mena, att kronan skall afstå från sin rätt, att de handla helt omedvetet och utan att göra sambandet klart för sig; men nog synes mig, praktiskt sedt, deras tankegång ej kunna tydas annorlunda än så: kunna vi lyckas afslå den här lagen, så skola vi nog också få det därhän, att kronan skall låta bli att göra sin talan gällande. Men jag kan icke tänka mig, såsom jag sade i mitt första anförande, att det finnes *någon* regering, som skulle vara villig att förordna, att kronan skall afstå från sin rätt i förevarande fall. Jag kan icke se annat än att med lagens antagande, hvilket i hvarje fall icke kan tänkas ske i år, skulle situationen både för kronan och för det hela blifvit mycket bättre.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Hans excellens herr statsministern Staaff: Herr talman, mina herrar! Det är väsentligen två betänkligheter, som ligga till grund för motståndet mot denna lag. Den ena är en fruktan för att öfverhufvud låta staten genom ny lagstiftning ingripa i efter redan gällande lagstiftning väl förvärfvade rättigheter; man anser nämligen — ehuru utan fog — att det här är fråga om något sådant. Den andra är att staten genom en sådan lagstiftning som här föreslås skulle kunna anses handla i egennyttigt syfte.

Hvad nu angår den första synpunkten, fruktan för en lagstiftning med retroaktiv verkan, så är det visst inte så, att en sådan lagstiftning skulle vara okänd hos oss; den har nog förekommit förr. Man söker ju såvidt man kan, att af billighetskäl undvika en sådan

Ang. ändring i
förrordningen
om tjugudryg
häfd m. m.
(Forts.)

*Ang. ändring i
förrordningen
om tjuguarig
häfd m. m.
(Forts.)*

lagstiftning, men ibland kan man icke undvika den, och då har man också tagit den.

Det är i själfva verket en retroaktiv lagstiftning i viss mening redan i sådana fall, då staten stiftar en lag, som på något sätt förändrar en redan bestående rätts allmänna innehåll. Sålunda var det på visst sätt ett ingrepp i förvärfvade rättigheter, då man slog in på den lagstiftning, som afsåg att i allmänt intresse skydda sådan skog, som låg under enskild äganderätt, och man torde kanske i sinom tid komma att gå vidare på den vägen. Det blir onekligen i sådana fall ett ingrepp i rättigheter, som då de förvärfvades, hade en annan och större omfattning, än de få efter den nya lagstiftningen. — Men man kan äfven finna andra exempel.

År 1877 gjordes här i landet en lagstiftning angående s. k. äganderätt till skrift. Det fanns redan då en lagstiftning på detta område, men man ville nu göra en modernare sådan, och i denna ville man införa den principen att författarrätt endast skulle gälla under hans lifstid och femtio år efter hans död. Sålunda, om en författare öfverlätit sin rätt åt en förläggare, skulle förläggaren ha den rätten under författarens lifstid och femtio år därefter. Med den förut gällande lagstiftningen var det så, att då en förläggare hade förvärfvat en författares rätt, kunde förläggaren och hans arvingar upprätthålla denna rätt huru länge som helst, blott det inom hvar tjugonde år utgafs nya upplagor af skriften. Han kunde då upprätthålla den i 100, 200 år, huru länge som helst. När nu Kungl. Maj:t föreslog ny lagstiftning, föreslog Kungl. Maj:t också, att den skulle gälla utan vidare för alla rättigheter, äfven för de gamla förut förvärfvade. Lagen skulle således kunna utan vidare omintetgöra sådana rättigheter. Då det förslaget kom till lagutskottet förklarade utskottet: detta är ett obilligt ingrepp i förvärfvade rättigheter och föreslog, att man skulle undantaga alla dessa redan förvärfvade rättigheter; för dem skulle icke den nya lagstiftningen gälla, utan den gamla fortfarande tillämpas. Det var således den alldeles motsatta ståndpunkten. Då frågan kom till kamrarna, ansåg man där, att Kungl. Maj:t visserligen gått för långt men att lagutskottets ståndpunkt vore orimlig. Ty enligt utskottets förslag skulle det kunna inträffa, att två lagstiftningar för öfverskådlig framtid komme att gälla inom ett och samma område. Så återremitterades frågan och lagutskottet kom med ett annat förslag, däruti utskottet föreslog, att de gamla rättigheterna skulle behandlas på det sättet, att skyddstid af femtio år för skrift, hvars författare afidit före den dag, då den nya lagen trädde i kraft, skulle beräknas från den dagen d. v. s. en förläggare, som förvärfvat en sådan författares rätt, skulle kunna begagna sig af den till 1927, men sedan skulle rätten vara fri. Men äfven detta innebar ett betydande ingrepp på de redan förvärfvade rättigheterna. I stället för att en rätt kunde upprätthållas huru länge som helst blott nya upplagor utgäfvos hvar tjugonde år, så blef det nu på det sättet, att denna rätt icke kunde gälla mer än femtio år efter lagens trä

dande i kraft. Detta förslag antogs af kamrarna, blef upphöjdt till lag, och utgör således ett exempel, och ett ganska typiskt exempel på, att man vid tillfällen af trängande behof frångått regeln att icke ingripa på redan förvärfvade rättigheter.

Nu är att märka, att om man härmed jämför hvad som här är i fråga, så är detta senare en ofantligt mycket mildare åtgärd. Här är *icke* fråga om redan förvärfvade rättigheter, ty den rättighet, som förvärfvas därigenom, att en person i god tro skaffar sig en fastighet och får lagfart på den och sedan besitter den under 20 år, den rättigheten är icke färdig och förvärfvad förrän dessa 20 års besittningstid har utlupit. Det är väl sålunda påtagligt, att man i detta fall föreslår en mycket mildare åtgärd. Man föreslår blott att med några år utsträcka den tid, som behöfves för att gentemot ett i och för sig riktigt fång förskaffa en annan person, som i god tro förvärfvat en fastighet, full rätt till densamma.

Nu har en ärad talare, herr Lindman, här sagt, att denna lagstiftning skulle vara så farlig därför att personer, som satt sin lit till svensk lagstiftning, skulle komma att lida oförskyldt. Ja, när var det, som dessa personer satte sin lit till svensk lagstiftning? Var det när de förvärfvade fastigheten? Tänkte de då: när de 20 åren väl gått till ända, äro vi säkra? Ja, tänkte de på det sättet, så undrar jag, hur det var med deras goda tro. En person, som förvärfvar en fastighet i verkligt god tro, tänker väl icke på, att dessa 20 års tid sedan skall behöfvas. Herr Petersson i Lidingö villastad sade också ganska riktigt, tror jag, att dessa fastighetsförvärfvare alldeles icke tänkt på dessa 20 år, utan i allmänhet ansett sig säkra med lagfart. De ha således lefvat i den tron att deras äganderätt var tryggad, men detta ha de gjort därför, att de misstagit sig om lagfartens betydelse enligt svensk lag. Sådant kan man ju dock icke hjälpa.

Man säger vidare, att det är betänkligt, om staten, som ju är ena parten, eftersom staten och kronan är detsamma, genom sina lagstiftande myndigheter skulle på detta sätt uti eget intresse ändra sin lagstiftning till enskildas förfång. Ja, vi lagstiftare ha naturligtvis ett mycket grannlaga värf, och naturligtvis stå vi här också inför en sida af de grannlaga uppgifter och öfverväganden, som ingå i detta värf. Jag tror dock, att erfarenheten visat, att den största faran för en lagstiftande myndighet mindre ligger däri, att den alltför mycket står på det allmännas rätt, än snarare däri, att alltför många privata intressen inblanda sig i dess uppfattning af det allmännas rätt. Hur som helst; då den fråga, som föreligger, är den, huruvida vi stå på en sund och riktig rättsuppfattnings grundval eller göra en betänkelig och osund afvikelse ifrån en sådan uppfattning, så kunna vi väl anse oss ha ett ganska godt stöd för vårt omdöme, när vi finna, att den särdeles väl utrustade myndighet, som har att afgifva utlåtanden om alla lagförslag, nämligen lagrådet, denna delegation af landets högsta domstol, har förklarar, att den

Ang. ändring i förordningen om tjugouårig häfd m. m.
(Forts.)

Ang. ändring i
förordningen
om tjuguårig
häfsl m. m.
(Forts.)

tillstyrker eller, hvad vissa medlemmar beträffar, åtminstone icke finner sig kunna afstyrka den ifrågavarande lagstiftningen. Det gläder mig att höra, att äfven herr Petersson i Lidingö villastad instämmer med lagrådet i den uppfattning, som lagrådet sålunda tillkännagifvit, att den föreslagna lagen ej kan anses ur rättslig synpunkt förkastlig. Jag fattade honom åtminstone så. Jag medger, att jag blef litet osäker sedan, då jag hörde herr Lindman uttala alldeles andra meningar, ty jag har alltid lefvat i den föreställningen, att de båda herrarna hade samma meningar. Det ha de haft så länge jag hört dem här i kammaren. Jag har emellertid sedermera ytterligare konstaterat, att jag hörde riktigt och att jag således kan återropa äfven herr Peterssons auktoritet för att lagstiftningen icke innebär någon rättskränkning eller något obehörigt i den riktning, som herr Lindman ville antyda.

Det har här talats mycket om att denna lag skulle komma att bli till förfång icke för de stora utan framför allt för de små. Nej, detta var kanske för mycket sagdt, man har kanske icke sagt, att den icke skulle bli till förfång för de stora, men man har under denna afton åtminstone icke tänkt särskildt på de stora, utan allenast på de små. Jag ber att till hvad min kollega justitieministern redan uttalat få i detta afseende på det allra bestämdaste på regeringens vägnar förklara, att den har för afsikt att gå till väga med den största varsamhet. Jag borde väl knappast åtminstone för de allra flesta i denna ärade församling behöfva påpeka, hur orimlig motsatsen skulle vara i frågan, med en regering, som har såsom en hufvudpunkt på sitt program anskaffandet af egna hem åt småfolket. Det vore ju den renaste galenskap, i fall man å ena sidan skulle fullfölja ett sådant syfte och å andra sidan i formalistiskt rätthafveri afhända dem, som lefva i nättupp bärgliga villkor af den lilla jord, som de ha.

Jag ber, att äfven herr Lindman och herr Petersson i Lidingö villastad behagade känna sig fullkomligt öfvertygade i detta afseende och att de således måtte låta sin oro för de små stillas.

Om det nu är på det sättet, att denna lagstiftning ur allmänna principer icke kan anses oriktig, om det på samma gång är så som justitieministern med sådan kraft har påpekat, att lagförslaget innebär det enda möjliga sättet att åstadkomma en riktig och lämplig ordning och att undvika denna massa af processer, af hvilka alla icke kunna, om rådrum ej erhålles, blifva väl förberedda, så förefaller det mig, som om denna kammare borde kunna känna sig öfvertygad om att den icke handlar annat än rätt och välbetänt i fall den, såsom jag lifligt hoppas, bifaller hvad Kungl. Maj:t föreslagit.

Herr Ekerot: Herr talman, mina herrar! Det var med särskild glädje jag hörde hans excellens herr statsministern bekräfta hvad herr justitieministern redan för en stund sedan framhöll, nämligen att det är meningen att här gå till väga med den allra största för-

siktighet och mildhet. Hvad jag här velat framhålla är, att enligt min mening det är af mycket stor betydelse, att den exekution, som skall genomföras, genomföres med den allra största hastighet — väl att märka icke sådan hastighet, att det blir slarf på samma gång, men dock så, att saken icke tar alltför lång tid.

Hans excellens herr statsministern framhöll, att det är regeringens mening att söka hjälpa de små i detta fall. Ja, jag betviflar icke detta, men jag vill på samma gång påpeka, att denna begäran om suspenderande af häfdelagen i 10 år är en mindre garanti för hjälp åt de små, än hvad häfdelagens bibehållande skulle vara. Ty vi få komma ihåg, att hans excellens herr statsministern visserligen kan lofva, att regeringen skall så mycket som möjligt tillgodose deras intressen, men däremot icke kan gifva oss någon garanti för, hvilken ställning i detta hänseende som kan komma att intagas af en annan regering, som kan komma att bildas under dessa 10 år, eller den tid under hvilken frågan kommer att hållas öppen. Jag vill påpeka, att herr Palmstierna så att säga med knuten hand mot högern riktat den anklagelsen, att högern har skjutit de små framför sig; samt uttalat att här gäller det att gifva rätt åt staten framför allt, här gäller det icke så mycket de enskilda. Om jag förutsätter att herr Palmstierna och hans parti kommer till makten, så vet jag icke, om hans excellens herr statsministerns löfte kan utsträckas äfven till en sådan regering. Under sådana förhållanden anser jag, att den föreslagna tiden af 10 år är för lång. Det är en tid, hvarunder mycket kan hända, och hvem vet hvem som regerar i landet, när de 10 åren gått? Detta är en praktisk syn, som jag velat lägga på saken, ty skall man sitta 10 år i ovisshet, blir tiden för lång och väntan alltför pinsam.

Då intet annat förslag i fråga om tiden för suspensionen föreligger, anser jag mig näppeligen kunna gå med på en sådan åtgärd, därför att, som sagdt, ovisshetstiden blir för lång. Vi skola sätta oss in i, hur förhållandena te sig för dem, saken gäller. Jag utgår härvid från den uppfattningen, att frågan icke gäller andra än dem, som förvärfvat i god tro. Dessa ha nu icke under de år som gått, det allra ringaste tänkt på, att deras äganderätt icke skulle vara oantastlig, de ha trott sig vara säkra ägare af jorden, då den förut tillhört svenska kronan, som väl framför alla skall vara något att stöda sig på och lita sig till. Nå hvad händer? Jo, en vacker dag kommer från länsstyrelsen eller någon annan myndighet en förfrågan, huru de förvärfvat sin fastighet och de uppmanas att afgifva förklaring. Ja, då börjar det på att kännas litet konstigt, och de undra, om de verkligen icke ha rätt att behålla sin egendom. Men icke nog härmed, utan denna sak blir bekant för bankerna och för inteckningshafvarne, och följderna blir gifvetvis den, att dessa, som ha ett direkt ekonomiskt intresse att bevaka, komma att göra sin rätt gällande och det blir allt annat än behagligt för dem, som befinna sig i dylik ställning.

Ang. ändring i
förorordningen
om tjuguårig
häfd m. m.
(Forts.)

Om detta kommer att ske i ett fall, kommer man naturligtvis att resonera, att det äfven kommer att ske i större utsträckning under en lång följd af år, ty kammarkollegium har ju 10 år på sig, och känner jag herrar jurister rätt, så tror jag — utan att vilja göra någon anklagelse — att den nu utdragna bordslådan, där man nu så ifrigt rotar i papperen, kommer att skjutas igen och vederbörande taga sig en funderare, och om regeringen söker påskynda, såsom jag förmodar att den kommer att göra, så kommer man visserligen att lofva göra sitt bästa, men brådskan blir nog ändock icke så stor, ty man har genom Riksdagens beslut fått tio år på sig och menar att, när den tiden är slut, får Riksdagen gifva mer, om det skulle behöfvast. På det sättet kommer den långa suspensions-tiden kanske att än ytterligare utsträckas, så vida häfdelagen icke vid dessa 10 års slut är ur världen för alltid.

Det är därför jag anser tiden för lång. Hade den satts till två år, hade man, tycker jag, haft en rundlig tid på sig att utreda förhållandena och då hade man förkortat det osäkerhetstillstånd, som blir så svårt för vederbörande.

Herr Lindhagen talade om, att det var en nationalekonomisk stämning, som hade gjort, att ämbetsmännen sofvit under de 20 år, de haft på sig att utreda dessa förhållanden. Nå, hvad är det annat än en nationalekonomisk stämning, som söker väcka upp dessa sof-vande, och, som sagdt, hvem vet hvad det är för nationalekonomisk stämning rådande, när herr Lindhagens tanke i denna väg gripit än mera omkring sig. Då kanske det blir tal om, herr Palmstierna, att offra den svenska bonden, och då äro kanske herr Palmstierna och herr Lindhagen offerprästerna.

Jag skall, herr talman, med anledning af att tiden är för lång, be att få yrka afslag på den kungliga propositionen.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag vet icke, hvad jag skall säga, ty jag är så förvånad öfver hvad den siste talaren yttrade. Han handlade under en nationalekonomisk stämning. Han vet, att jag är socialdemokrat, och då tror han allt ondt om detta och låter aldrig gärningarna tala, utan ser sig blind på detta som på en schablon. Men jag för min del har aldrig, såvidt jag kan påminna mig, gjort annat i jordfrågan än sökt skydda bönder och småbrukare på allt sätt. Jag har kanske misslyckats just därför, att det parti, som den siste talaren tillhör, nödvändigt velat, att böndernas jord skall stå öppen för exploatering af bolag, och att, när de väl kommit under bolag, de aldrig någonsin skola kunna bli fria igen. Men *vi* ha kämpat för, att de icke skola bli uppslukade af den siste talarens meningsfränder, och för att, då de en gång blifvit uppslukade, de skulle bli fria igen.

Hvad är nu detta för ett förfärligt prat, herr talman, som den siste talaren kom med?

Härmed var öfverläggningen slutad. I öfverensstämmelse med *Ang. ändring i förordningen om tjugudrig häfd m. m. (Forts.)* de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan i denna punkt och vidare på afslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i punkten 1:o) af utskottets förevarande utlåtande nr 33, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Voteringen utvisade 152 ja och 54 nej, hvadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

Vidare förekom till behandling konstitutionsutskottets utlåtande, *Ang. ändring af § 18 i lagen om val till Riksdagen.* nr 8, i anledning af väckt motion om ändring af § 18 i lagen om val till Riksdagen.

I en inom Andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 93, hade herr *Nydal* föreslagit, att Riksdagen för sin del ville besluta sådan ändring af § 18 i lagen om val till Riksdagen, att valkretsarnas antal bestämdes till trettiosex, på sätt i motionen närmare angifvits.

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade

Herr *Nydal*: Konstitutionsutskottet har afstyrkt den förevarande motionen. Och något annat hade jag, sanningen att säga, knappast

*Ang. ändring
af § 18 i lagen
om val till
Riksdagen.
(Forts.)*

väntat mig. Men jag hade väntat, att utskottet skulle motivera sitt afstyrkande med, att då val till Andra kammaren efter den nya ordningen ännu icke förekommit mer än en gång, det vore för tidigt att redan nu vidtaga någon förändring i valkretsindelningen. Ett sådant resonemang skulle jag kunnat förstå, möjligen också gilla. Men utskottet bygger sin hemställan om afslag på andra grunder, som jag för min del icke kan godkänna, och det är därför, som jag finner mig föranlåten att nu säga några ord.

I sin korta historik öfver rösträttsfrågans behandling vid Riksdagarna 1904, 1905, 1906 och 1907, anför utskottet de invändningar, som gjorts mot stora valkretsar, såsom ägnade att göra det i väsentlig mån svårare för valmännen att träda i personlig beröring med hvarandra eller med kandidaterna m. m. Men dessa invändningar härrörde ju från det proportionella valsättets motståndare och gällde icke blott länsvalkretsar utan öfverhufvud hvarje af det proportionella valsättet betingad utvidgning af valkretsarna. Det proportionella valsättet, så resonerades det, förutsätter stora valkretsar, men med stora valkretsar följa de och de olägenheterna och svårigheterna. Detta var ett af de lättfattligaste och därför också flitigast använda argumenten mot det proportionella systemet. Men, sedan statsmakterna accepterat detta system, synes det mig, som om nämnda argument ej längre skulle kunna tillerkännas någon större betydelse.

Då utskottet vidare åberopar, hvad som vid riksdagarna 1906 och 1907 yttrades till förmån för små valkretsar, så är att märka, att med dessa yttranden icke åsyftades att uppdraga någon jämförelse mellan stora och små valkretsar med proportionella val, utan att framhäfva dessa vals företräde framför majoritetsval, äfven när de äga rum i relativt små valkretsar. Så heter det i den af utskottet åberopade motionen vid 1906 års riksdag, att valsättet, det proportionella nämligen, med fördel kan användas äfven i mindre valkretsar, förutsatt att man lyckas finna en lämplig metod, och att, ehuru möjligheten för flera olika politiska skiftningar att hvar för sig göra sig gällande blir mindre med de mindre kretsarna, denna omständighet dock måste framstå såsom en mindre olägenhet särskildt vid jämförelse med majoritetsvalen, där endast ett parti, majoritetspartiet, är tillförsäkradt inflytande.

Och i det yttrande till statsrådsprotokollet, som åtföljde 1907 års rösträttsproposition, vänder sig den föredragande departementschefen icke mot de stora valkretsarna, utan han framhåller, att den i öfrigt alldeles riktiga erinringen, att proportionella val i mindre valkretsar icke kunna äga den verkan, som med sådana val afses, nämligen att rättvist fördela platserna mellan de olika partierna efter deras styrka, knappast kan anses befogad från majoritetsvalets anhängare. Men erinringen har, säger han, otvifvelaktigt sin betydelse för dem, som i största möjliga utsträckning söka förverkliga rättvisans idé.

Af dessa och andra uttalanden i samma riktning finner utskottet

det otvifvelaktigt framgå »att de anmärkningar, som blifvit framställda emot valkretsar af mindre omfång, visserligen icke kunna fränkännas betydelse, men likväl ej funnits vara af den vikt, att de böra anses uppväga de olägenheter, som med alltför stora valkretsar kunna vara förenade». Men i de citerade uttalandena nämnes ej ett ord om de olägenheter, som skulle vara förenade med stora valkretsar. Där framhålles, att ju större valkretsarna äro, dess bättre kan proportionaliteten komma till sin rätt, men att man, när man icke trodde sig kunna få de stora valkretsarna, var villig att åtnöja sig med det mindre mått af rättvisa, som kan vinnas med mindre valkretsar. De, som genomdrefvo rösträttsreformen, ansågo, att i röst-rättsfrågans dåvarande läge mera icke kunde vinnas, såsom också antydes i nyssnämnda yttrande till statsrådsprotokollet. Därför åtnöjde de sig med en valkretsindelning, som de funno mindre tillfredsställande, i förhoppning att därigenom kunna underlätta rösträttsförslagets genomförande. Om och i hvad mån denna förhoppning var berättigad lämnar jag nu därefter. Man tänkte vidare — åtminstone tänkte jag så — att sedan valmännen hunnit bli något förtrogna med det nya valsättet och funnit, att det icke var förknippadt med så stora olägenheter och svårigheter, som man sökt göra troligt, valkretsarna kunde och borde utvidgas.

Ang. ändring af § 18 i lagen om val till Riksdagen. (Forts.)

Nu säger visserligen utskottet, att redan med valkretsar af det omfång, som nu fastställts, svårigheterna icke varit ringa att åstadkomma behörig samverkan mellan valmännen vid uppsättandet af kandidater. Ja, sådana svårigheter torde väl ha förekommit, eftersom utskottet säger det, men jag får bekänna, att jag icke förstår, att de varit oundvikliga eller måste så vara. I den valkrets jag representerar, hvilken är en af de mera vidsträckta och delvis tämligen klen försedd med samfärdsmedel, förspordes, såvidt jag har mig bekant, inga sådana svårigheter under fjolårets valrörelse. Medan Ängermanlands södra valkrets var fördelad i flera enmansvalkretsar hade valmännen helt visst rätt ofta mera bråk och besvär än de tycktes ha vid senaste valet. Detta låter kanske otroligt, men saken har sin förklaring däri, att den nu gällande valmetoden lämnar väljarne så stor frihet, att ett parti icke med nödvändighet måste enas om någonting annat än en gemensam partibeteckning, och att träffa en sådan öfverenskommelse är ju en mycket lätt sak. Att få till stånd en officiell kandidatlista bör ej heller möta och har nog i de flesta fall icke heller mött några afsevärda svårigheter, då ju hvar och en vet, att han kan rösta på hvilken eller hvilka han behagar utan att därigenom försämma utsiktorna för sitt parti. Splittringen inom ett parti i fråga om kandidaterna kan till och med, såsom man varit i tillfälle att se, vara ägnad att i så måtto gagna partiets intressen, att den framkallar inom partiet ett lifligare deltagande i valet. I alla händelser lär ingen vilja påstå, att valkretsarnas storlek i de nämnda båda afsendena spelar någon väsentlig roll, och det är min bestämda öfvertygelse, att om också olägenheterna i någon mån skulle

*Ang. ändring
af § 18 i lagen
om val till
Riksdagen.
(Forts.)*

ökas med valkretsarnas omfång, de dock icke kunna vara af den betydelse, att man därför bör afstå den möjlighet att kunna uppnå ett fullt rättvist valresultat, som de stora valkretsarna erbjuda.

Det är sant, såsom utskottet säger, att äfven jag har dragit mig för att taga steget fullt ut genom att föreslå idel länsvalkretsar, i det jag ansett, att de åtta län, som innefatta ett område af minst 125 kvadratomil, fortfarande och tills vidare böra vara delade i två valkretsar. Jag har velat iakttaga en viss försiktighet, och det kan hända, att jag drifvit denna för långt. Åtminstone sade mig en värderad kamrat på jämtlandsbänken, när han hörde, att jag i mitt förslag bibehållit de båda jämtländska valkretsarna, att äfven dessa alltför gärna kunde sammanslås till en enda valkrets.

Jag skall icke längre upptaga kammarens tid, eftersom jag icke ämnar göra något yrkande. Jag har, som nämnt, väckt denna motion — och det gäller i förbigående sagdt äfven den motion, som finnes behandlad i det utlåtande, som härnäst följer på föredragningslistan — utan egentlig förhoppning att för närvarande vinna någonting positivt. Men jag har motionerat, emedan jag af gammal erfarenhet vet, att, ifall man önskar en reform, måste man i god tid börja motionera.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

*Ang. ändring
af § 2 i för-
ordningen om
landsting.*

Härefter förelåg till afgörande konstitutionsutskottets utlåtande, nr 9, i anledning af väckt motion om ändring af § 2 i förordningen om landsting.

I en inom Andra kammaren väckt motion, som hänvisats till konstitutionsutskottet, hade herr *Nydal* föreslagit, att Riksdagen för sin del ville besluta följande ändrade lydelse af § 2 i kungl. förordningen om landsting den 21 mars 1862:

1. (oförändradt).

2. Domsaga med en folkmängd af 45,000 eller däröfver skall delas i två valkretsar under iakttagande, att för hvarje valkrets komma att utses minst fyra landstingsmän; att området för hvarje valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje; att delning af domsaga, som utgöres af flera tingslag eller härad, verkställs, där sådant utan afvikelse från redan gifna regler kan ske, efter tingslag eller härad; samt att eljest delning i valkretsar sker efter kommuner. Utan hinder af hvad nu är sagdt må dock af tingslag bildas valkrets med mindre folkmängd än 15,000, då synnerliga skäl därtill äro.

Med tingslag — — — egen domkrets.

Domsaga, hvars folkmängd ej uppgår till 45,000, utgör en valkrets; dock att, där dess område öfverstiger 125 kvadratomil, dom-

sagan må delas i två valkretsar, skolande vid sådan delning iakttagas hvad ofvan för delning af större domsaga finnes stadgadt.

Höra delar — — — en valkrets.

3. Stad, hvars folkmängd utgör minst 9,000, bildar egen valkrets. Öfriga städer inom ett landstingsområde bilda en valkrets, men fördelas i två valkretsar, där folkmängdens storlek medgifver bildande af sådana med ett folkmängdstal af minst 9,000.

4. Därest det antal — — — att landstingsmännens antal för hvarje valkrets ej må vara lägre än 4.

5. (oförändradt).

6. (oförändradt).

Utskottet hemställde, att motionen icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet begärdes af

Herr Nilsson i Kristianstad som yttrade: Herr talman! För min del skall jag be att få säga, att jag icke tänker framställa något yrkande, men jag skall i alla fall framhålla några synpunkter i denna fråga, då jag finner önskligt, att Riksdagen närmare tänker öfver frågan till ett kommande år.

Då vi nu en gång här i landet fått in den proportionella valmetoden, såväl vid riksdagsmänna- som landstingsmannaval, hade emellertid — har det syntts mig — varit helt naturligt, att denna proportionella valmetod blifvit lagd på sådant sätt, att icke de olika politiska partierna skulle kunna spekulera i valkretsindelning och göra upp denna på det sätt, som de ansågo för sina intressen lämpligt. Som förhållandena nu äro, då det gäller att uppgöra förslag till landstingsmannavalkretsar, skall visserligen Konungens befallningshafvande i länet inlämna förslag till landstinget, men landstingets majoritet har i sina händer att besluta godkännande eller förkastande af detta förslag, och det parti, som har majoritet i landstinget, kan då göra en valkretsindelning på det sätt, som gagnar dess syften.

Jag skall med ett litet exempel från det län, jag representerar, belysa, hur man i det fallet kan handla. Då det gällde att göra upp valkretsindelningen inom Kristianstads län, föreslog Konungens befallningshafvande där, att de två städerna Ängelholm och Simrishamn, som tillsammans skulle välja tre landstingsmän, skulle göra det gemensamt. När frågan kom före i landstinget, hemställdes emellertid från högerns sida, att man skulle göra den ändringen, att man skulle skilja dessa städer åt, som äro mycket små, så att Simrishamn skulle välja en landstingsman, under det att Ängelholm skulle få två. Hvad blef då följden af denna valkretsindelning? Jo, följden blef den, att den proportionella valmetoden icke kunde tillämpas på något sätt i den stad, där det gällde att välja en re-

Ang. ändring
af § 2 i för-
ordningen om
landsting.
(Forts.)

Ang. ändring
af § 2 i för-
ordningen om
landsting.
(Forts.)

presantant. Och på denna plats blef det så, att vänstern förlorade en plats till följd af valkretsindelningen — hvilket tydligen var förutsedt, när detta förslag inlämnades.

Nu kan invändas häremot, att på ett annat ställe skulle vänstern kunna göra på samma sätt. Ja, det är sant, men jag vill för min del betona, att jag anser, att, hvilket parti än hade möjlighet att göra detsamma, det ändå icke är rättfärdigt, att valkretsindelningen skall kunna göras på sådant sätt, att det ena eller det andra partiet har anledning eller någon utsikt att kunna spekulera i valkretsindelningen. Jag tror, att det med hänsyn till de exempel, som motionären anfört som stöd för sin framställning, varit skäl för utskottet att något beakta dessa synpunkter, ty förr eller senare kommer i alla fall krafvet på en annan valkretsindelning, så att det blir större valkretsar vid landstingsmannaval, att bli allt starkare och starkare, och jag tror, att det vore lyckligt, om man beaktade detta. Så stora svårigheter ha verkligen försports, att det är skäl att reflektera öfver, om icke en ändring är nödvändig.

Jag skall ta ett annat litet exempel för att belysa samma sak. Det heter ju, att partierna med den proportionella valmetoden skola bli representerade efter sin styrka. Men man måste då se till, att valkretsarna bli så stora som möjligt. Malmöhus läns landsting gjorde i fjol en förändring i valkretsindelningen. Oxie härad skulle välja sex landstingsmän, och det naturligaste hade varit, att häradet gemensamt hade valt sex. I stället beslöt man att dela häradet i tvänne valkretsar, som vardera skulle välja tre landstingsmän. En sådan indelning anser jag icke lycklig, utan jag håller före, att det bör bestämdt fastslås, att valkretsarnas folkmängd skall vara så och så stor, och att städernas skola sammanslås, när de icke äro tillräckligt stora för att ensamma bilda en valkrets, så att man hindrar denna spekulation, som ett politiskt parti kan göra, när det gäller valkretsindelningen.

En annan sak vill jag påpeka i sammanhang härmed, nämligen att öfver ett sådant beslut, som fattats inom landstinget, ingen klagan kan anföras. Det beslut, som landstingsmajoriteten fattar i fråga om valkretsindelningen, är som gällande lag efter min erfarenhet. Ty vi försökte verkligen öfverklaga beslutet i Kristianstads län, men fingo från regeringsrätten det svaret, att något öfverklagande i detta stycke icke kunde komma i fråga.

Under sådana förhållanden finner jag det vara allt skäl i att beakta de synpunkter, som motionären här framställer.

Då emellertid han icke gjort något yrkande, skall icke heller jag göra något sådant, men i alla fall har jag velat framhålla denna sak, därför att den, enligt mitt förmenande, är viktig, då det gäller icke minst valen inom olika landsting till Första kammaren.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfördt statsutskottets utlåtande, nr 25, i anledning af väckta motioner om utbetalning af skadestånd för förluster genom en i juli 1904 utbruten skogsbrand å Apertins och Ilbergsbyns hemmans marker.

Ang. skadestånd för skogsbrand å hemmanen Apertin och Ilbergsbyn.

I särskilda likalydande motioner, nämligen nr 31 i Första kammaren, väckt af herr *K. Larsson* med instämmande af herr Lindh m. fl., och nr 88 i Andra kammaren, väckt af herr *Sandin*, hade hemställts, att Riksdagen måtte besluta att af medel, som Riksdagen ägde bestämma, utbetala ett belopp af kronor 19,409: 80 till de personer och enligt den fördelning, som i motionen angäfvos såsom skadestånd för genom en den 14 juli 1904 timad skogsbrand å Apertins och Ilbergsbyns hemmans marker lidna förluster.

Utskottet hemställde, att förenämnda motioner icke måtte af Riksdagen bifallas.

I afgifven reservation hade emellertid herrar greve *F. Wachtmeister*, friherre *Falkenberg*, *Ekman* i Mogård och *Nilson* i Örebro förklarar sig anse, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte medgifva, att ett anslag af högst 7,917 kronor finge utgå att användas till framkallande af kultur å ofvannämnda, af skogsbrand den 14 juli 1904 härjade mark och utbetalas i den mån genom intyg af vederbörande skogstjänsteman visades, att marken blifvit kultiverad.

Sedan utskottets hemställan föredragits, lämnade herr talmannen på begäran ordet till

Herr *Ekman*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Som kammaren finner af det föreliggande utskottsbetänkandet, går motionen ut på, att Riksdagen måtte bevilja innehafvarne till de i motionen omnämnda egendomarna en ersättning med 19,409 kronor 80 öre för den skada, de ha lidit genom skogsbrand, hvilken skogsbrand, efter allt att döma, försakats af eld ifrån ett statens lokomotiv. Ty utaf handlingarna framgår, att elden först uppkom i ett torrt slipersupplag, strax intill järnvägen, och därifrån spridt sig till skogen, samt att ett lokomotiv hade passerat denna slipershöj en och en half timme, innan man observerade elden.

Det erkännes också utaf utskottsmajoriteten, som i öfrigt ställt sig afvisande till hvarje tanke på ersättning till dem, som blifvit lidande af denna skogsbrand, att åtskilliga omständigheter tala för, att den ifrågavarande branden kan ha uppkommit genom gnistor från detta lokomotiv. Men man har ställt sig, och det har äfven reservanterna gjort, ytterst betänksam mot, att, sedan domstolarna icke kunnat gå med på att tilldöma innehafvarne af dessa egendomar någon ersättning, Riksdagen då skulle liksom göra sig till en ännu högre instans och bifalla ersättningsanspråken.

Ang. skade-
stånd för skogs-
brand å hem-
manen Apertin
och Ilbergsbyn.
(Forts.)

Nu är emellertid att märka, att inom högsta domstolen icke mindre än tre af de sju justitieråden ha ansett, att jordägarne i detta fall borde ha erhållit ersättning. Det hade sålunda endast behöfts, att ett utaf de justitieråd, som haft en annan uppfattning, hade varit af samma mening som dessa tre, för att de klagande skulle ha erhållit ersättning. Det är också att märka, att dessa fyra justitieråd, som icke ha velat gå med på någon ersättning, egentligen icke, kan man säga, direkt ha underkänt det rättmätiga uti anspråken, utan de ha framhållit, att en så fullständig bevisning saknades, att man icke ansåg sig kunna ålägga järnvägsstyrelsen att utbetala någon ersättning.

Den uppfattningen att Riksdagen i detta fall icke skall göra sig till ännu en högre instans i målet och döma annorlunda än högsta domstolen gjort, delas, som jag nyss sade, äfven utaf reservanterna. Å andra sidan ha reservanterna icke kunnat bortse ifrån, att det här äfven gäller ett statsändamål. De personer, som äro ägare till de nu brandskadade egendomarna, lära, enligt hvad som med tillförlitlighet uppgifves, icke vara i de ekonomiska omständigheter, att man kan förvänta, att de komma att göra något väsentligt för att upphjälpa kulturen på de nu skogsbrända markerna. Icke kunna de heller enligt gällande lagstiftning åläggas detta. Det skulle endast ha kunnat ske i det fall, att de företagit en afverkning, som skötts på sådant sätt, att skogens återväxt uppenbarligen äfventyras, ett fall, som naturligtvis här icke föreligger. Reservanterna ha under sådana omständigheter ansett, att det vore både till nationalekonomisk fördel samt med billighet och rättvisa öfverensstämmande, att i detta fall, då all sannolikhet talar för, att elden har uppkommit genom gnistor eller eld från statens tåg, staten så till vida trädde emellan, att den ville bestrida kostnaderna för markens kultivering. Dessa kostnader ha blifvit uppskattade, såsom framgår af reservationen, till tillsammans 7,916:83. Man har ansett, att det borde göras till villkor, att beloppen för kultiveringen icke skulle få utbetalas, förr än i den mån af vederbörande tjänstemän vitsordades, att marken verkligen hade blifvit kultiverad. Det är påtagligt, att härigenom ju visserligen icke någon egentlig ekonomisk hjälp skulle lämnas de nu lefvande innehafvarne af dessa egendomar, men å andra sidan är också påtagligt, att man här genom ett bifall till reservationen skulle bidraga till, att skog så snart som möjligt åter skulle uppkomma på dessa marker, om hvilka jag just i dag har varit i tillfälle att inhämta, att de äro af den beskaffenhet, att de äro synnerligen lämpliga för kultivering — och det är alltså för största vikt, att detta kan ske ju förr dess hellre.

Herr talman, med anledning af hvad jag sålunda tillåtit mig i korthet anföra, skall jag be att få yrka afslag å statsutskottets hemställan och bifall till den vid utlåtagandet fogade reservationen.

Häruti instämde herr *Nilson* i Örebro.

Vidare anförde:

Herr Lindberg: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att i all korthet få yrka bifall till statsutskottets hemställan och med ett par ord motivera, hvarför jag så gör.

Här föreligger, som herrarne kunna se, en motion om anslag till skadeersättning för en brandskada, som man visserligen tror har förorsakats utaf ett af statens järnvägars lokomotiv, men som vid en förd rättegång utaf domstolarna i alla instanser ogillats. Statsutskottet har sålunda icke, och icke heller reservanterna, på dessa anförda skäl kunnat tillstyrka den motion, som här är fråga om.

Men då man icke kunnat komma fram på denna väg, har man i elfte timmen funderat ut ett annat sätt att i någon liten mån skaffa dessa människor en ersättning. Jag skall här villigt erkänna, att det icke alls faller mig motbjudande att på denna väg förskaffa ersättning åt de personer, som lidit skada genom denna brand. Men det är själfva detta system och de konsekvenser, det kan draga med sig, som jag har betänkligheter emot, och det är därför, som jag icke kan gå på den väg, reservanterna här anvisa.

Man har från reservanternas sida begärt, att Riksdagen skulle bevilja ett anslag på 7,917 kronor för att sätta denna mark i kultur igen eller för att plantera skog i stället för den, som nu är nedbrunnen. Jag vill ställa en vänlig fråga till herrarne här i kammarerna: äro ni beredda att taga konsekvenserna af detta, ifall det blir Riksdagens beslut? Hur många sådana skogsägare skola komma hädanefter och begära ett statsbidrag af det slag, som det här är fråga om? Ha vi klart för oss detta? Jag tror det icke. Jag menar, att om man skall gå denna väg, bör förslaget framkomma såsom en motion eller på annat sätt, så att såväl regering som vederbörande myndigheter kunna bli i tillfälle att företaga de nödiga utredningarna. Här har för denna saks skull icke vidtagits någon annan åtgärd, än att man låtit en skogstjänsteman uttala sig i denna fråga, och herr Ekman, den föregående talaren, säger, att han i dag erfarit, att denna mark är lämplig att sätta i kultur. Det är, såvidt jag känner, de enda utredningar, som föreligga i detta ärende, och jag vågar icke taga på mitt ansvar, med dessa knapphändiga utredningar för ögonen, att bevilja här begärdt anslag.

Här är icke heller fråga om en nödfallsväg. Det är åtta år sedan branden timade, och jag håller före, att om vi vänta ett år till och låta saken komma fram på rätt väg, skola vi bättre vara i tillfälle att bedöma och öfverskåda de konsekvenser, som ett sådant beslut kan ha med sig.

Det är med anledning häraf och med dessa betänkligheter för ögonen, som jag, herr talman, yrkar bifall till statsutskottets förslag.

Herr Nilson i Örebro: Herr talman! De enda vägande skäl, som den näst föregående talaren hade för att yrka bifall till utskot-

*Ang. skade-
stånd för skogs-
brand å hem-
manen Apertån
och Ilbergabyn.
(Forts.)*

Ang. skadestånd för skogsbrand å hemmanen Apertin och Ilbergsllyn. tets hemställan, var konsekvenserna, och därjämte det, att han var okunnig om, huruvida den mark, hvarom nu är fråga, kunde lämpa sig för skogskultur, samt slutligen den omständigheten, att åtta år voro förflutna, sedan skogsbranden skedde.

(Forts.)

Hvad nu konsekvenserna angår, om hvilka den ärade talaren till kammaren framställde det spörsmålet: »äro ni beredda att taga desamma», vill jag förklara, att jag för min del på det spörsmålet kan svara ett alldeles obetingadt: Ja, det kan jag göra. Ty hur ligger saken i den delen? Jo, Riksdagen skall pröfva hvarje särskildt fall, som det kan bli fråga om. Är det då så, att branden ovedersägligen har uppkommit på ett statens område, att branden ifrån detta statens område har flyttats öfver till enskildt område och där härjat skogsmark till den omfattning, här är fråga om, och vid pröfning af den högsta dömande myndigheten inom landet ej mindre än tre utaf de sju justitieråden ha funnit sig böra utdöma ett väsentligt högre belopp i skadestånd, än hvad här ifrågasättes till skogsplantering, och därtill kommer, att det är ett statsintresse att få marken lagd under skogskultur, då kan jag för min del ej inse, att det är någon som helst fara med de konsekvenser, hvartill ett sådant beslut kan förbinda.

Den ärade talaren hyste vidare tvifvelsmål, huruvida marken lämpade sig för skogskultur. Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet därpå, att det har vuxit skog där i långa tider, och det må väl vara bevis på, att marken som sådan i fortsättningen kan lämpa sig till att bära skog, om sådana åtgärder vidtagas, att där kan ånyo uppkomma skogskultur.

Den omständigheten, att det är åtta år förfluta, sedan branden ägde rum, talar, enligt min bestämda mening, klart och tydligt för, att marken snarast möjligt sättes under skogskultur. Ha så många år förflutit sedan dess, är det hög tid, att någonting göres däråt.

Jag behöfver icke här i denna kammare tala om vikten och betydelsen utaf, att vi få skogskultur i största möjliga utsträckning inom landet. Motioner ha ju väckts därom, att staten skall lämna anslag till kultivering utaf kalmarker. Här är fråga om en mark, som för närvarande är kalmark, ett område, som också tvifvelsutan har blifvit kalmark genom ett af statens drifvande verk, nämligen järnvägarna. Är det då icke ett statsintresse, att staten här sörjer för, att det blir skogskultur på området i fråga? Och därjämte ber jag att få säga: är det icke starka billighetsskäl, som tala för, att staten här träder emellan, då den lagstiftning, som vi ha, icke kan ålägga markägarna att kultivera jorden på det sätt som mest skulle vara förenligt med statens intresse. Detta gör, att jag vågar vädja varmt och vördsamt till kammaren att bifalla den vid statsutskottes utlåtande fogade reservationen.

Med herr Nilson i Örebro förenade sig herr *Zetterstrand*.

Herr Wiklund i Brattfors: För min del skall jag gärna medgifva, att det kan anföras åtskilliga billighetsskäl för, att dessa skogsägare, hvarom här är fråga, böra tillerkännas någon ersättning för den förlust, de lidit. Men å andra sidan tror jag också, att statsutskottet har ganska goda skäl för ett afstyrkande af den föreliggande motionen. Jag vill först erinra därom, att det icke på något sätt är till fullo bevisadt, att järnvägen har förorsakat den skogsbrand, här är fråga om. Visserligen synes det finnas vissa omständigheter, som tala för, att så skulle ha skett, men, som sagdt, det har icke kunnat ledas i bevis, att järnvägen varit orsak därtill.

Jag vill också erinra därom, att det icke föreligger någon som helst annan utredning, åtminstone har icke presterats någonting annat för utskottet, än samtliga de protokoll, utslag och domar, som föreligga uti det mål, som varit anhängiggjort. Det har visserligen också presterats en uppskattning af den skada, som skogsägarna skulle ha lidit, men någon som helst uppskattning af den skogskultur, hvarom reservanterna här tala, har icke presterats, åtminstone icke inför utskottet. Man kan sålunda näppeligen göra sig någon föreställning om, huruvida det belopp, reservanterna här begärt, kan anses vara skäligt eller rimligt för att åstadkomma den skogskultur, hvarom de här gjort ett yrkande.

Vidare vill jag erinra därom, att ett bifall till motionen kan innebära ganska vidtgående konsekvenser. Det torde åtminstone vara för många af herrarne bekant, att under sommaren 1910 en skogsbrand uppstod uppe i Norrland utefter norra stambanan af vida större omfattning än hvad nu i frågavarande skogsbrand hade. Skulle nu Riksdagen besluta, på en enskild motionärs framställning, att bevilja det belopp, som här är i fråga, är väl ganska tydligt, att ett prejudikat är gifvet, och säkerligen lär också någon motionär, därest icke en anhängiggjord rättegång mot statens järnvägar utfaller till skogsägarnes fördel, väcka motion om ersättning äfven åt dessa skogsägare eller åtminstone om anslag för åstadkommande af skogskultur på dessa områden.

Det synes mig, att det åtminstone är rätt stora vanskligheter förenade med att slå in på den vägen, att så snart en motionär motionerar om en sådan ersättning, Riksdagen, utan att det föreligger någon som helst utredning, skall vara färdig att bevilja ett anslag. Rätta vägen vore väl, att sökandena inginge till Kungl. Maj:t med en begäran om ersättning, och för sådant fall lär väl Kungl. Maj:t, därest skäl därtill funnes, icke underlåta att för Riksdagen framlägga förslag i ämnet.

Jag anhåller herr talman, om bifall till statsutskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på afslag därå och bifall i stället till den vid utlåtandet fo-

Ang. skadestånd för skogsbrand å hemmanen Apertin och Ilbergsbyn.
(Forts.)

gade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

§ 6.

Vidare föredrogs och godkändes statsutskottets utlåtande, nr 26, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgad befogenhet för vattenfallsstyrelsen att ändra af styrelsen avslutade kontrakt m. m.

§ 7.

Ang. byggnadslån för egna- hemsbyggnader vid Trollhättan. Härpå upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 27, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för vattenfallsstyrelsen att från Trollhätte fastighetsförvaltnings rörelsekapital utlämna byggnadslån för uppförande af egna hemsbyggnader å statens egendomar vid Trollhättan.

Efter uppläsandet af utskottets hemställan begärdes ordet af

Herr Ekman, som anförde: Herr talman! Under behandlingen af denna fråga i dag i Första kammaren framhölls, att det kan inträffa uti vissa fall, att det kan vara önskvärdt, att äfven till *arbetare* som *icke* äro anställda i statens tjänst, alltså icke till högre löntagarne, på det nu omhandlade området må kunna upplätas tomter, och med anledning däraf beslöt Första kammaren att uti klämman här införa ordet »företrädesvis», så att klämman skulle få följande lydelse: »att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition, må medgifva, att från Trollhätte fastighetsförvaltnings rörelsekapital må, enligt de närmare bestämmelser, som Kungl. Maj:t utfärdar, af vattenfallsstyrelsen utlämnas byggnadslån företrädesvis åt i statens tjänst anställda personer, till hvilka med äganderätt eller tomträtt upplätas tomter inom sådant för egna hem afsedt område å de till Trollhätte fastighetsförvaltning hörande fastigheter, för hvilket plan blifvit af Kungl. Maj:t fastställt.»

Jag skall tillåta mig, herr talman, att yrka, att Andra kammaren måtte fatta samma beslut som Första kammaren.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen gaf propositioner i ämnet; och biföll kammaren det af herr Ekman under öfverläggningen framställda yrkandet.

§ 8.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 28, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande af anslag till uppförande

af vissa tillbyggnader vid sanatoriet vid Apelviken för skrofulösa barn; och blef utskottets hemställan därvid af kammaren bifallen.

§ 9.

Till afgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 29, i anledning af väckt motion om rätt för riksförsäkringsanstalten att utbetala preskriberad lifränta till arbetaren Sven Andersson från Holje.

Ang. utbetalande af preskriberad lifränta till arbetaren S. Andersson.

Efter föredragning af utskottets hemställan yttrade motionären

Herr Jönsson i Boa: Då jag tillät mig väcka föreliggande motion, var jag gifvetvis af den tanken, att personen i fråga varit försäkrad i riksförsäkringsanstalten. Jag stöddes i denna min uppfattning hufvudsakligen af en skrivelse från byrådirektören i riksförsäkringsanstalten ingenjör Tengstrand. I denna skrivelse meddelar han, att det föreliggande fallet var honom väl bekant, och att personen i fråga inlämnat begäran att få högre lifränta från riksförsäkringsanstalten till sig utbetalad, men att denna begäran blifvit afstyrkt, enär gällande preskriptionstid var öfverskriden. Det var tydligt, att jag med denna skrivelse i min hand ansåg mig äga tillräckligt stöd för min motion. Nu har det blifvit upplyst, att ifrågavarande person icke varit försäkrad i riksförsäkringsanstalten, och jag har själf erhållit meddelande om, att byrådirektören Tengstrand förväxlat detta fall med ett annat snarlikt fall, äfven från Blekinge.

Jag har ansett mig böra lämna dessa upplysningar till stöd för väckandet af min motion och har naturligtvis intet yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 10.

Efter föredragning godkändes bevillningsutskottets betänkande, nr 21, i anledning af väckt motion om nedsättning af afgifterna för inrikes postanvisningar.

§ 11.

Å föredragningslistan fanns vidare upptaget lagutskottets utlåtande, nr 32, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar af sjölagen samt till lag om ändrad lydelse af 1 § i lagen den 12 juni 1891, innefattande vissa bestämmelser om sjöfynd.

Ang. ändring i vissa delar af sjölagen m. m.

Genom en den 26 januari 1912 dagtecknad proposition, nr 26, hvilken af båda kamrarna hänvisats till lagutskottet, hade Kungl.

Ang. ändring i vissa delar af sjölagen m. m. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga i propositionen intagna förslag dels till lag om ändring i vissa delar af sjölagen, dels till lag om ändrad lydelse af 1 § i lagen den 12 juni 1891, innefattande vissa bestämmelser om sjöfynd.

(Forts.)

Utskottet hemställde, att ifrågavarande proposition måtte af Riksdagen bifallas.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lämnades på begäran ordet till

Herr Indebetou, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Det här föreliggande lagförslaget är som bekant resultatet utaf de internationella öfverläggningar angående förändringar inom den internationella sjörättens område, som ägt rum i Brüssel 1905, 1909 och 1910. Dessa förhandlingar resulterade i en konvention, enligt hvilken hvarje stat skulle äga rätt att antaga de lagar, som vore i öfverensstämmelse med konventionens innehåll. Svenska regeringen har också begagnat sig däraf och i samband med norska och danska regeringarnas delegerade underhandlat i Köpenhamn förra året, och ha de svenska delegerade därefter öfverlämnat ett förslag i detta ämne. Detta öfverlämnades till Kungl. Maj:t den 6 november förra året, och sedan har lagrådet haft tillfälle att yttra sig däröfver, och inkom yttrandet därifrån den 15 december förra året. Dagen efter sedan förslaget inlämnats till lagrådet antogs i England en lag, som också var baserad på denna konvention, men som i en ganska väsentlig del principiellt skiljer sig från den af svenska delegerade föreslagna och äfven af statsrådet framburna lagen. Den engelska lagen bibehåller nämligen en bestämmelse om befrielse för redare, en för öfrigt gammal bestämmelse, som funnits många år, att svara för skada å person i följd af sammanstötning. Huruvida statsrådet haft sig denna lag bekant, känner jag ej, men jag vet, att lagutskottet icke ägt kännedom om dess tillvaro, och torde detta vara anledningen till att utskottet här godkänt det af delegerade framlagda förslaget. Då det gifvetvis skulle vara olämpligt för vårt land att ha en bestämmelse, som skulle i någon mån menligt inverka på svenska redares rättsställning i händelse af kollision mellan engelskt fartyg och svenskt, så är det klart, att vi icke böra antaga en lag, som skiljer sig från den engelska och som i sig innebär en nackdel för vår sjöfart. Jag har tämligen grundligt satt mig in i denna fråga och funnit, att, om man kunde få bort andra stycket i § 222 af föreliggande lagförslag, som lyder: »Aftal, hvarigenom någon fritager sig från ansvar för skada å person i följd af sammanstötning, vare utan verkan», ifall man kunde, säger jag, få bort detta tillägg, skulle lagförslaget icke medföra väsentliga olägenheter, något som

däremot vore följden enligt den mening man å sjöfartshåll hyser, *Ang. ändring i vissa delar af sjölagen m. m.*
om tillägget blir kvarstående.

Jag hemställer därför, herr talman, att denna sista del af § 222 måtte ur lagen utgå. (Forts.)

Vidare anförde

Herr Widén: Beträffande den här väckta frågan vill jag konstatera, att det verkligen förhåller sig så, att vi i lagutskottet icke hade oss något bekant om den engelska lag, som den föregående talaren talade om. Jag är emellertid icke så alldeles öfvertygad om, att, om vi haft kännedom om denna lag, det skulle ha ändrat vårt beslut. Ty jag är icke säker på, att hvad nu af samme talare föreslagits icke innebär en försämring i Kungl. Maj:ts förslag. Men å andra sidan spelar det icke någon roll med afseende på den internationella öfverenskommelsen om man tar bort detta stycke; och då man gjort det i Första kammaren och det således under alla förhållanden är borta, skall jag icke motsätta mig det yrkande, som den siste talaren gjort.

Öfverläggningen var härmed slutad. Sedan herr talmannen framställt propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels på bifall till samma hemställan med den af herr Indebetou föreslagna ändringen, blef den sistnämnda propositionen af kammaren besvarad med ja.

§ 12.

Härefter föredrogos hvar för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter tvätterskan Emilia Andrietta Lindberg från Sala; och

nr 32, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter arbetaren Carl Johan Holmstedt från Solberget.

Kammaren biföll hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13.

Efter föredragning af bevillningsutskottets betänkande, nr 22, i anledning af väckt motion om upphäfvande af tullen å klorkalk eller restitution af erlagd tull vid utförsel af med klorkalk blekt cellulosa, erhöles på begäran ordet af

Herr Vennersten, som yttrade: Jag ber att få till protokollet antecknad, att jag icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet.

Jag har intet yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 14.

Till behandling företogs härpå bankoutskottets utlåtande, nr 13, angående reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Punkterna 1 och 2.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Ang. höjning af underhåll och pensioner från Vadstena krigsmanshuskassa och flottans pensionskassa.

Punkten 3, angående höjning af de från Vadstena krigsmanshuskassa och flottans pensionskassa utgående underhåll och pensioner.

I särskilda inom Andra kammaren väckta motioner, nämligen nr 57 af herr *Vahlquist*, nr 60 af herr *Bogren*, nr 124 af herr *Nilsson* i Linnås m. fl. och nr 158 af herr *Liljedahl*, hade förslag framställt om förbättrade underhåll och pensioner till arméns och flottans manskap.

Herr *Vahlquist* hade i sin ifrågavarande motion hemställt, att Riksdagen ville besluta, *1. att* hvarje från Vadstena krigsmanshuskassa nu och framdeles utgående, enligt gällande föreskrift bestämdt underhåll (gratial) skulle ökas med 50 kronor årligen, under villkor att sådant tillägg icke finge åtnjutas af annan än den, som uppnått 50 års ålder; dock att underhållstagare, som på grund af kroppsskada eller liknande anledning fått sig tillerkänt underhåll från nämnda kassa, kunde äfven före 50 års ålder, enligt Kungl. Maj:ts särskilda medgifvande, komma i åtnjutande af ifrågavarande underhållsförhöjning, samt *att* till bestridande af kostnaden härför öka anslaget till förhöjning i gratialen åt afskedadt indelt manskap med 532,000 kronor samt i riksstaten uppföra detta anslag under benämning: »förhöjning i gratialen åt afskedadt manskap»; *2. att* hvarje pension, som till belopp ej öfverstigande 180 kronor från statsverket genom flottans pensionskassa utginge till marinens eller lotsverkets redan afskedade manskap eller komme att utgå till marinens hädanefter afskedade manskap, måtte höjas med 50 kronor årligen, dock att sådant tillägg ej finge utgå med högre belopp än att detsamma och pensionen tillhoppa icke öfverstege 200 kronor; att tillägget icke finge åtnjutas af den, som erhöle pensionsbidrag från lotsverkets

medel, och ej heller af annan än den, som uppnått 50 års ålder, därest icke beträffande underhållstagare, som på grund af kroppsskada eller liknande anledning fått sig tillerkändt underhåll från nämnda kassa, Kungl. Maj:t medgäfvade honom att tidigare komma i åtnjutande af ifrågavarande förmån, samt att till bestridande af kostnaden härför höja det å ordinarie stat under tionde hufvudtiteln uppförda förslagsanslag »till pensionering af flottans och lotsverkets gemenskap» med 46,200 kronor.

Ang. höjning af underhåll och pensioner från Vadstena krigsmanshuskassa och flottans pensionskassa.
(Forts.)

I herr *Bogrens* omförmälda motion hade föreslagits, att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t snarast möjligt utreda och för Riksdagen framlägga förslag om förbättrade pensionsvillkor för arméns indelta manskap.

Herr *Nilsson* och hans medmotionärer hade hemställt, att, i syfte att hvarje från Vadstena krigsmanshuskassa nu och framdeles utgående, enligt gällande föreskrift bestämda underhåll skulle ökas med 50 kronor årligen, Riksdagen måtte besluta, att anslaget till förhöjning af gratialen åt manskap af indelta armén måtte höjas med härför erforderligt belopp.

Slutligen hade herr *Liljedahl* i sin motion hemställt, det Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes snarast framlägga förslag till förbättrad pensionering enligt i motionen angifna grunder för sådant indelt manskap, som sedan den nya härordningens tillämpning varit inkalladt till en tjänstgöring, som med minst dubbla antalet dagar, räknadt i medeltal per år, öfverstege det dagantal, som bildade infanteriets repetitionsöfningar.

Utskottet hemställde, att Riksdagen i anledning af förevarande motioner ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning, huruvida och i så fall under hvilka villkor en höjning af de till afskedadt manskap vid armén och flottan från Vadstena krigsmanshuskassa och flottans pensionskassa utgående underhåll och pensioner kunde anses böra äga rum samt därefter för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill utredningen gäfvade anledning.

I en vid punkten afgifven reservation hade emellertid herr *Vahlquist*, med hvilken herr *Leander* i hufvudsak förenat sig, förklarar sig anse, att utskottet bort tillstyrka bifall till hans ofvanberörda motion.

Efter föredragning af utskottets hemställan yttrade

Ang. höjning af
underhåll och
pensioner från
Vadstena krigs-
husmanskassa
och flottans
pensionskassa.
(Forts.)

Herr Vahlquist: Herr talman, mina herrar! Af utskottets utlåtande framgår, att jag icke kunnat dela utskottsmajoritetens mening beträffande utskottets hemställan i föreliggande punkt. Jag har nämligen önskat, att ett resultat redan nu borde åstadkommas, så till vida att Riksdagen bör bifalla den motion jag väckt. Utskottet har nu, som af utlåtandet framgår, funnit, att förslaget om ytterligare höjning af soldaternas pensioner är värdt beaktande, och likaså har utskottet framhållit, att det behjärtat det framställda önskemålet. Men så säger utskottet, att, »då ganska olika meningar göra sig gällande i fråga om lämpligaste sättet för en förbättrad pensionering af nu ifrågavarande manskap, synes det icke vara tillrädligt att utan en föregående fullständig utredning i ämnet vidtaga en förhöjning, hvars genomförande måste komma att för statsverket medföra betydande utgifter». Ja, det är ju alldeles klart, att utgifterna måste bli ganska afsevärda, ifall någon förbättring skall komma dessa behöfvande soldater till del. De uppgå, dessa understödstagare till 10-tusental, och då är det helt naturligt, att det belopp, som behöfs för att i någon mån lindra, jag vågar säga, deras nöd, måste blifva ganska afsevärdt. Utskottet framhåller, att meningarna bland de fyra motionärerna varit delade, men jag kan ej gifva utskottet rätt i detta påstående. Ty, såvidt jag kan finna, öfverensstämma jag och herrar Nilsson i Linnäs och Bogren i det önskemålet, att en viss *förhöjning måtte ske i nuvarande understödsklasser*. Herr Nilsson i Linnäs och jag önska få denna förhöjning fastställd till 50 kronor, medan herr Bogren tänkt sig 39 kronor. Men då herr Bogren icke varit på det klara med, hvilket belopp det hela skulle gå till, så har han icke vågat komma med något annat än ett skrifvelseförslag. Men hans tankegång är alldeles densamma som herr Nilssons och min. Herr Liljedahl däremot har en helt annan syn på tingen, och han har tänkt sig hela grunden för understödens utgående omlagd. Han har dessutom icke tänkt på det indelta manskapet i dess helhet utan endast på den del därpå, som efter den nya härordningens tillämpning varit inkallad i annan tjänstgöring än repetitionsöfning. Förhållandet är ju dock det, att under andra öfningar än repetitionsöfningar erhålla dessa soldater en högre dagaflöning, uppgående till 2—2.10 kr. extra per dag. Det finnes också i årets statsverksproposition framlagd begäran om anslag till dylik högre dagaflönings utgående. Således den längre tjänstgöringen, som en och annan får, har han viss ersättning för genom denna icke så litet höjda dagaflöning.

Nu säger utskottet, att en utredning bör ske. Jag för min del anser detta emellertid icke vara nödvändigt. Jag har nämligen i min reservation framhållit, att det belopp jag begär är grundadt på sakkunnig utredning, och sålunda skulle det enda skälet vara, att det kanske är något högre än nödigt. Men detta innebär icke någon olägenhet, ty behöfs ej beloppet i dess helhet, så kommer Kungl. Maj:t naturligtvis ej att utdela det.

Hvarför jag föreslagit ett något högre belopp, än som måhända behöfs, beror därpå, att, sedan utredningen gjordes 1907, det gått bort en hel del soldater, som kunnat komma i åtnjutande af pension eller understöd — det gör, att det belopp, som verkligen behöfs, sannolikt är något lägre. Men jag vill också framhålla, att om utredning skall ske, dröjer det naturligtvis något år, och jag är viss om, att många kamrater i kammaren känna till fall, då verkligen behovet af förhöjdt understöd är så trängande, att ett års ytterligare dröjsmål medför stora bekymmer och svårigheter för dem det drabbar. Jag tror därför, att kammaren handlade alldeles riktigt, om den bifölle min motion på de skäl, som anförts i den reservation, som jag här afgifvit, och som herr Leander förenat sig med mig om. Jag har, såsom jag säger i reservationen, icke ansett det vara lämpligt att nu, då indelningsverkets sista rester snart försvinna, lägga om grunderna för utgående gratial, och det ansåg icke heller Riksdagen 1909 vara lämpligt. Vidare skulle, såsom jag förut framhållit, en utredning uppskjuta frågan en tid och därigenom många gå miste om hjälp. Jag skulle kunna visa tabeller, som ådagalade, att det finns en mängd af de ifrågavarande soldaterna, som äro födda i början af förra århundradet. Underkastade, som de äro, den vanliga förgångelsens lag, komma de snart att gå bort, och genom den fördröjda hjälpen riskera de alltså att få fortfarande lida nöd under de sista åren af sitt lif.

Ang. höjning af underhåll och pensioner från Västena krigshusmanskassa och flottans pensionskassa.
(Forts.)

Jag ber därför kammaren behjerta den framlagda motionen och bifalla den på de grunder, som angifvits i den reservation, som är afgifven, och hvilken afser att bereda förhöjdt understöd inom hvarje klass af 50 kronor. Om detta bifalles, ställer det sig ungefär så, att lägsta understödsklassen erhåller närmare 100 kronor, den närmast 110, den närmast 125 och den högsta klassen 150 kronor, hvartill kommer, att korpraler och vice korpraler, som två år varit i tjänst i denna befattning, innan de blifvit afskedade, komma att dessutom få respektive 24 och 12 kronor. Det synes mig, som om, därest Riksdagen bifaller denna framställning, understödsfrågan åtminstone i stort sedt enligt mitt förmenande borde vara ordnad för framtiden. Det kan ju uppkomma enstaka ömmande fall, då Riksdagen framdeles som hittills får träda emellan, men i stort sedt borde, som sagdt, understödsfrågan vara löst. Jag ber därför att få yrka bifall till min motion.

Häruti instämde herrar *Leander, Nilsson* i Linnäs, *Johansson* i Uppmälby, *Wallin, Sjöblom, Andersson* i Raklösen, *Räf, Nydal, Zelahn, Andersson* i Altofta, *Andersson* i Milsmaden, *Bogren, Karlsson* i Västtomten, *Sjöberg* i Skötde, *Olsson* i Åsen, *Johanson* i Hvetlanda, *Martin* och *Eliasson*.

Vidare anförde:

Ang. höjning af
underhåll och
pensioner från
Vadstena krigs-
manshuskassa
och flottans
pensionskassa.
(Forts.)

Herr Sjöberg i Säfsjö: Herr talman, mina herrar! Jag vill instämma i den reservation, som så klart motiverats af herr Vahlquist. Jag begärde ordet för att ytterligare understryka, nämligen att det afskedade manskapet är i mycket svår belägenhet ute på landsbygden, och att det verkligen för dem är synnerligen svårt att kunna uppehålla sig med sina små pensioner. Förhållandena äro helt andra för dem *nu* än fordomdags. Så länge indelningsverket fanns, var det merendels så, att sonen blef faderns efterträdare och fick öfvertaga torpet. Hemma i våra trakter funnos oftast trenne byggnader å soldattorpen, där den gamle afskedade soldaten fick i lugn och ro sluta sina dagar. Men när 1901 års härordningsförslag gick igenom och landtmännen fingo släppa till sina söner för att de skulle utgöra manskapet, då blefvo dessa gamla soldater så att säga undanskuffade. Torpen såldes eller skiftades mellan jordägarne, och de kvarlevande gamla soldaterna lefva nu på sina små pensioner i de mest beklagansvärda förhållanden, därför att de ha så svårt för att erhålla fattigunderstöd. Det säges merendels som så, att de ju ha sin pension att lefva af. Jag har emellertid varit i tillfälle att se, hurusom det blifvit allt svårare för de gamla soldaterna att reda sig och taga sig fram. Här föreligger det ju icke några utredningar, som kunna förhindra oss, såsom fallet var, när frågan om de värnpliktiges dagaflöning var uppe — då framhölls det ju, att försvarsberedningarna hade saken om hand — här föreligger som sagdt icke någonting i den vägen och jag tror att det vore kammaren mycket värdigt, om den ginge med på reservationen. Jag är bankoutskottet mycket tacksam för dess välvilliga motivering, men jag tror emellertid, att en utredning nu är obehöflig, därför att frågan år 1909, då man beslöt en förhöjning af 25 kronor, blef så noggrant utredd. Jag tycker, att man skall kunna bygga på denna utredning och med stöd däraf bevilja det afskedade manskapet den nu föreslagna förhöjningen. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Wijk: Herr talman, mina herrar! Så pass sent som år 1909 beviljade Riksdagen en ökning af det indelta manskapets pension med 25 kronor per man, en summa, som förefaller ringa, men som är ganska betydlig i förhållande till de pensionsbelopp, som förut utgingo för de olika klasserna i Vadstena krigsmanshuskassa. I år ha framställts fyra motioner med förslag om ny förhöjning af gratialen till de afskedade soldaterna vid den indelta armén. Förslagen ha delvis olika lydelse och bygga på delvis olikartade grunder. Hvad beloppet af ökningen beträffar, har ett par motionärer, i enlighet med herr Vahlquist, föreslagit en förhöjning af 50 kronor per år till hvar och en afskedad indelt soldat — med andra ord att redan efter tre år skulle Riksdagen besluta en dubbelt så stor förhöjning som 1909. Denna till synes obetydliga förhöjning af 50

kronor motsvarar en ökning af anslaget och därmed en ökad stats- *Ang. höjning af*
utgift af 578,200 kronor per år. *underhåll och*

Utskottet har för sin del funnit, att fastän så nyligen som 1909 *pensioner från*
en ökning blifvit beslutad, dock utan tvifvel skäl föreligga för att *Vadstenakrigs-*
taga under öfvervägande, huruvida icke ytterligare en ny ökning *husmanskassa*
borde vidtagas. Men utskottet har naturligtvis fäst sig vid att olika *och flottans*
förslag till lösning framlagts i de olika motionerna, hvarvid fram- *pensionskassa.*
hållits, att, om en ny ökning skall äga rum, den kanske icke bör *(Forts.)*
genomföras efter alldeles samma principer som förra gången. Det
kan särskildt sättas i fråga, om det icke finnes skäl för att ytter-
ligare höja minimiåldern vid den eventuella ökning af beloppet, som
nu är föreslagen. Det är också åtskilliga andra omständigheter att
taga under öfvervägande. Och slutligen har utskottet, såsom jag
hoppas, att kammaren för sin del kommer att göra, funnit det omöj-
ligt att på rak arm besluta en ökning i gratialen, som skulle inne-
bära en anslagshöjning af 578,200 kronor per år, utan närmare ut-
redning af saken och utan att, hvad detta år beträffar, något förslag
om hvar pengarna skola tagas ifrån, blifvit framlagdt. Det borde
vara klart för hvar och en, att en sådan utgift icke kan på rak arm
vidtagas.

Jag tycker, att motionären borde för sin del vara synnerligen
nöjd med utskottets utlåtande, som erkänner det berättigade i de
synpunkter, som han framställt, och som går ut på en skrifvelse till
Kungl. Maj:t om att taga dessa synpunkter under öfvervägande, samt
sedermera inkomma till Riksdagen med förslag i ämnet. Något
vidare föreställer jag mig, att motionären knappast själf hoppats på,
och något vidare kan efter min mening Riksdagen icke gå med på.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hem-
ställan.

Herr Söderberg i Stockholm: Herr talman! Jag skulle mycket
väl kunna inskränka mig till att instämma med vice ordföranden i
utskottet, men jag ber dock att endast få försäkra kammarens leda-
möter, att jag tror, att det knappast var någon i utskottet, som icke
var öfverens med både motionären herr Vahlquist och de andra
motionärerna i, att det skulle kunna behövas någon förhöjning i
understödet till de gamla knektarne. Men vi hesiterade inför det
betydliga belopp, som det hela skulle gå till, och för att alldeles
vid sidan om den statsreglering, som till denna Riksdag är framlagd
af Kungl. Maj:t, gå med på och tillstyrka belopp, som skulle för
armén och flottan tillsammans uppgå till mellan 500,000 och 600,000
kronor — jag minns nu icke den exakta siffran — således öfver en
half million. Det var åtminstone för mig den enda anledningen
till, att jag icke ansåg mig kunna tillstyrka ett omedelbart ikraft-
trädande af de förslag, som framstälts särskildt af herr Vahlquist.
För min del är jag lifligt öfvertygad om, att med den enhällighet,
hvarmed utskottet tillstyrkt herr Vahlquists motion om skrifvelse

Ang. höjning af underhåll och pensioner från Vadstena krigshusmanskassa och flottans pensionskassa.
(Forts.)

till Kungl. Maj:t det icke skall töfva länge — jag hoppas icke längre än till nästa riksdag — innan Kungl. Maj:t kan komma med en proposition, som tillgodoser de önskemål, som i synnerhet herr Vahlquist framfört. Det skulle sålunda endast bli en förhållandevis kort tid, som dessa gamla soldater skulle behöfva vänta på ett något förhöjdt gratial. Inför detta förhållande tror jag, att om herr Vahlquist vill vara riktigt rättvis, han skall erkänna, att motionen fått den mest gynnsamma behandling, som den ur alla synpunkter kunde få.

Det är på dessa skäl jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Leander: Herr talman, mina herrar! Om Riksdagen 1909 hade i tillräcklig mån höjt det belopp, som då tilldelades de gamla soldaterna, så hade vi icke behöft diskutera denna fråga här i kväll. Ty gifvetvis fingo de för litet den gången. Det var ju blott 25 kronors förhöjning, det då var fråga om. Men när det framhålles, att det nu gäller en ganska stor summa, så måste det äfven sägas, att det blir väl icke billigare därigenom, att man dröjer. Pengarna måste väl ändå anskaffas från något håll, om Riksdagen beslutar en höjning — hvilket man får hoppas. Det skulle nog icke möta oöfverstigligen svårigheter att utanordna den summa det här gäller, 578,000 kronor redan nu. Riksdagen kommer då ifrån frågan, och de gamla soldaterna slippa att gå och vänta på den förhöjning i gratial, som de i alla fall äro förtjänta af.

Herr Vahlquist grundar sin framställning på en fullständig utredning, och han bygger också på den gamla grunden. Det finnes därför i så fall icke någonting, som behöfver hindra Riksdagen att nu fatta beslut.

Särskildt med hänsyn till, att man bör visa dessa gamla soldater nödig honnör, när indelningsverket håller på att sjunka ned i sin graf, ber jag att få lifligt förorda den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, framställde herr talmannen i öfverensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag därå och bifall i stället till det uti herr Vahlquists motion gjorda yrkandet; och förklarade sig herr talmannen anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten 3:o) af utskottets förevarande utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den af herr Vahlquist i ämnet väckta motionen.

Voteringen utföll med 103 ja och 80 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 4—6.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7.

Lades till handlingarna.

Punkterna 8—20.

Kammaren biföll hvad utskottet hemställt.

Punkten 21, angående pension åt förre distinktionskorpralen Johan Hallin. *Ang. pension åt f. d. distinktionskorpralen Johan Hallin.*

I en inom Andra kammaren af herr *Carlson* i Herrljunga väckt motion, nr 19, hade hemställts, att Riksdagen ville medgifva, att förre distinktionskorpralen Johan Hallin måtte få från allmänna indragningsstaten under sin återstående lifstid åtnjuta pension till så stort belopp, att densamma jämte honom tillkommande gratial från Vadstena krigsmanshuskassa uppginge till 300 kronor om året.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, i anledning af förevarande motion, måtte medgifva, att åt förre distinktionskorpralen Johan Hallin från Eggvena församling finge från och med innevarande år å allmänna indragningsstaten under hans återstående lifstid utgå en årlig pension till så stort belopp, att densamma jämte Hallin tillkommande underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa uppginge till 200 kronor.

Efter det utskottets hemställan föredragits, erhöles ordet af

Herr Leander, som yttrade: Herr talman! Såsom synes af en anteckning i slutet af utlåtandet, har jag icke deltagit vid behandlingen af denna punkt inom utskottet. Jag ansåg nämligen, att jag borde bereda motionären tillfälle att deltaga i öfverläggningen och beslutet rörande hans motion. Om jag varit närvarande, hade jag

Ang. pension åt f. d. distinktionskorpralen Johan Hallin.
(Forts.)

kommit att yrka bifall till motionen oförändrad. Den person det här gäller är f. d. distinktionskorpral Hallin, som med stor berömmelse i 34 år tjänat Kungl. Maj:t och kronan. Under denna tjänst har han genom olyckshändelse åsamkat sig sådan skada, att han blifvit invalid och oförmögen att försörja sig och sin hustru. Majoriteteten i utskottet har på grund däraf ansett, att staten har liksom moralisk plikt att tänka på honom, så att han icke på sin ålderdom behöfver lida alltför mycken nöd. Utskottet har nu hemställt, att han skulle få 200 kronor, däri inberäknadt de 97 kronor, som han åtnjuter från Vadstena krigsmanshuskassa, d. v. s. det belopp, som han skulle uppbära utöfver gratialet från nämnda kassa, skulle bli 103 kronor. De, som icke af principskäl, såsom förhållandet är med tre förstakammarledamöter inom utskottet, ha någonting emot, att han erhåller understöd, synas mig lika gärna kunna gå med på 203 kronor som på 103 kronor.

När vi komma till 24 punkten, så finna vi, att utskottet där hemställt om ett understöd till 5 kvinnor med 300 kronor till hvardera. Och längre fram i utlåtandet har detta belopp tillstyrkts för åtskilliga manliga personer, som anses vara i samma ställning som Hallin. Det vill förefalla mig, som om staten eller Riksdagen, när den nu börjar hjälpa, äfven bör se till, att hjälpen verkligen blir i någon mån effektiv. Den lilla pension eller gratial af 97 kronor, som han förut har, förslår naturligtvis icke långt för honom och hans hustru att lefva på; och äfvenså kan man väl anse, att om han får 103 kronor därutöfver, så blir äfven det för litet. Får han däremot tillsammans 300 kronor, så får han sedan försöka rätta munnen efter matsäcken och söka draga sig fram därpå. I alla händelser, anser jag, att kammaren nu, liksom då den i fjol beviljade en gammal soldat 300 kronor, bör bevilja äfven Hallin denna summa.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan med den ändring, att i sista raden af utskottets kläm orden »200 kronor» utbytas mot »300 kronor».

I detta anförande instämde herr *Liljedahl*.

Vidare anförde:

Herr Wijk: Det fall, som här föreligger, rör en korpral, som under sin tjänsteutföring skadat sig, så att han i någon mån blifvit invalid. Han har i krigsrätten, som han vändt sig till, blifvit tillerkänd en pension efter tredje klassen i Vadstena krigsmanshuskassa. Han öfverklagade sedermera krigsrättens beslut och vände sig till Kungl. Maj:t. I slutet af förra året behandlade Kungl. Maj:t detta ärende och medgaf, att Hallin skulle få förhöjning af pensionen, så att denna skulle utgå enligt andra klassen i Vadstena krigsmanshuskassa. Då Kungl. Maj:t gjorde detta, följdes de grunder, som

finnas fastställda för beviljande af pension ur krigsmanshuskassan. Andra klassen omfattar nämligen dem, som äro »något mindre lem-lästade och sjuka» och endast »i ringa mån kunna bidra till sin utkomst». Dit hör sålunda tydligen ett sådant fall, som det här föreliggande, och egentligen kunde man ju ansett, att detta vore tillräckligt, d. v. s. att då pension skulle utdelas efter visst reglemente, och detta fall stämde in med en viss punkt i pensionsreglementet, borde vederbörande nöja sig med en pension efter ifrågavarande rum.

Att utskottet ansett sig kunna förorda en förhöjning beror därpå, att det icke blott är fråga om en person, som delvis lider af invaliditet, utan att han åsamkat sig denna invaliditet i kronans tjänst. Och fastän stadgarna för pensionskassan icke föreskrifva, att undantag i sådant fall bör göras, har utskottet hållit före, att den allmänna principen, att arbetsgifvare, vare sig det är staten eller enskilda, skola sörja för dem, som under arbetet åsamkat sig skada, är så vägende, att en förhöjning af pensionen vore befogad.

Då det gäller att fastställa beloppet, så har jag för min del — och som jag tror åtskilliga andra ledamöter af utskottet — utgått därifrån, att då pension för full invaliditet enligt olycksfallsförsäkringslagen uppgår till 300 kronor, och då det här icke är fråga om full invaliditet, utan partiell sådan, torde det vara rättvist att utmäta pensionen i detta fall till 200 kronor. Naturligtvis kan man tvista om beloppet, i synnerhet när det icke gäller någon större summa än här är i fråga, men å andra sidan måste man söka fixera beloppet efter vissa bestämda normer, som kunna följas äfven i andra fall. På denna grund har jag ansett ett belopp af 200 kronor såsom det lämpligaste i förevarande fall, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Söderberg i Stockholm: Jag har icke något emot herr Leanders yrkande, och att vi icke stannade vid 300 kronor beror därpå, att herr Carlson, som var närvarande i utskottet, då motionen behandlades, förklarade sig vara belåten, om utskottet ville tillstyrka beviljandet af 200 kronor; majoriteten tyckte då, att det icke fanns anledning att gå längre. Vill kammaren besluta att höja beloppet till 300 kronor, skall jag, trots det jag icke reserverat mig mot utskottets förslag, gärna gå med på det.

Herr Juhlin: De här rör sig ju om en gammal uttjänt soldat, som råkat i olycka och i sådan olycka, att han icke kan försörja sig och sin familj med arbete. Vi ha nyss haft före ett ärende, då Riksdagen visade sitt varma intresse för att höja pensionen för de uttjänta soldaterna — och det var i sådana fall, då t. o. m. åldern kunde sättas till 50 år och i öfrigt vederbörande vore fullt arbetsföra.

Här är förhållandet det motsatta, att mannen icke är arbetsföra, utan att han nästan är oförmögen till arbete, med andra ord nära

*Ang. pension
åt f. d. distink-
tionskorpralen
Johan Hallin.
(Forts.)*

Ang. pension
åt f. d. distink-
tionskorpralen
Johan Hallin.
(Forts.)

nog full invalid. Jag förfäktade den åsikten inom utskottet, att man borde tillstyrka motionen, och det märkliga är, att det faktiskt vid ett tillfälle förefanns majoritet inom utskottet för bifall till motionen, d. v. s. man ansåg, att Riksdagen borde tilldela ifrågavarande soldat 300 kronor. Men motionären lät förleda sig af debatten, och under förutsättning af enhällighet inom utskottet förklarade han sig gärna vara med om ett lägre belopp. I alla fall lyckades det icke att bli en enhällig mening inom utskottet, och under sådana förhållanden blef det ändå icke mera än 200 kronor, som tillstyrktes.

Jag anser, att det borde vara en behjärtansvärd sak för denna kammare att i det här fallet tillmötesgå den gamle uttjänste soldatens önskingar och gifva honom så pass stort understöd, att han och hans familj kunna nödortfigt existera därpå. Såsom herr Leander förut antydtt, är det här i själfva verket icke fråga om ett så stort belopp som 300 kronor utan endast 203 kronor, ty soldaten uppbär förut 97 kronor ur Vadstena krigsmanshuskassa.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den framställning, som herr Leander här gjort, eller att understödet måtte sättas till 300 kronor.

Herr Carlson i Herrljunga: Jag erkänner villigt, att jag i utskottet begick en blunder, då frågan debatterades, och därför måste jag vara mina kamrater mycket tacksam, för att de nu yrkat bifall till min motion. Genom denna blunder ställdes jag inför eventualiteten att antingen icke få något alls eller 200 kronor. Då är det klart, att jag med större tacksamhet tog emot 200 kronor än ingenting; men utskottet har i alla fall erkänt, att verkliga skäl här föreligga, för att personen i fråga skall få pension. Då så är fallet, tycker jag, att det är litet hårdt att pruta ned min framställning från 300 kronor, som jag begärde, till endast 200 kronor. Jag kan försäkra herrarne, att personen i fråga verkligen är i stort behof af hjälp. Det är icke så, som utskottets ärade vice ordförande sade, att mannen endast i någon mån fått sina krafter nedsatta, eller att han är i någon mån oförmögen att kunna genom arbete försörja sig. Han är faktiskt oförmögen att göra det. Jag skall emellertid icke försöka att i detalj skildra förloppet af och orsaken till det hela, utan jag skall be att få med förhoppning om, att kammaren skall gå med på det yrkande, som framförts af herr Leander, förena mig i detsamma.

Herr Leander: Jag ber endast att få uppläsa det läkarbetyg, som är utfärdadt för Hallin. Det lyder sålunda:

•Att f. d. korpralen Johan Hallin, till följd af skada (benbrott) genom olyckshändelse år 1908 och följderna däraf såsom snedhet af benet och svaghet i detsamma, är oförmögen att med arbete sig försörja, intygas på heder och samvete.

Herrljunga den 13 januari 1912.

Richard Hagelin.
Provinsialläkare.»

Detta styrker ju, att det i viss mån var vilseledande, när utskottets ärade vice ordförande sade, att Hallin endast till viss grad är oförmögen att genom arbete förtjäna sitt uppehälle. Hallin är enligt läkarbetyget fullständig invalid.

Hallin bör naturligtvis icke lida för att motionären begått en blunder, utan denna kommer helt och hållet på motionärens räkning. Hallin bör hafva sina 300 kronor, och får han dem, är han säkert villig att förlåta motionären, att denne begick en blunder i utskottet.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Efter det herr talman gifvit propositioner dels å bifall till utskottets hemställan, dels å bifall till det af herr Leander under öfverläggningen gjorda yrkandet, biföll kammaren herr Leanders förslag.

Punkterna 22—26.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Vid föredragning härpå af *punkten 27*, angående väckt motion om pension åt målareänkan Karolina Karlsson, född Magnusson, i Karlskrona, lämnades ordet åt motionären

*Ang. pension åt
målareänkan
Karolina
Karlsson, född
Magnusson.*

Herr Kloo, som yttrade: Herr talman! Jag hade varit nog djärf att hoppas, att utskottet skulle yrka bifall till min motion med dess anspråklösa begäran om ett litet understöd åt en gammal fattig och sjuk tvätterska på kronans varf i Karlskrona. När utskottet icke har kunnat göra det, utan det har yrkat, att förslaget ej må vinna Riksdagens bifall, men i alla fall hänvisat frågan till behandling af vederbörande myndighet, är det ändå godt att få något, fastän det blott var *något*. Jag skall därför be att få uttrycka min lifligaste förhoppning, att då Kungl. Maj:t efter vederbörande myndighets utredning antagligen nästa år kommer fram med förslag för Riksdagen, Riksdagen då välvilligt beviljar denna anhållan, såsom den gjort vid behandling af föregående frågor af dylik art.

Herr talman, jag har intet yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 28—30.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 31, angående pensioner åt två extra tjänstemän å järnvägsstyrelsens banbyrå.

*Ang. pensioner
åt f. tjänste-
männen å järn-
vägsstyrelsens
banbyrå, Per
Svanbeck och G.
E. Erdmann.*

I enlighet med Kungl. Maj:t:s därom gjorda framställning, hemställde utskottet, att Riksdagen måtte medgifva,

Ang. pensioner åt f. tjänstemännen å järnvägsstyrelsens banbyrå, Per Svanbeck och G. E. Erdmann. (Forts.)

a) att extra tjänstemannen å järnvägsstyrelsens banbyrå Per Svanbeck finge från och med månaden näst efter den, då hans anställning vid statens järnvägar upphörde, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af ettusen-niohundra kronor.

b) att extra tjänstemannen å järnvägsstyrelsens banbyrå Gustaf Elias Erdmann finge från och med månaden näst efter den, då hans anställning vid statens järnvägar upphörde, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af ett tusen kronor.

Herrar *Söderberg* i Stockholm och *Kristensson* hade emellertid i en vid mom. b) af punkten afgifven reservation förklarar sig anse, att kungl. propositionen angående pension åt e. o. tjänstemannen G. E. Erdmann icke borde bifallas.

Mom. a).

Utskottets hemställan bifölls.

Efter uppläsning af utskottets hemställan i mom. b) yttrade

Herr *Kristensson*: Herr talman, mina herrar! Jag har icke kunnat gå med på kungl. Maj:ts proposition och utskottets, utlåtande i denna punkt. Det gäller en extra tjänsteman G. E. Erdmann i järnvägsstyrelsens banbyrå. Då staten öfvertog Landskrona—Ängelholms järnväg, var Erdmann trafikchef därstädes. Hans hufvudsakliga befattning var trafikchefstjänsten vid Landskrona—Hälsingborgs järnväg, och från den sistnämnda befattningen åtnjöt han högre arvode än från den järnväg, som staten öfvertagit.

I kontraktet mellan staten och detta järnvägsbolag stadgades, att tjänstemännen skulle äga rätt att öfvergå i statens järnvägars tjänst utan minskning af innehafda löneförmåner och utan att i öfrigt deras ställning försämrades. Nu befanns emellertid, att det vid statsbanorna icke fanns någon ställning jämförlig med den Erdmann förut innehaft. Han fick därför behålla samma lön som förut, nämligen 2,600 kronor, och fick, enligt hvad jag tror, ett slags tillfälligt uppdrag, som jag tror icke kostade honom så ofantligt mycket arbete. Han skulle hjälpa till med uppgörande af några förslag och utredningar rörande statens äganderätt till vissa jordområden. Detta varade i 5 år. Samtidigt var han trafikchef vid Landskrona—Hälsingborgs järnväg. Så lämnade han in sin afskedsansökan vid denna järnväg och hade då ett läkarbetyg, som utvisade, att han led af nevrasteni i så hög grad, att vederbörande läkare icke ansåg, att han kunde sköta så ansträngande göromål, som voro förenade med skötandet af en järnväg. Han fick då från järnvägen en årlig pension på 2,730 kronor. Så flyttades han upp här i en af järnvägsstyrelsens byråer och fick några år efteråt en löneförhöjning till

3,600 kronor. Han har nu här uppe i Stockholm, sedan flyttningen hit, tjänstgjort endast i 11 år.

Nu är det visserligen sant, att Riksdagen förut beviljat pension åt extra tjänstemän, men jag tror icke, att det finnes något fall, då Riksdagen beviljat en pension åt en extra ordinarie tjänsteman vid järnvägen, hvilken tjänstgjort så pass kort tid, som Erdmann har gjort.

*Ang. pensioner
åt f. tjänste-
männen å järn-
vägsstyrelsens
banbyrå, Per
Svanbeck och G.
E. Erdmann.
(Forts.)*

Jag vill också påpeka, att Erdmann icke har någon laglig rätt till att få pension, därför att han icke ingick på de bestämmelser, som voro stipulerade i öfverenskommelsen mellan det enskilda järnvägsbolaget och staten. Han skulle nämligen inom viss föreskrifven tid ha anmält sig för öfvergång till statens järnvägars tjänst med skyldighet att uteslutande ägna sig åt denna tjänst, hvilken alltså icke finge betraktas som bisyssla. Detta hade han som sagdt icke gjort och var därför ej heller berättigad komma på ordinarie stat.

Nu är det ju klart, att här spela in två moment. Det ena är det rena rättsmomentet, det andra billighetsskäl. Jag kan för min del icke finna, att här föreligga några billighetsskäl, som kunna motivera, att Riksdagen bör besluta tilldela Erdmann en pension af 1,000 kronor för det arbete, som han nedlagt i statens tjänst. Det synes mig, att då han haft dels under fem år en inbringande anställning och dels under de senare åren en pension å 2,730 kronor utöfver den aflöning, som han haft å järnvägsbyrån, böra icke sådana omständigheter som billighetshänsyn kunna motivera fram ett bifall till denna framställning.

På grund af hvad jag nu anfört ber jag herr talman, att få yrka afslag å såväl den kungl. propositionen, som utskottets utlåtande i denna punkt.

Herrar *Söderberg* i Stockholm och *Winberg* instämde häruti.

Vidare anförde:

Herr Wijk: Herr talman, mina herrar! Det egendomliga med den tjänsteinnehafvare, som det här är fråga om, är att han under en längre tid samtidigt innehaft både statstjänst och enskild tjänst. Då den järnväg, vid hvilken han var anställd, inköptes af staten, öfvergick han enligt det kontrakt, som då uppgjordes, i statens tjänst på så sätt, att han fick arbete med en aflöning motsvarande den han förut åtnjöt. Däremot kunde han icke komma på ordinarie stat och heller icke komma i åtnjutande af de pensionsvillkor, som 1902 stipulerades för de tjänstemän, hvilka på samma sätt som han öfvergått från en enskild bana till statens järnvägar, och detta på den grund att han fortfarande bibehöll en förut innehafvande befattning vid enskild järnväg nere i Skåne, som han kunde sköta samtidigt med sin statsjänst. Då han icke enbart ägnade sig åt statens tjänst,

Ang. pensioner kunde han icke bli delaktig af dessa pensionsvillkor och icke komma
åt f. tjänste- på ordinarie stat.
männens å järn-

vägstyrelsens Emellertid anser jag man får bedöma hans fall på det sättet,
banbyrå, Per att då han frånträdde den enskilda tjänst, som han innehade, vid
Svanbeck och G. den järnväg, som inköptes af staten, så afsade han sig på samma
E. Erdmann. gång de pensionsförmåner, som han sannolikt skulle åtnjutit, om han
 (Forts.) kvarstått i denna enskilda tjänst. Därigenom att staten öfvertog
 honom i sin tjänst, har Kungl. Maj:t funnit, att staten har en viss
 skyldighet att bevilja honom pension på hans ålderdom, då han icke
 kan längre försörja sig. Detta har nu inträffat: han är 67 år gam-
 mal och har tjänat staten i 16 år.

Pensionen, som Kungl. Maj:t föreslår, har beräknats på det
 sättet, att hälften af den lön han åtnjutit i statens tjänst lagts som
 pensionsunderlag och att däraf tagits $\frac{16}{30}$, motsvarande de 16 år
 han tjänstgjort vid statens järnvägar. Afrundadt uppåt utgör detta
 en summa af 1,000 kronor.

Jag kan icke anse annat, än att det förefinnes starkt fog för
 denna pensionsframställning. Det förhållandet, att han samtidigt
 med statstjänsten innehafte enskild tjänst och uppbär pension där-
 ifrån, bör icke förhindra hans pensionering som statstjänsteman. I
 propositionen framhålles, att i liknande fall Kungl. Maj:t föreslagit
 och Riksdagen beviljat pensioner vid flera föregående tillfällen. Jag
 har blott hunnit taga reda på ett af dessa fall, men det påminner
 rätt mycket om det nu förevarande. Det gällde en afdelningsingen-
 jör Calander, som hade 21 tjänsteår — här är det visserligen blott
 fråga om 16 — men endast hade uppnått 58 lefnadsår. Han till-
 erkändes af Riksdagen en pension å 1,800 kronor, hvilken var beräk-
 nad efter ungefär samma grunder, som de i detta fall tillämpade.
 Jag tror därför, att det föreligger fullgiltiga skäl för att gå med på
 Kungl. Maj:ts förslag, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall
 till detsamma.

Med herr Wijk förenade sig herr *Svensson* i Skyllberg.

Herr Kristensson: Jag ber att få påpeka, att i det exempel,
 som herr vice ordföranden i bankoutskottet framdrog, personen i
 fråga dock hade 21 tjänsteår i statens tjänst, under det att Erdmann
 endast i 11 år varit anställd i statens tjänst med enbart denna syssla.
 De fem föregående åren hade han som hufvudsyssla att vara trafik-
 chef vid Landskrona—Hälsingborgs järnväg, och hans enda arbete
 i statens tjänst bestod däri, att han hade att utföra några utred-
 ningar.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Wijk: Jag vill påpeka, att Erdmann varit i statens tjänst
 anställd i 16 år. Att, såsom den föregående talaren gjorde frånräkna
 de fem första åren finner jag vara alldeles godtyckligt. Och påstå-

ende, att det arbete, som han då utförde, skulle varit något obetydligt arbete, som han fick endast för att ha någon sysselsättning, bestyrkes icke i någon mån af handlingarna, utan är ett påstående, som får stå för den ärade talarens räkning helt och hållet.

*Ang. pensioner
åt f. tjänste-
männen å järn-
vägsstyrelsens
banbyrd, Per
Svanbeck och G.
E. Erdmann.
(Forts.)*

Efter härmed slutad öfverläggning framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid af herr Kristensson, till följd hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten 31:o mom b) af utskottets förevarande utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Omröstningen utvisade 75 ja mot 103 nej, vid hvilken utgång kammaren alltså afslagit såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Punkterna 32—45.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 46, angående tilläggs pension åt adjunkten, t. f. läroverksrådet N. G. W. Lagerstedt.

I öfverensstämmelse med hvad Kungl. Maj:t i punkten 27 under *Ang. tilläggs-
pension åt ad-
junkten, t. f.
läroverksrådet
N. G. W.
Lagerstedt.* tionde hufvudtiteln af statsverkspropositionen föreslagit hemställde utskottet, att Riksdagen måtte medgifva, att adjunkten vid högre realläroverket å Östermalm i Stockholm, tillförordnade läroverksrådet Nils Gerhard Wilhelm Lagerstedt finge, därest han fortfarande och intill tiden för sin afgang från sin innehafvande adjunktstjänst innehade förordnande som läroverksråd, från och med månaden näst efter den, i hvilken afsked från adjunktstjänsten blefve honom beviljad samt förordnandet som läroverksråd upphörde, utom det pensionsbelopp, hvartill han i egenskap af adjunkt författningsenligt funnes berättigad, under sin återstående lifstid å allmänna indragningssta-

Ang. tilläggs-ten uppbära tilläggs-pension till belopp af ettusensexhundra kronor
 pension åt ad-årsligen.
 punkten, t. f.

läroverksrådet

N. G. W.

Lagerstedt.

(Forts.)

Vid punkten fanns fogad en af herrar *Söderberg* i Stockholm och *Kristensson* afgifven reservation, däri de på grund af särskild motivering biträdt utskottets hemställan.

Efter föredragning af punkten yttrade

Herr *Kristensson*: Herr talman! Såsom herrarne finna, har jag jämte herr *Söderberg* i Stockholm i denna punkt afgifvit en reservation beträffande utskottets motivering. I fråga om läroverksrådets anställning föreligger ett alldeles säreget förhållande. Läroverksråden innehafva nämligen sina befattningar som sådana på förordnande under viss tid, och därigenom att deras pensionsförhållanden för närvarande icke äro ordnade, kan det ju inträffa, att om en person under en 15 å 20 års tid innehaft den ansvarsfulla befattningen som läroverksråd, men sedan af en eller annan orsak återgår till sin ordinarie tjänst vid läroverket, kommer han för närvarande icke i åtnjutande af någon högre pension än den, hvartill han är berättigad på grund af denna sin tjänst vid läroverket. Å andra sidan, om en adjunkt eller lektor blir utnämnd till läroverksråd och, efter att hafva tjänstgjort i sådan befattning blott några få år, under tiden uppnår pensionsåldern, skulle han kunna pensioneras såsom läroverksråd och, med beräkning af den högre aflöning, som dessa hafva, komma i åtnjutande af en betydligt högre pension, än hvad i nyssnämnda fall kunde ifrågakomma, ehuru denne tjänstinnehafvare tjänstgjort betydligt längre tid. Detta synes mig visa, att vi beträffande dessa befattningar, som äro så ytterst viktiga för undervisningsväsendet i dess helhet, äro i behof af en reglering ungefär liknande den, som redan vidtagits med afseende å rektorerna vid de allmänna läroverken, hvilka i likhet med läroverksråden tillsättas på förordnande. Till stöd för denna uppfattning ha vi ingifvit en reservation, som lyder: »Utskottet, som håller före, att läroverksråds anställning är af sådan art, att den icke i och för sig bör berättiga till pension, vill dock, beträffande Lagerstedt, med framhållande af hans jämförelsevis långa verksamhet som läroverksråd och stora insats i pedagogiskt hänseende, hemställa, att Riksdagen må medgifva — — — — — lika med utskottets hemställan.» Här har inkommit ett tryckfel; det skall nämligen icke stå »bör berättiga», utan »berättiga» till pension.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Vidare anförde

Herr *Wijk*: Herr talman, mina herrar! Det förefinnes eke någon som helst skiljaktighet mellan det af reservanterna och det

af utskottet i denna punkt framställda yrkandet; och i sak är det heller icke någon skillnad mellan å ena sidan utskottets motivering och å andra sidan den motivering, som reservanterna föreslagit. Skillnaden är blott den, att medan utskottet citerar statskontorets yttrande, där det bland annat säges, att läroverksråden som sådana icke ha någon rätt till pension, men att i detta fall särskilda omständigheter föreligga, som göra ett sådant undantag berättigadt, ha reservanterna för sin del velat framhäfva just denna del af statskontorets yttrande och särskildt poängtera dess innehåll. Det föreligger således faktiskt icke någon skillnad i sak mellan utskottets och reservanternas motiveringar.

Sedan emellertid Första kammaren nu godkänt utskottets utlåtande i denna punkt och således godtagit dess motivering, tror jag, att det vore klokast äfven från reservanternas synpunkt att gå med på utskottets framställning, ty eljest skulle förhållandet blifva det, att, då kamrarna fattat samma beslut, men med olika motivering, hela motiveringen bortföller, och då har ju i själfva verket reservanterna förlorat hvad de vilja vinna.

Jag anhåller fördenskull, herr talman, att få yrka bifall till utskottets kläm med dess motivering oförändrad.

Härmed var öfverläggningen afslutad. Efter det herr talmannen gifvit propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på bifall till den vid punkten fogade reservationen, blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Punkterna 47—51.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 52, angående pension åt läraren i violinspelning vid musikkonservatoriet, professorn J. F. Book.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, i öfverensstämmelse med hvad Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under punkten 33 af tionde hufvudtiteln föreslagit, måtte medgifva, att biträdande läraren i violinspelning vid musikkonservatoriet, professorn Johan Fridolf Book finge från och med månaden näst efter den, under hvilken han frånträdt eller frånträdde sin ifrågavarande befattning vid musikkonservatoriet, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension till belopp af tvåhundra trettio kronor.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, gaf herr talmannen på begäran ordet åt

Herr Wijk, som yttrade: Herr talman! Vid denna punkt ha åtskilliga reservanter, och däribland äfven jag, fogat en reservation,

Ang. tilläggspension åt adjunkten, t. f. läroverksrådet N. G. W. Lagerstedt.
(Forts.)

Ang. pension åt läraren vid musikkonservatoriet, professor J. F. Book.

Ang. pension åt läraren vid musikkonservervatoriet, professor J. F. Book.
(Forts.)

som genom tryckfel fått en felaktig nummerbeteckning: det står nämligen, att reservationen gäller punkt 42, då den rätteligen gäller punkt 52, d. v. s. den nu föredragna. Det fall, som här föreligger, har i hufvudsak en mycket nära motsvarighet i ett annat fall, som förelåg vid förra årets riksdag, då pension beviljades åt professorn vid konsthögskolan O. P. U. Arborelius. Jag ber att i korthet få antyda hvad det gällde i sistnämnda fall.

Arborelius hade i $8\frac{3}{4}$ år tjänstgjort såsom professor vid konsthögskolan, hvilken befattning medförde rätt till pension. Vid sin afgang från denna befattning innehade han äfven sedan många år tillbaka en lärarbefattning vid tekniska skolan, hvilken dock icke var af natur att medföra rätt till pension. I enlighet med hvad som medgifves i § 17 af gällande pensionslag för civilstaten, förfor man då på det sätt, att man till hans $8\frac{3}{4}$ år såsom professor vid konsthögskolan lade $16\frac{1}{4}$ år såsom lärare vid tekniska skolan; på detta sätt kom han upp till erforderliga 25 års tjänstgöring, och på grundvalen däraf tillerkändes han full pension såsom professor vid konsthögskolan. Emellertid återstodo af de år, under hvilka han innehåft lärarbefattningen vid tekniska skolan, 14 år oanvända i pensionsafseende, och Kungl. Maj:t föreslog då förra året, att han skulle få tillgodoräkna sig pension äfven för dessa 14 år såsom lärare vid tekniska skolan. Denna Kungl. Maj:ts framställning tillstyrktes af utskottet och bifölls utan debatt af båda kamrarna.

D. v. s.: till sin pension å 2,500 kronor såsom professor vid konsthögskolan fick Arborelius tillgodoräkna sig ett pensionstillägg å 500 kronor för de fjorton öfverskjutande åren såsom lärare vid tekniska skolan, hvarigenom hans samlade pension kom att uppgå till 3,000 kronor.

Nu föreligger i fråga om denne professor vid musikkonservervatoriet, Book, ett alldeles analogt fall. Han har dels haft tjänst såsom kamrer med pensionsrätt, dels såsom biträdande lärare i violinspelning utan sådan rätt. Därigenom att en del af hans tjänstår såsom biträdande lärare tillgodogjorts honom på hans kamreraretjänst vid pensionsunderlagets beräkning, har han fått full pension för den tjänsten, och hvad som nu föreslagits af Kungl. Maj:t är, att de år af hans tjänstgöring som biträdande lärare i violinspelning, som icke inräknats i hans pensionsunderlag såsom kamrerare, skulle användas såsom pensionsunderlag för beredande åt honom af särskild pension. Det skulle då synas, som om Riksdagen, med den ståndpunkt Riksdagen intog i fallet Arborelius, skulle kunna utan vidare godtaga det liknande förslag, som i fråga om Book framlagts af Kungl. Maj:t. Men förevarande fall skiljer sig från fallet Arborelius i ett afseende, som jag anser vara afgörande härvidlag. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att utom den pension, som han får af staten, uppbär Book äfven pension från en del enskilda pensionsinrättningar, däribland en pension å 1,200 kronor om året från hofkapellet's pensionsinrättning. Nu förhåller det sig så, att staten sedan många år

tillbaka lämnat ett årligt bidrag å 3,000 kronor till denna pensions- Ang. pension åt
 inrättning. Under sådana förhållanden anser jag, att man icke kan lävaren vid
 blunda för det faktum, att Book indirekt uppbär en statspension i musikkonservatoriet, profes-
 och genom denna pension från hofkapellet pensionsinrättning, visser- sor J. F. Book.
 ligen icke till pensionens fulla belopp, men dock till ett belopp, (Forts.)
 som icke är obetydligt och som efter all sannolikhet fullt motsvarar
 den fyllnadspension å 230 kronor, som Kungl. Maj:t föreslagit, att
 man nu skulle bevilja honom. Då frågan om denna pension till
 Book redan i och för sig står nära gränsen till det, som anses be-
 rättigadt, menar jag, att en sådan tillstötande omständighet ovillkor-
 ligen bör inränga fallet bland dem, där en sådan tilläggspension
 på de beräknade grunderna icke bör utgå.

Det är af dessa skäl, som jag och åtskilliga andra med mig
 inom utskottet yrkat afslag på Kungl. Maj:ts proposition i denna
 punkt.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Juhlin, Vahlquist, Leander,*
Söderberg i Stockholm och *Kristensson*.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen framställde nu proposi-
 tioner på 1:o bifall till utskottets hemställan samt 2:o afslag å
 såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet;
 och fattade kammaren beslut i enlighet med den sistnämnda pro-
 positionen.

Punkten 53.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 54, angående fyllnadspension åt förre statsgeologen
 N. O. Holst.

I en inom Andra kammaren af herr *Branting* väckt motion, Ang. fyllnads-
 nr 196, hade hemställts, att Riksdagen måtte tilldela förre stats- pension åt f.
 geologen Nils Olof Holst en fyllnadspension af 1,000 kronor. statsgeologen
N. O. Holst.

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte vinna
 Riksdagens bifall.

Efter föredragning af punkten begärdes ordet af

Herr Branting, som yttrade: Herr talman! Den motion, som
 jag i denna punkt väckt, har blifvit af utskottet afstyrkt, men den
 har blifvit afstyrkt på ett sådant sätt, att däri synes ligga ett tyd-
 ligt erkännande af, att goda billighetskäl tala för den framställning,
 som i motionen gjorts helt eller i hvarje fall till någon del måtte

Ang. fyllnads-
pension åt f.
statsgeologen
N. O. Holst.
(Forts.)

bifallas. Däruti ligger en förhoppning, att denna sak icke måtte vara begrafd i och med detta afstyrkande, utan att den måtte, som jag hoppas, redan nästa år föras fram från vederbörligt håll, så att, på samma gång som yrkande framställles om en pensionshöjning åt herr Holst, äfven hans af utskottet omnämnda kollega då måtte komma i åtnjutande af samma billiga höjning.

Det skall icke falla mig in att vid denna timme gå in på någon granskning af själfva det fall, som här föreligger, men kontentan af saken har varit, att Holst blifvit genom en kontrovers med chefen för geologiska byrån hindrad ifrån att kunna fullfölja sin önskan att få stå kvar så länge i tjänsten, att han kunde komma i åtnjutande af den pension, som hans kamrater i öfrigt kommo i åtnjutande af. Man använde sig därvid af den tolkning, som gjordes af Riksdagens skrifvelse, att öfvergång till ordinarie stat först skulle ske »efter anmälan af chefen». Chefen ingaf visserligen en allmän anmälan, att Sveriges geologiska undersöknings samtliga tjänstemän förklarar sig villiga att fortfarande behålla sina anställningar vid ämbetsverket; men sedan blef det aldrig någon anmälan ingifven af honom, hvori äfven Holst personligen upptogs. Dåvarande statsrådet Nylander fann sig emellertid böra gilla chefens tillvägagångssätt och begick därvid, enligt min uppfattning, en orättvisa mot Holst, som det varit motionärens afsikt att bereda Riksdagen tillfälle att rätta.

Nu vill jag, som sagdt, hoppas, att, sedan utskottet uttalat, att, »äfven om skäl *icke kunna anses saknas* för någon höjning af den åt Holst beviljade pensionen, lärer det i alla fall icke vara lämpligt att *nu* föreslå en dylik höjning», vederbörande skola finna, att däruti ligger en ganska tydlig anvisning om den väg, hvarpå denna sak skall kunna bringas rätt igen, och i den förhoppningen skall jag, herr talman, icke nu tillåta mig något yrkande.

Häri instämde herr *Starbäck*.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 55—69.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 70.

Lades till handlingarna.

§ 15.

Föredrogos hvar för sig och godkändes bankoutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt bankinspektören R. H. Benckert; och

nr 15, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående beredande af årligt understöd åt förre arbetsledaren vid telegrafverket H. A. Olsson.

§ 16.

Jordbruksutskottets härupå föredragna memorial, nr 39, med förslag till sammanjämkning af kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående rätt för ortsbefolkningen att å statens skogar inom Västerbottens och Norrbottens län afgiftsfritt taga stubbar för tjärbränning, blef af kammaren godkänt.

§ 17.

Härefter företogs till afgörande Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning af herrar A. Cederborgs och K. A. Tengdahls motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om införande af stenografi såsom läroämne vid landets undervisningsanstalter.

Kammaren biföll utskottets hemställan; och skulle, jämlikt 63 § riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första kammaren.

§ 18.

Slutligen föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 33, i anledning af Kungl. Maj:ts i punkterna 176 och 177 under åttonde hufvudtiteln af statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till naturhistoriska riksmuseet.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 19.

På därom framställd begäran lämnades härefter ordet till

Interpellation.

Herr Hildebrand, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Den väldiga sociala striden i Englands och Skotlands kolgrufvedstrikt har lagt i öppen dag, hur osäker tillförseln af stenkolen måste anses vara ej blott till Storbritanniens egen industri och kommunikationer, utan till motsvarande näringsgrenar i alla de länder, som äro beroende af de engelsk-skotska kolen. Till dessa länder hör

Interpellation. äfven Sverige. Under nedanstående år infördes följande mängder (Forts.) stenkol och koks till angifna värden:

	<i>Stenkol</i>		<i>Koks</i>		<i>Summa</i>
	Ton	Millioner kr.	Ton	Millioner kr.	Millioner kr.
1906	3,718,884	55,8	137,286	3,4	59,2
1907	4,146,785	69,6	254,770	5,8	75,4
1908	4,427,507	65,7	265,358	5,3	71
1909	4,084,055	56	256,989	4,9	60,9
1910	4,180,250	56,1	272,518	5,2	61,3

Denna stenkols- och koksimport kommer nästan helt och hållet från Storbritannien, till hvilket land Sverige måste betala ett ofantligt belopp pr år för att kunna drifva och utveckla sin industri samt upprätthålla sin järnvägs- och ångbåtstrafik, hålla sin örlogsflotta utrustad etc. Ett långvarigare afbrott i tillförseln kan förlama industrien och kommunikationerna och därigenom ställa hundratusentals människor utan inkomst, detta utan någon deras egen förskyllan. Man må för öfrigt besinna, att ej blott sociala strider kunna orsaka ett dylikt afbrott, utan äfven krig eller krigsfara med däraf följande osäkerhet å hafven och ansenligt förhöjda frakter. Skulle England komma i krig, men vi lyckas hålla oss neutrala, måste neutrala fartyg befraktas med kolet till Sverige — och vi äga icke själfva en tillräckligt god fraktflotta att sätta in i stället för de stora engelska kolångarna.

En stor oberäknelighet kan härflyta äfven ur ofördelaktiga prisvariationer. En följd af Storbritanniens inre kolkrig torde väl blifva höjda kolpriser med fördyrande af allt arbete, som erfordrar ångkraft i större omfattning. Vår industris beroende af utländskt stenkol i sådan omfattning som för närvarande måste ur flera synpunkter anses både riskabelt och beklagligt.

Det borde därför helt visst för Sveriges ledande män på alla områden kännas som en bjudande plikt att tillse i hvad mån och på hvad sätt vårt land må kunna göra sig mera oberoende af stenkolsinförseln. Att helt och hållet onödiggöra den är gifvetvis ogörligt; en omfattande import måste helt säkert fortgå. Men en klok ekonomisk politik borde helt visst kunna leda därtill, att den icke behöfde ökas, utan tvärtom bringas att nedgå, trots de utvecklings-tendenser, som för närvarande närmast synas leda till starkt ökad import: industriens tillväxt, kommunikationsväsendets utveckling, starkare kommunal verksamhet på elektroteknikens och gaställverkningsens område m. m.

Vårt land äger inom sina gränser naturliga resurser, hvilkas rationella tillgodogörande borde verka i önskad riktning. Då *torffrågan* redan i en annan interpellation bragts på tal — visserligen ur helt andra synpunkter än dem jag här anlägger, men dock

i sådan form, att den förorsakar en ompröfning från regeringens sida — vill jag helt och hållet begränsa mig till *vattenfallsfrågan*. Därom synes intet tvivel kunna råda, att ett bättre utnyttjande af landets vattenfall borde tillföra industrien, kommunerna och kommunikationerna så mycken elektrisk energi, att därigenom en högst betydande stenkolsimport göres onödig. Enligt den allmänna syn på det ekonomiska lifvet, som synes mig riktig, måste utvecklingen byggas hufvudsakligen på enskildas initiativ, energiska arbete och kapitaltillskott, men de enskilda äro på detta område så till den grad beroende af en insiktsfull och förstående samverkan från statens sida, att företagsamheten utan densamma hindras att framtråda eller förlamas, där den redan börjat visa sig.

Interpellation.
(Forts.)

Vattenfallens utbyggande medför otvifvelaktigt en mångfald nya och mycket ömtåliga rättsförhållanden mellan vattenfallsbyggaren å ena sidan samt strandägaren, fiskerättsinnehafvaren m. fl. rättsinnehafvare å den andra. Staten ensam kan här ingripa reglerande medelst sin lagstiftningsmakt.

Ett förslag till särskild *vattenlag* framlades i dec. 1910, byggdt på moderna principer och tillgodoseende olika intressenters berättigade kraf. Motiveringen är utförlig och synnerligen redig och klar. Enigheten inom kommittén, som varit sammansatt af representanter för både industri- och jordbruksintressen, är nära nog fullständig, i det att en enda kort reservation af mindre väsentlig innebörd är vidfäst betänkandet.

Efter allt att döma, har man här den nya grundval för ordnande af vattenrättens olika förhållanden, som både industrien och jordägarne så väl behöfva. Så godt som samtliga hörda korporationer och myndigheter ha också i hufvudsak förordat förslaget lagfästade. Ett och ett tredjedels år har förflutit, sedan betänkandet afgafs, och tydligt är, att någon proposition i ämnet icke kan förväntas till innevarande års Riksdag. Statsmakterna skulle emellertid knappast bättre kunna främja vattenfallens utbyggande än genom att på ett efter nya förhållanden afpassadt sätt ordna själfva den rättsliga grunden för vattenfallspolitiken. Förarbetena äro gjorda. Myndigheternas utlåtanden ha infordrats och delvis inkommit. Ju förr lagstiftningsarbetet kan föreligga afslutadt, dess bättre för landets ekonomiska och industriella utveckling. Det första af de spörsmål jag dristar framställa rör sålunda tiden för en blifvande k. proposition framläggande. Skyndsamhet synes här vara af nöden, ty hvarje dag rinna väldiga vattenmassor utför fallen, utan gagn för industrien, och oafåtligt pågår i stället under normala förhållanden stenkolsimporten.

* * *

Staten utöfvar ett högst betydande inflytande på landets vattenfallspolitik icke allenast genom sin lagstiftningsmakt, utan äfven ge-

Interpellation. nom sitt uppträdande på det privatekonomiska området såsom enskild vattenrättsinnehafvare. Under de senaste åren har ett stort artadt arbete nedlagts och nedlägges alltjämt på utnyttjande af de i statens ägo varande fallen vid Trollhättan, Älfkarleby och Porjus. Af största vikt är helt naturligt, att den genom utbyggandet vunna energien må kunna redan från början distribueras på sådant sätt, att största möjliga kraft kan uttagas — helt visst det enda sättet att för staten göra verken räntabla — samt att i samband härmed de nämnda stora kraftkällorna må blifva till största möjliga gagn för det inhemska näringslivet. Planer ha förevarit på afvittring till Köpenhamn af Trollhättekraft, mot hvilket förslag starka invändningar höjts. För kraftledning från Älfkarlebyverket hade k. vattenfallsstyrelsen hemställt om äskande af anslag å två millioner kronor å 1913 års riksstat; Kungl. Maj:t nedsatte beloppet till hälften och Riksdagen har beviljat det sålunda begärda anslaget. Då man torde kunna vänta ytterligare förslag till närmast följande Riksdagar och då frågan om kraftleverans till Köpenhamn väl inom en snar framtid torde blifva afgjord, stannar jag vid konstaterande af hithörande frågors vikt för statens vattenfallspolitik i allmänhet, detta så mycket hellre som i annan framställd interpellation frågan om användande i större utsträckning än hittills af statens vattenkraft för statsjärnvägarnas drift blifvit upptagen.

En öfverblick öfver statens verksamhet på vattenkraftspolitikkens område är icke fullständig utan att uppmärksamheten riktas på kronans processer med enskilda om bättre rätt till vatten och strand, där den rinnande kraften genom utbyggande kan tillvaratagas. Jag vill icke gå in på frågan, om statens stora processverksamhet i och för sig är nyttig och riktig; i nuvarande situation böra naturligtvis de anhängiggjorda rättegångarna föras till slutlig dom eller träffad uppgörelse parterna emellan, liksom äfven i viktigare fall nya processer icke torde kunna undvikas. Att tala om den oafvisliga nödvändigheten, att kronan *skyndsamt* anhängiggör och *skyndsamt* utför de nämnda rättegångarna, på det att nuvarande ur många synpunkter mycket bekymmersamma öfvergångsskeden icke onödigt må förlängas, finner jag i detta sammanhang mindre nödigt; krafven på skyndsamhet äro här själfklara. Däremot tillåter jag mig hänvända uppmärksamheten på en fråga af den största praktiska innebörd.

Om kronan börjat process med ägare af vattenfall eller en sådan process kan med tämligen stor säkerhet förväntas, är det mycket förklarligt, att ägaren icke vågar utbygga det omstridda fallet och på utbyggnaden nedlägga de betydande belopp, som i regel därtill erfordras. Är fallet redan utbyggt, så afskräcker ägaren alltför lätt från nödiga förbättringar och utvidgningar. Kronans processverksamhet tenderar således att — allra helst i Norrland — förlama vattenfallsindustrien. Att därigenom landets intressen skadas, torde ligga i öppen dag; vattenfallens kraft kommer icke tillräckligt den inhemska näringsverksamheten till godo, nya arbets-

tillfällen beredas icke i den omfattning, som eljest vore möjligt och beroendet af det utländska stenkolet minskas icke. Staten går också miste om skatteinkomster från de nya industrier, som skulle kunna uppstå i samband med ett starkare utbyggande af vattenfallen.

Här borde det vara en lifssak för statsmakterna, enkannerligen för regeringen, att ingripa för att på en gång tillvarataga statens juridiska rätt och landets behof af ökad elektrisk energi från hittills icke eller mindre fullständigt utbyggda vattenfall. Medlet synes vara *villkorliga arrendeaftal* mellan staten och vattenrättsägare, mot hvilka staten börjat eller börjar process, i syfte att tillförsäkra dem, i händelse staten vinner processen, arrendering af vattenkraften på så lindriga villkor, att de förmå att utbygga fallen *redan under pågående process*. Hvad detta skulle innebära för landets närmaste framtid, kan icke skattas nog högt.

Det borde emellertid vara skäligen klart, att vattenfallsägaren i detta fall intager en annan ställning än den, som spekulerar på att arrendera något kronan redan tillhörigt vattenfall. Han kan ha kontant inköpt det vattenfall, på hvilket kronan gör anspråk; han kan äfven ha öfvertagit det från andra utan köp, såsom arf, eller ha fått dess förvaltning om hand såsom verkställande direktör eller hufvudintressent i ett bolag. Hufvudsumman är, att utgångspunkten för hans utbyggnads- och kostnadsberäkningar varit uppfattningen om full äganderätt och således om tryggadt innehaf för framtiden och frihet från alla arrendeafgifter. Staten erbjuder honom nu, enligt 17 § i grunder för förvaltning af vissa kronan tillhöriga vattenfall af år 1910, under pågående process med kronan villkorligt arrendeaftal med alldeles samma villkor som i fråga om vattenfall, som redan ostridigt äro i kronans ägo. Men detta kan icke vara tillräckligt, ty däri ligger ej den starka eggelse, som skulle kunna förmå honom att nedlägga det kapital, som utbyggandet skulle kräfvä. Om staten verkligen önskar se vattenfall utbyggda under pågående processer — och detta borde af redan anförda skäl vara ett stort och viktigt önskemål för staten — då måste staten erbjuda *billigare villkor* i villkorliga arrendeaftal, än hvad som fastställts för normala tillfällen. Den större billigheten torde böra sökas på två håll. Först i fråga om den första arrendetidens längd. De fastställda grunderna föreskrifva en första arrendetid af 50 år (55, då vattenfall icke är bebyggdt), hvilken tid kan efterföljas af en andra arrendeperiod, när särskilda omständigheter därtill föranleda så att totala arrendetiden blir 95 år. I villkorliga arrendeaftal, slutna under pågående, af kronan inledda processer, borde väl dock arrendetiden från början kunna sättas till 95 år. Det andra billighetskrafvet synes vara, att arrendeafgiften i sådana villkorliga arrendeaftal helt borttages eller sättes synnerligen låg, i alla händelser vida lägre än vid utarrendering af kronans vattenfall i normala fall. Vinsten för staten ligger i ökad skatteinkomst och i möjligheten att se en lifskraftig industri uppväxa. Undantagsbestämmelserna moti-

Interpellation. veras därmed, att ingen i förväg kan beräkna, om kronan får äganderätten till det omstridda vattenfallet sig tilldömd eller icke, samt att det är ett bestämdt statsintresse, att fallet snarast möjligt utbygges.

Under återopande af hvad jag här anfört vågar jag anhålla om kammarens tillstånd att till hans excellens herr statsministern få framställa följande spörsmål:

1. Kan Kungl. Maj:ts förslag till vattenlag vara att förvänta till 1913 års Riksdag?

2. Har Kungl. Maj:ts regering tagit under öfvervägande eller ärnar regeringen företaga till behandling frågan om att staten genom särskilda lättnader i villkorliga arrendeaftal skulle möjliggöra för vattenrättsinnehafvare, mot hvilka staten öppnat eller kommer att öppna process om vattenrätten eller del däraf, att redan under pågående process utbygga det omstridda vattenfallet?

Herr Hildebrands ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 20.

Herr *Nilson* i Örebro aflämnade en motion, nr 280, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning af statsbanor från Sveg till Brunflo och från Sveg till Hede.

Vidare afgaf herr *Widén* en motion, nr 281, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändring i 16 § mom. b) riksdagsordningen.

Dessa motioner bordlades.

§ 21.

Anmäldes och godkändes Riksdagens kanslis förslag dels till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 58, angående förkortande af stadgade tider för inlämnande af ansökning och öfverklagande af förslag till vissa tjänster;

nr 59, angående rätt för pensionerad ordinarie järnvägspersonal till fribiljetter för visst antal resor å statens järnvägar; och

nr 60, rörande statsunderstöd till bestridande af kostnaderna för patienters resor till och från de s. k. kustsanatorierna;

dels till delar af riksdagsbeslutet, nämligen:

nr 1, riksdagsbeslutets ingress; och

nr 2, riksdagsbeslutets slutmening;

dels ock till följande paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 3, angående beslutade ändringar i rikets grundlagar:

nr 4, angående val af Riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare;

nr 5, angående verkställd omröstning öfver högsta domstolens och regeringsrättens ledamöter;

nr 6, angående val af tryckfrihetskommittéer;

nr 7, angående ändring i 2 kap. 3 § kyrkolagen;

nr 8, angående ändring af bestämmelserna om danaarf;

nr 9, angående upphäfvande af tullen å med rent eller tennhaltigt bly öfverdragna plåtar af järn af mindre tjocklek än 0,25 millimeter;

nr 10, angående ändrad lydelse af 16 kap. 10 § rättegångsbalken;

nr 11, rörande ändringar i lagen angående villkorlig straffdom;

nr 12, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken;

nr 13, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksgäldskontoret;

nr 14, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret i fråga om deras åtgärder för uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus;

nr 15, angående ändring i 1 § af förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om årsstämming;

nr 16, angående afsöndring af lägenheter från prästerskapets lönebeställningen under löpande arrendetid;

nr 17, angående upphörande af den i värnpliktslagen föreskrifna mönstring med de värnpliktige;

nr 18, angående ändring i grunderna för inskrifningsnämndernas organisation;

nr 19, angående ändring i lagen den 31 augusti 1907 angående stadsplan och tomtindelning;

nr 20, angående förslag till ändrad lydelse af §§ 4 och 5 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 samt § 17 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862;

nr 21, angående åtgärder i syfte att bestämmelserna om stämpelbeläggning af aktiebref icke må kunna kringgå;

nr 22, rörande införande af stadgande om efterbeskattning i förordningen angående bevillning af fast egendom samt af inkomst; och

nr 23, angående ändring i vissa delar af värnpliktslagen den 14 juni 1901.

§ 22.

Justerades protokollsutdrag.

§ 23.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel, innefattande anslagen till sjöförsvarsdepartementet; och

nr 34, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående omföring i 1912 års räkenskaper af visst belopp från reservationsanslaget till flottans öfningar till reservationsanslaget till flottans nybyggnad och underhåll;

bankoutskottets utlåtande, nr 16, angående inrättande af ytterligare en kammarskrifvarejänst i riksgäldskontoret;

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning af frågan om fängelseläkarnes kompetens i rättspsykiatriskt hänseende; samt

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 6, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående rätt för landskommun att anordna egen uppbördsförvaltning m. m. och

nr 7, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till tryggande af den gemensamma skandinaviska lagstiftningen m. m.

§ 24.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Andersson* i Hägelåkra under 4 dagar fr. o. m. den 14 april och
• *Fornander* under den 16 april.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 1,47 på natten.

In fidem
Per Cronvall.

Tisdagen den 16 april.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 10 innevarande april.

§ 2.

Herr statsrådet *Schotte* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
med förslag till lag om ändrad lydelse af 18 § 1 punkten i
lagen om val till Riksdagen; och
angående understöd till beväringssmannen Oskar Manfred Karlsson.
Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 3.

Föredrogos hvar för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvi-
lande propositioner; och hänvisades därvid:

till bankoutskottet propositionen angående beredande af medel
till aflönande af öfvertaliga befattningshafvare vid navigationsskolorna
efter ingången af år 1913;

till statsutskottet propositionerna:

angående användande af allmänna besparingar å riksstatens femte
hufvudtitel till aflönande af en extra mariningenjör m. m.;

angående täckande af öfverbetalning å den för Vaxholms och
Oscar-Fredriksborgs fästning afsedda delen af extra ordinarie anslagen
till nybyggnader för kustartilleriets förläggning m. m.;

angående användande af besparingar å vissa extra ordinarie
anslag till anskaffning af krigsfartygsmateriel för täckande af brister
i andra dylika anslag; och

angående förvärfvande åt kronan af vissa jordområden för an-
läggande af en skjutbana för Älfsborgs regemente m. m.;

till jordbruksutskottet propositionerna:

angående bestämmelser för användningen af kronans område å
viss del af Vaxön; och

angående upplåtande åt staden Jönköping af vattenrätt i Rock-
sjön; samt

till statsutskottet propositionen angående inköp af mark och uppförande af nya byggnader för folkskoleseminariet i Uppsala.

§ 4.

Efter föredragning härpå af den utaf herr *Hildebrand* vid närmast föregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till hans excellens herr statsministern få framställa spörsmål blef ifrågavarande anhållan af kammaren bifallen.

§ 5.

Vidare föredrogos hvar efter annan de på kammarens bord liggande motionerna; och hänvisades därvid herr *Nilsons* i Örebro motion, nr 280, till statsutskottet; och herr *Widéns* motion, nr 281, till konstitutionsutskottet.

§ 6.

Föredrogos, men blefvo ånyo lagda på bordet statsutskottets utlåtanden nr 5 och 34, bankoutskottets utlåtande nr 16, Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8 samt Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden nr 6 och 7.

§ 7.

Afgåfvos följande nya motioner i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i aflöningsreglementet för tjänstemän vid telegrafverket m. m.; nämligen af:

herr *Cederborg*, nr 282,

herr *Palmstierna*, nr 283; och

herr *Sommelius*, nr 284.

Vidare aflämnades motioner af:

herr *Olsson* i Blädinge, nr 285, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i 8, 39 och 52 §§ af förordningen den 18 september 1908 angående stämpelavgiften;

herr *Martin*, nr 286, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för tillgodogörande af kronans jakträtt; och

herr *Lithander*, nr 287, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordningar om frilager och om ändrad lydelse af vissa §§ i förordningen om frihamn.

Samtliga dessa motioner blefvo på begäran bordlagda.

§ 8.

Härefter föredrogs ett från Första kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 252, innefattande delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående beredande af möjlighet för municipalsambhällen att erhålla lån från vissa pensionsanstalter och kassor; och beslöt Andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt femte tillfälliga utskott.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes:

lagutskottets memorial, nr 35, angående remitterande till annat utskott af Kungl. Maj:ts proposition nr 60 m. m.; samt

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 4, i anledning af herr Erikssons i Grängesberg motion, nr 241, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning rörande skogsarbetarnes ställning och lefnadsförhållanden m. m.; och

nr 5, angående herr Söderbergs i Stockholm motion, nr 251, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående inrättande af arbetsförmedling för sjöfolk m. m.

§ 11.

Härpå yttrade herr talmannen: Jag ber att få meddela kammaren, att herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet tillkännagifvit, att han vid morgondagens plenum kommer att besvara herrar Lindhagens och Ödmans interpellationer.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,25 e. m.

In fidem
Per Cronvall.